

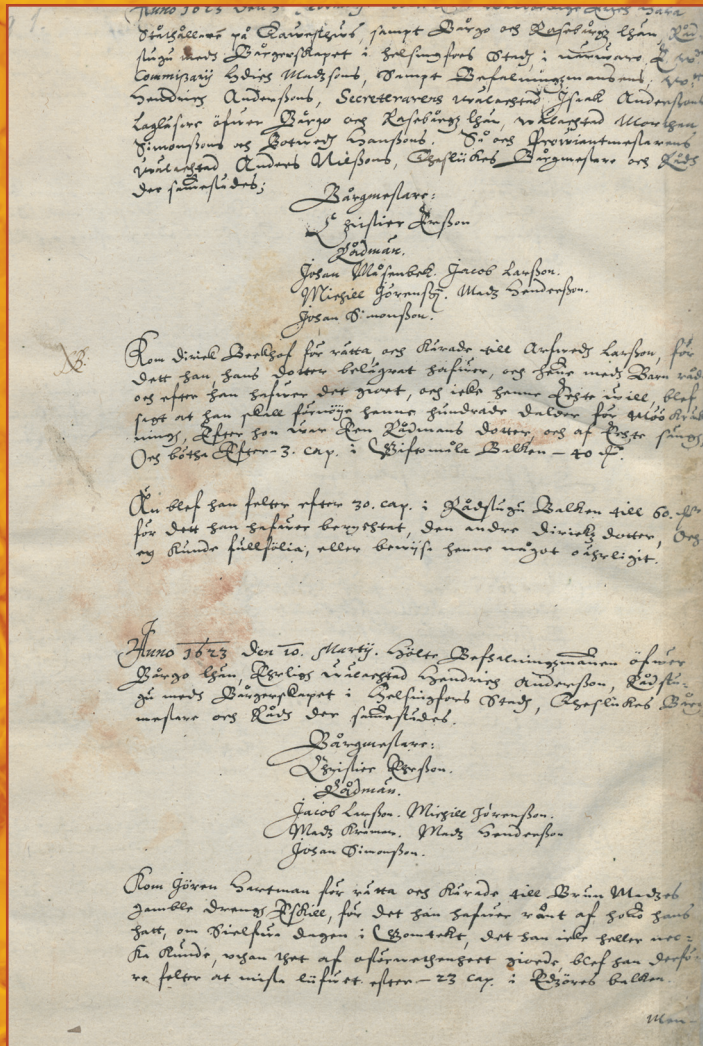
3/2012

kvartti

NELJÄNNESVUOSIJULKAISU

KVARTALSPUBLIKATION

Neljännesvuosijulkaisu | Kvartalspublikation | Quarterly

Päätoimittaja | Ansvarig redaktör

Editor in Chief

Asta Manninen

Toimitus | Redaktör | Editors

Carl-Magnus Roos

Vesa Keskinen

Käännökset | Översättning | Translations

Lingoneer Oy

s. 75–78 Magnus Gräsbeck

Kuviot | Figurer | Graphs

Pirjo Lindfors

Taitto | Ombrytning | General Layout

Ulla Nummio

Kansi | Pärm | Cover

Tarja Sundström-Alku

Kansikuva | Pärbild | Coverpicture

Helsingin raastuvanoikeuden varhaisin säilyneen tuomiokirjan ensimmäinen sivu vuodelta 1623.

Kansallisarkisto.

Helsingfors rådsstugurätts äldsta bevarade domboks första sida från år 1623. Riksarkivet.

Paino | Tryckeri | Print

Tammerprint Oy, Tampere 2012

Julkaisija

Helsingin kaupungin tietokeskus

PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki

puh. 09 310 1612

Utgivare

Helsingfors stads faktacentral

PB 5500, 00099 Helsingfors stad

tel. 09 310 1612

Publisher

City of Helsinki Urban Facts

P.O. BOX 5500, FI – 00099 City of Helsinki,

Finland

telephone +358 9 310 1612

Tilaukset, jakelu | Beställningar, distribution

tel. 09 310 36293

tilaukset.tietokeskus@hel.fi

Orders by phone, Distribution

telephone +358 9 310 36293

tilaukset.tietokeskus@hel.fi

ISSN 0788-1576 (painettu)

ISSN 1796-7279 (verkossa)

★ ASTA MANNINEN Helsingin historian tutkimusta Forskning om Helsingfors historia	3
★ MATTI KLINGE Helsinki pääkaupunkina Helsingfors som huvudstad	6
★ MARTTI HÄIKIÖ Tiedon rajat Helsingin historiassa Informationsgränser i Helsingfors historia	12
★ PETER CLARK Helsinki eurooppalaisena pääkaupunkina Helsingfors som en europeisk huvudstad	26
★ ANJA KERVANTO NEVANLINNA Helsingin kaupunkirakentamisen suuri kaari 1945–2010 Den stora linjen i Helsingfors stadsbyggande 1945–2010	41
★ SEPPO AALTO Vanha Helsinki, kansainvälinen sotakaupunki? Gamla Helsingfors, en internationell krigsstad?	52

★ SAMU NYSTRÖM & SUVI TALJA

Kahdeksan näkökulmaa sodan jälkeisen Helsingin historiaan

1757 sivua ja kuusi kiloa tutkimustietoa

Helsingfors efterkrigshistoria ur åtta synvinklar

1 757 sidor och sex kilogram forskning

64

PANU HAAVISTO & MERJA AARTOLAHTI

Kaupunginarkisto verkossa

Stadsarkivet på webben

75

CARL-MAGNUS ROOS

Helsingin kaupungin virastojen ja liikelaitosten julkaisemia historiikkeja

Historieböcker / historiker som ämbetsverken och affärsinrättningarna i

Helsingfors stad utgivit

79

MARTTI HELMINEN

Helsingin historiallinen kartasto – Historic Towns Atlas

Helsingfors historiska atlas

84

Helsingin historian tutkimusta

Forskning om Helsingfors historia

Helsinki perustettiin Ruotsin kuninkaan Kustaa Vaasan toimesta vuonna 1550 Vantaanjoen suulle. Uuden kaupungin oli tarkoitus kilpailla Suomenlahden vastarannalla sijaitsevan Tallinnan kanssa Venäjän-kaupasta. Pääkaupungiksi Helsinki nimettiin vuonna 1812, kolme vuotta sen jälkeen kun Suomi oli suurruhtinaskuntana liitetty osaksi Venäjän keisarikuntaa. Helsingin pääkaupungiksi korottaminen käynnisti kaupungin kasvun ja kehittymisen Suomen kulttuurin, talouden ja hallinnon keskuksiksi. Juhlavuosi 2012 on monin tavoin luonut katseen 200-vuotiseen pääkaupunkihistoriaan (ks. Helsinki 200 vuotta pääkaupunkina <http://www.helsinki200.fi/>).

Tässä Kvartti-lehdessä nostamme esille Helsingin historian tutkimuksen. Helsingin kaupungin historiatoimikunnan tehtävänä on ollut suunnitella ja valmistaa Helsingin kaupungin historian jatko-osat vuodesta 1945 nykypäivään. Lisäksi Helsingin vanhemman historian, Ruotsin vallan ajan historian uudelleenkirjoittaminen on ollut toimikunnan tehtävänä. Historiatoimikunnan puheenjohtaja emeritusprofessori Matti Klinge ja historiantutkijat professori Martti Häikiö, filosofian tohtori, dosentti Anja Kervanto Nevanlinna ja filosofian tohtori Seppo Aalto esittelevät historiatoimikunnan johdolla tehtyjä tutkimuksia, jotka samalla ovat toimikunnan uusimpia tutkimuksia. Klingen tutkimus on juhlakirja Helsingistä pääkaupunkina ja Kervanto Nevanlin-

Helsingfors grundades år 1550 vid mynningen av Vanda å på order av Sveriges kung Gustav Vasa. Den nya staden skulle konkurrera om Rysslands-handeln med Tallinn som låg på andra sidan Finska viken. Till huvudstad utsågs Helsingfors år 1812, tre år efter att Finland hade blivit storfurstendöme och en del av det ryska kejsardömet. När Helsingfors upphöjdes till huvudstad började staden växa och utvecklas till ett centrum för Finlands kultur, ekonomi och förvaltning. Under jubileumsåret 2012 har blickarna många gånger riktats mot huvudstadens 200 år långa historia (se Helsingfors 200 år som huvudstad <http://www.helsinki200.fi/>).

I detta nummer av Kvartti lyfter vi fram forskning om Helsingfors historia. Helsingfors stads historiekommitté har haft som uppgift att planera och ta fram de senare delarna i serien ”Helsingfors stads historia efter 1945”. Dessutom har kommittén haft som uppgift att skriva om den äldre historien, Helsingfors under det svenska herraväldet. Historiekommitténs ordförande professor emeritus Matti Klinge och historieforskarna professor Martti Häikiö, docent Anja Kervanto Nevanlinna och docent Seppo Aalto presenterar sina undersökningar som de gjort under ledning av historiekommittén och som samtidigt utgör de färskaste inslagen i kommitténs forskningsverksamhet. Klinges undersökning är en festskrift om Helsingfors som huvudstad och Kervanto Ne-

nan ja Aallon tutkimukset ovat tänä vuonna Helsingin kaupungin historian uudistetussa sarjassa ilmestyneitä. Tutkijat Samu Nyström ja Suvi Talja antavat katsauksen historiatoimikunnan johdolla aikaisemmin valmistuneisiin teoksiin, jotka myös tarkastelevat sodan jälkeisen Helsingin historiaa.

Emeritusprofessori Peter Clark, joka on toiminut Helsingin yliopistossa kaupunkitutkimuksen professorina vastaten kaupunkihistorian tutkimuksesta (urban history), kirjoittaa Helsingistä eurooppalaisena kaupunkina ja pääkaupunkina.

Monella Helsingin kaupungin virastolla on jo saatan vuoteen yltänyt tai sitäkin pitempi historia. Lyhyen katsauksen tähän aiheeseen on koonnut erikoistutkija Carl-Magnus Roos, joka on myös kaupungin historiatoimikunnan sihteeri. Helsingin historiallista kaupunkiatlasta esittelee erikoistutkija Martti Helminen. Erikoistutkija Merja Aartolahti ja tutkija Panu Haavisto kuvaavat tietokeskuksen kaupunginarkiston laajojen arkistokokoelmien ja asiakirjojen saatavuutta verkossa.

Tietokeskuksen kaupunginarkisto esittelee Helsingin historiaa myös järjestämällä näyttelyitä ja pitämällä esitelmiä. Kaupunginarkiston asiakirjat ovat pääsääntöisesti julkisia. Asiakkaat saavat asiakirjat käyttöönsä kaupunginarkiston tutkijasaliin.

*Asta Manninen
johtaja*

vanlinnas undersökning är en fortsättning på historien efter 1945. Aaltos undersökning har i år publicerats i den förnyade serien om Helsingfors stads äldre historia. Forskarna Samu Nyström och Suvi Talja ger en översikt över tidigare verk som färdigställts under ledning av historiekommittén och som studerar Helsingfors historia under efterkrigstiden.

Professor emeritus Peter Clark, som har varit professor inom stadsforskning vid Helsingfors universitet och haft ansvaret för forskningen inom stadshistoria (urban history), skriver om Helsingfors som en europeisk stad och huvudstad.

Många av Helsingfors stads ämbetsverk har bakom sig en hundraårig eller till och med längre historia. En kort översikt över detta ges av specialforskare Carl-Magnus Roos, som också är sekreterare vid stadens historiekommitté. Specialforskare Martti Helminen presenterar Helsingfors historiska stadsatlas. Specialforskare Merja Aartolahti och forskare Panu Haavisto beskriver tillgängligheten via nätet till de stora arkivsamlingarna och dokumenten som finns i faktacentralens stadsarkiv.

Faktacentralens stadsarkiv presenterar Helsingfors historia också genom utställningar och föredrag. Stadsarkivets dokument är i regel offentliga. Kunderna får använda dokumenten i stadsarkivets forskningssal.

*Asta Manninen
direktör*

Helsinki pääkaupunkina

Helsingfors som huvudstad

Helsingin tärkein ominaislaatu on sen kiinteä suhde valtioon perustamisesta alkaen. Kaupunki perustettiin 1550 valtion päätöksellä ja valtakunnan kaupallisten intressien johdosta, ja tarkoituksena oli tehdä siitä muiden kaupunkien porvareiden pakkosiirtojen avulla suuri ja merkittävä. Tämä hanke ei onnistunut, mutta Helsinki tuli elämään ja vaurastumaan Liivinmaalla ja Puolassa käytävien pitkien sotien joukkojen, ratsujen ja huollon tärkeänä välittäjänä 1600-luvulla (kuten Seppo Aalto on osoittanut Sotakaupunki-kirjassaan). Seuraavalla vuosisadalla, kun Venäjä vuosina 1710–1714 valtauksien ja vuoden 1721 Uudenkaupungin rauhansopimuksen ansiosta oli noussut Itämeren alueen mahtivaltioksi ja Suomenlahden kaakkois- ja eteläpuolen herraksi, Helsinki oli sotasuunnitelmien kannalta tärkeä. Hallituksen mielessä oli puolustautuminen Venäjän ekspansion varalta mutta vielä enemmän pyrkimys revanshiin, menetettyjen maakuntien (Karjala, Inkeri, Viro, Liivinmaa) takaisinvaltaamiseen ja jopa paljon laajempiinkin tavoitteisiin yhdessä etelästä hyökkäävän Turkin kanssa. Näiden huomattavin ilmenemys oli Viapori (Sveaborg, Suomenlinna), vuodesta 1748 Ranskan merkittävällä taloudellisella panoksella rakennettu suuri linnoituskompleksi. Tämän ajan oloissa ja kaikkina aikoina suurellinen hanke merkitsi valtavaa investointia, josta osa koitui Helsingin kauppiaiden ja muiden asukkaiden hyödyksi. Helsinki eli siis jälleen valtion suurten hankintojen varassa.

Helsingfors viktigaste särart är dess fasta förhållande till staten ända sedan grundandet. Staden grundades år 1550 på statens beslut och med anledning av statens ekonomiska intressen. Syftet var att göra staden stor och betydelsefull genom tvångsförflyttningar av borgare från andra städer. Detta projekt lyckades inte, men Helsingfors kom att leva och bli förmöget genom att förmedla trupper, hästar och underhåll till 1600-talets långa krig i Livland och Polen (såsom Seppo Aalto har visat i sin bok Sotakaupunki). Under det följande århundradet då Ryssland tack vare erövringarna åren 1710–1714 och freden i Nystad 1721 hade blivit maktstat i Östersjöområdet och herre över Finska vikens sydöstra och södra delar, var Helsingfors viktigt för krigsplanerna. Regeringen hade försvaret mot Rysslands expansion i tankarna men ännu mer tänkte man på strävan efter revansch för att återerövra de förlorade landskapen (Karelen, Ingermanland, Estland, Livland) och därtill mycket större mål tillsammans med Turkiet som anföll från söder. Dessa planer tog sig tydligast uttryck i Sveaborg, ett stort befästningskomplex, som hade börjat byggas år 1748 med en betydande ekonomisk insats av Frankrike. Detta under dåtida förhållanden och även i dagsläget överdådiga projekt innebar en enorm investering, varav en del kom Helsingfors köpmän och övriga invånare till nytta. Helsingfors var alltså åter beroende av statens stora anskaffningar.

Kaikkein tärkeimmäksi valtion merkitys Helsingille tuli, kun Venäjä perusti sodassa valloittamalleen alueelle erillisen valtioyksikön, Suomen suuriruhtinaskunnan. Suomi muodostui Venäjän ja sen pääkaupungin Pietarin sotilaalliseksi turva-alueeksi, jossa oli useita varuskuntia ja jonka tärkein sotilaallinen piste oli Viapori (tosin siihen verrattava oli Bomarsund Ahvenanmaalla, mutta vain vähän aikaa). Linnoitukset ja varuskunnat kuuluivat suoraan Venäjän valtakunnanhallintoon, siviiliasiat erityisille suuriruhtinaskunnan hallintoelimille yhdessä Pietarissa pysyvän hallitsijan kanssa.

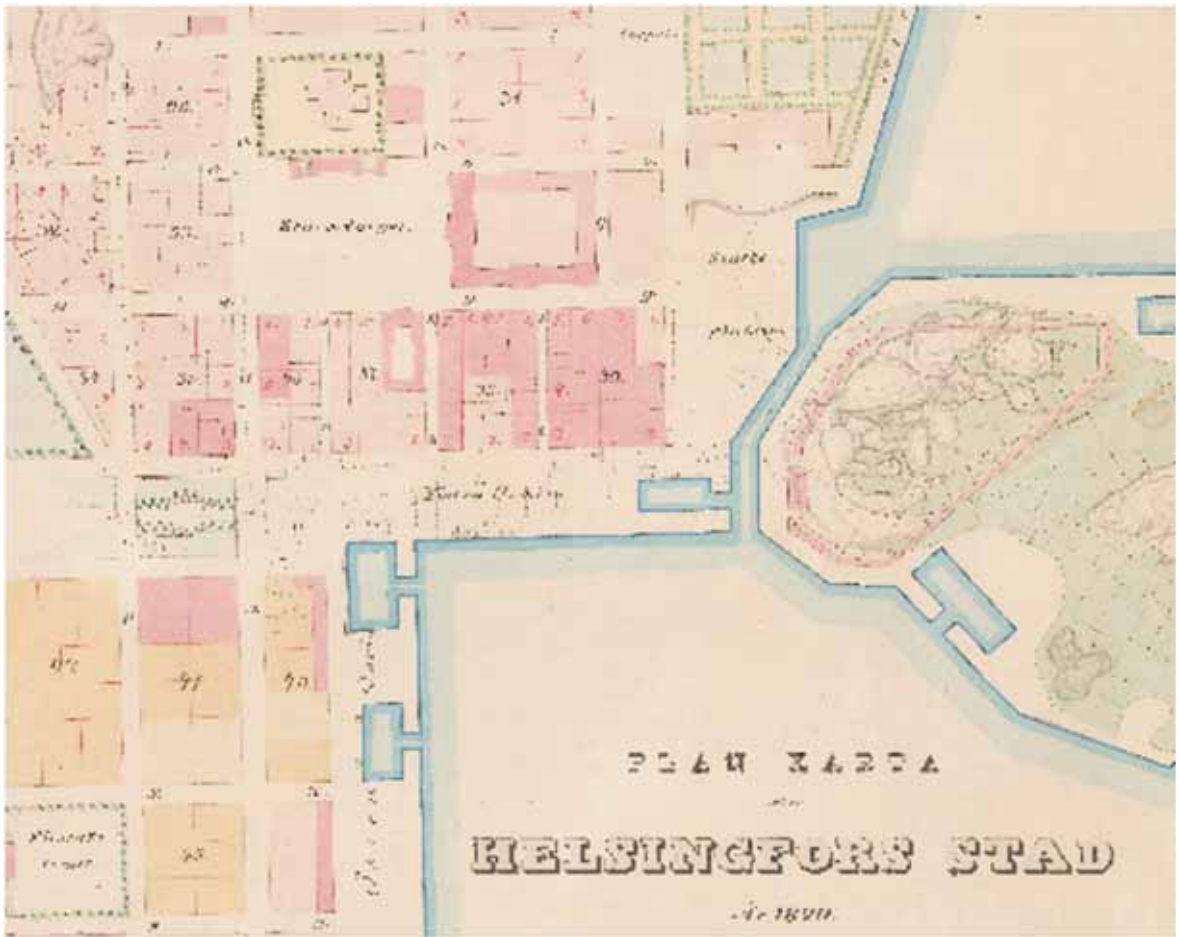
Jo Porvoon maapäivillä keväällä 1809 puhuttiin uuden suuriruhtinaskunnan pää- eli hallinto-kaupungin kysymyksestä, ja eräät piirit näkivät jo varhain Helsingissä Suomen valloittajan ja hyväntekijän, keisari Aleksanteri I:n, monumentin, jonka nimeksikin ehdotettiin Alexandriaa. Vasta Venäjän ja Ruotsin päästyä 1812 yksimielisyyteen rajojen pysyvyydestä ja siis Suomen suuriruhtinaskunnan olemassaolosta keisari oli valmis – Suomen asioista vastuussa olleen kreivi G. M. Armfeltin painostuksesta – määräämään 8. huhtikuuta 1812, että Suomelle tulisi erityinen pääkaupunki ja että se olisi Helsinki.

Helsinki oli paras vaihtoehto pääkaupungiksi kolmesta syystä. Ensimmäkin sen sijainti oli sekä sotilaalliselta että kauppamerenkulun kannalta Suomenlahdella ainutlaatuinen sikäli, että sillä oli Viaporin ja naapurisaarten muodostama suuri ja syvä myrskyltä suojainen redi, Kruunuvuorenselkä, mutta samalla välitön, nopea pääsy avomelle, ja tietysti itse linnoitus, joka tarvitsi kauppa-kaupunkia huoltonsa vuoksi. Toinen tekijä oli kaupungissa syksyllä 1808 riehunut tulipalo, jonka takia Helsinki oli joka tapauksessa rakennettava uudelleen edustavaan kuntoon. Kolmas, nimenomaan Armfeltille tärkeä, ideologinen tekijä oli se, että Suomen oli saatava historiallisista Ruotsin-siteistä eroava, uutta valtiota kaikilla tavoilla ilmentävä ja konstruoiva keskus. Suomen suurin kaupunki Turku oli (ennen vuoden 1827 suurpaloa) ahdas ja sokkeloinen, joten sitä ei voi-

Allra viktigast blev statens betydelse för Helsingfors när Ryssland grundade en separat statsenhet på det område som det hade erövrat i kriget, storfurstendömet Finland. Finland blev ett militärt säkerhetsområde för Ryssland och dess huvudstad S:t Petersburg. Här fanns flera garnisoner och den viktigaste militära punkten var Sveaborg. (Dock fanns Bomarsund på Åland som kunde jämföras med Sveaborg, men endast en kort tid.) Fästningarna och garnisonerna lydde direkt under Rysslands statsförvaltning, civilärenden under storfurstendömet's särskilda förvaltningsorgan tillsammans med regenten som fanns kvar i S:t Petersburg.

Redan under Borgå lantdag våren 1809 diskuterades frågan om det nya storfurstendömet's huvud- d.v.s. förvaltningsstad. En del kretsar såg redan tidigt i Helsingfors ett monument av kejsar Alexander I, erövraren av Finland och välgöraren. Monumentet föreslogs namnet Alexandria. Först då Ryssland och Sverige nådde samförstånd gällande gränsernas beständighet och storfurstendömet's existens var kejsaren redo att, under påtryckning av greve G. M. Armfelt som ansvarade för Finlands ärenden, den 8 april 1812 påbjuda att Finland skulle ha en egen huvudstad och att den skulle vara Helsingfors.

Helsingfors var det bästa alternativet till huvudstad av tre orsaker. Först och främst var dess läge vid Finska viken unikt både militärt och för handelssjöfarten, eftersom staden hade en stor och djup redd, Kronobergsfjärden, som utgjordes av Sveaborg och grannöarna och var skyddad mot storm. Samtidigt hade staden omedelbar närhet till öppet hav och naturligtvis själva fästningen som behövde en handelsstad för underhållet. Den andra faktorn var en brand som hade härjat i staden hösten 1808, och varför Helsingfors i vilket fall som helst måste byggas upp på nytt i representativt skick. Den tredje faktorn som var ideologisk och särskilt viktig för Armfelt var att Finland måste få ett centrum, som på alla sätt skulle ge uttryck åt och konstruera den nya staten och bryta de historiska banden till Sverige.

Yksityiskohta J.A. Ehrenströmin asemakaava-ehdotuksesta vuodelta 1820. Anders Kocke. Helsingin kaupunginarkisto.
 Detalj ur J.A.Ehrenström stadsplansförslag från år 1820. Anders Kocke. Helsingfors stadsarkiv.

tu rakentaa monumentaaliseksi eli symbolisesti tärkeäksi, ja sitä paitsi Turussa vallitsi konservatiivinen, Ruotsin ajan traditioiden ja oikeuksien vaalimiseen suuntautunut yleinen mieliala.

Vuoden 1812 ratkaisu johti uuden Helsingin tärkeimmäksi suunnittelijaksi määrätyn valtioneuvos J. A. Ehrenströmin johdolla täysin uudelleen asemakaava-ajatteluun, jolle Armfelt ja hänen seuraajansa onnistuivat saamaan taloudelliset mahdollisuudet suuriruhtinaskunnan budjettia äärimmilleen rasittamalla. Ehrenströmin suunnitelman mukaan Helsingin kalliomaastoon räjäytettiin ja tasoitettiin suorakulmaisen katuverkoston hyvin leveät kadut ja suuret torit. Tämän ulkosaariston kalliioniemen ainoaan laak-

Finlands största stad Åbo var (före storbranden 1827) trång och labyrintisk. Därför kunde Åbo inte byggas till en monumental stad, med andra ord en stad av symbolisk vikt. Dessutom härskade i Åbo en allmän konservativ stämning som var inriktad på att värna om den svenska tidens traditioner och rättigheter.

Lösningen år 1812 ledde till ett helt nytt detaljplanetänkande under ledning av statsrådet J. A. Ehrnström, som utsågs till Helsingfors viktigaste planerare. Armfelt och hans efterträdare lyckades få ekonomiska förutsättningar för planerna genom att anstränga storfurstendömet budget till det yttersta. I enlighet med Ehrenströms plan sprängdes och utjämnades Helsing-

soon istutettiin Esplanadin-Bulevardin puistokatu, jollaisella tuskin oli silloisessa Euroopassa Berliiniä ja Milanoa lukuun ottamatta esikuvia. Osittain matalan ja savisen, luonnontilaisen kaupunginlahden täyttäminen valtavaksi, syvään veeteen ulottuvaksi ja kokonaan kivetyksi Kauppatoriksi vaati satoja ja taas satoja kärry- ja rekikuormallisia täytemaata. Kluuvinlahden kivaaminen ja täyttäminen lopulta suureksi Rautatien toriksi kesti sitten vielä vuosikymmeniä.

Ehrenström hahmotteli Helsingin suureksi symbolirakennukseksi keisarillista residenssiä Tukholman kuninkaanlinnan tapaan. Se olisi seissyt Pohjoissataman kohdalla, nykyisen Meritullintorin takana, ja siihen olisi liittynyt suuri ”Linnantori” ja mittava puisto nykyisen Säätytalon puistikon seuduilla. Euroopan yleispolitiikan muutos 1819 johti siihen, ettei Suomeen rakennettu mahtavaa residenssiä, sillä keisari ei enää aikonut oleskella Suomessa kuin harvoin. Tästä seurasi toisen torin, vanhasta Suurtorista jo rai-vattavan, Senaatin rakennuksen edessä olevan torin arvonnousu. Jo 1820-luvun puolivälissä Ulrikan kirkko siirrettiin sieltä Bulevardin tienoille, ja saman vuosikymmenen lopulla alettiin Senaatin rakennuksen vastapari rakentaa Helsinkiin 1828 siirtyneen Yliopiston päärakennusta. Näin Senaatintori hahmottui monumentaaliseksi pääpaikaksi, jonka ideologiseksi, arkkitehtoniseksi ja optiseksi pääkohdaksi päätettiin 1830 alkaa rakentaa erittäin vaativan peruskonstruktion varaan suurta Nikolainkirkkoa. Siitä tuli keisarillisen palatsin sijaan Helsingin suurin ja näyttävin rakennus ja kaupungin symboli.

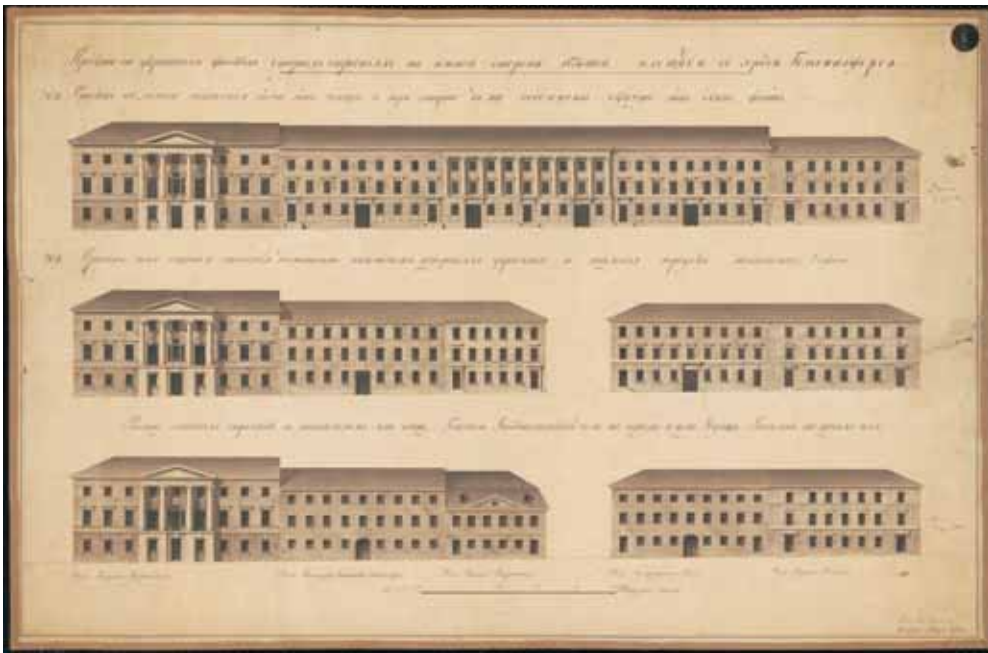
Senaatintori tuli näin olemaan Suomen suuriruhtinaskunan, Suomen valtion, oman keskuhallinnon ja oman henkisen olemuksen, identiteetin, konkreettinen ilmaus, kirkon suojeluksessa.

Yliopiston piirissä kasvoi Runebergin, Lönnrotin, Snellmanin, F. Cygnaeuksen ja Topeliuksen muovaama suomalaisuusideologia, jonka Helsingissä opiskelevat koko maan ylioppilaat le-

fors bergiga terräng till ett rätvinkligt gatunätverk med mycket breda gator och stora torg. I den enda dalen på denna bergsudde i yttre skärgården planterades Esplanadens-Bulevardens allé som med undantag av Berlin och Milano knappast hade några förebilder i det dåtida Europa. Det krävdes flera hundra kärr- och slädeslass fyllnadsgjord för att fylla den delvis låga och leriga stadsfjärden som var i naturligt tillstånd till det enorma stenbelagda Salutorget som sträcker sig långt ut i vattnet. Det tog ytterligare flera årtionden att torka upp och fylla Gloviken så att det blev det stora Järnvägstorget.

Ehrenström gestaltade ett kejsarligt residens till en stor symbolbyggnad för Helsingfors i likhet med Stockholms kungliga slott. Det skulle ha stått i Norra hamnen, bakom det nuvarande Sjö-tullstorget, och det skulle ha funnits ett stort ”Slottstorg” och en stor park i området där det nuvarande Ständerhusets park finns. Förändringen i den europeiska allmänna politiken år 1819 ledde till att inget pompöst residens byggdes i Finland, eftersom kejsaren hade för avsikt att vistas i Finland endast då och då. Detta ledde till en att ett annat torg, det gamla Stortorget för vilket man redan bröt mark framför senatsbyggnaden, steg i värde. Redan i mitten av 1820-talet flyttades Ulrika kyrka därifrån till Bulevarden, och i slutet av samma årtionde började man bygga huvudbyggnaden till universitet som hade flyttats till Helsingfors 1828, som motpar till senatsbyggnaden. Senatstorget blev på så sätt en monumental huvudpunkt där man år 1830 beslutade att börja bygga den stora Nikolaikyrkan som en ideologisk, arkitektonisk och optisk huvudplats på en mycket krävande grundkonstruktion. Kyrkan blev i stället för det kejsarliga palatset Helsingfors största och mest imponerande byggnad och en symbol för staden.

Senatstorget kom så att bli storfurstendömet Finlands, finska statens, den egna centralförvaltningens och det egna andliga väsendets, identitetens, konkreta uttryck i kyrkans hägn.

Kenraalikuvernöörin palatsi, C.L. Engel. Rakennushallitus/Kansallisarkisto. |
 Generalguvernörens palats, C.L. Engel. Byggnadsstyrelsen/Riksarkivet.

vittivät kaikkialle, ja Helsingissä kehittyi vilkas sanomalehdistö. Turku oli vielä pitkään kaupallisesti ja lehdistönkin kannalta hyvin tärkeä, mutta lopullisesti Helsingin johtoaseman vahvistivat 1860-luvun ratkaisut, Suomen ensimmäiset varsinaiset valtiopäivät 1863, jotka keisari itse saapui avaamaan, ja saman keisarin, Aleksanteri II:n rautatiepolitiikka, joka teki Helsingistä (ja Pietarista) Suomen rautatieverkoston keskipisteen.

Alun perin oli siis tavoitteena tehdä Helsingistä paitsi keisari Aleksanterin monumentti ennen muuta aivan uuden Suomen valtion ja kansakunnan symboli. Asemakaavan suurellisuus sai täydennykseksen etevän arkkitehdin C. L. Engelin suunnittelemat monumentaalirakennukset, kasarnit, kirkot, Senaatin ja Kenraalikuvernöörin palatsit, Yliopiston päärakennuksen ja monet sivurakennukset ja tavattoman aistikkaan suuren kirjaston. Julkisen rakentamisen yhdenmukaista klassisistista tyyliä seurattiin kaikessa yksityisessä kivi- ja puutalojen maailmassa.

Helsinki sekä ilmensi että loi Suomen ensin valtiollista ja sitten kansallis-ideologista olemassaoloa. Suomesta tuli keskitetty valtio, jossa hal-

I universitetskretsarna växte en finländsk ideologi fram som formades av Runeberg, Lönnrot, Snellman, F. Cygnaeus och Topelius. Hela landets studenter som studerade i Helsingfors spred ideologin överallt och det utvecklades en livlig dagspress i Helsingfors. Åbo var ännu länge ekonomiskt och även för pressens del mycket viktigt, men lösningarna på 1860-talet, Finlands första egentliga lant dagar 1863 som kejsaren personligen kom för att inviga och densamme kejsarens, Alexander II:s, järnvägs politik som gjorde Helsingfors (och S:t Petersburg) till huvudpunkten i det finländska järnvägsnätet, stärkte slutgiltigt Helsingfors ledande ställning.

Ursprungligen var målet alltså att göra Helsingfors till kejsaren Alexanders monument och framför allt till en helt ny symbol för den finska staten och folket.

Den storslagna detaljplanen kompletterades med de av den framstående arkitekten C.L. Engel ritade monumentalbyggnaderna, kasernerna, kyrkorna, Senaten och Generalguvernörens palats, universitetets huvudbyggnad och många sidobyggnader och det ovanligt stilfulla stora bibli-

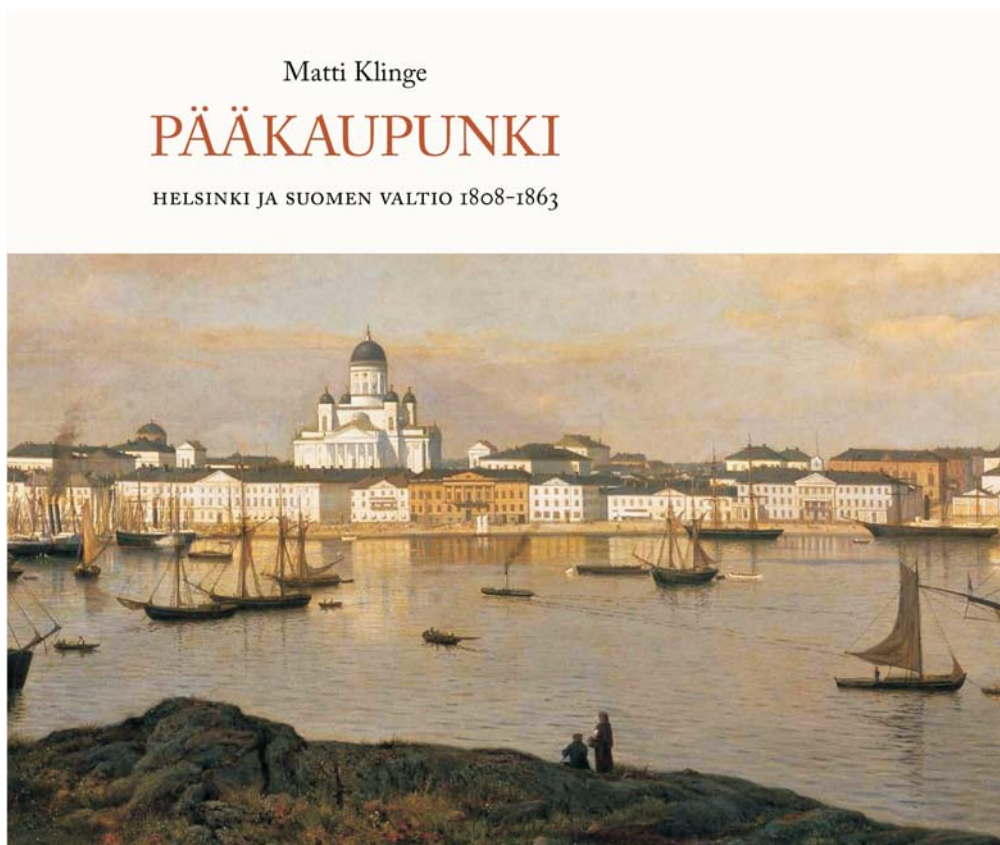
linnon, sivistyksen, poliittisen elämän ja sitten myös kaupan ja teollisuuden johto keskittyi Helsinkiin. Kun Venäjän vallankumous irrotti Suomen Venäjän keisarikunnasta, myös ylin poliittinen johto siirtyi Helsinkiin 1917–1918. Vuoden 1944 rauhanteko lisäsi sekin Helsingin merkitystä, kun Itä-Suomen suurin kaupunki Viipuri jäi rajan taakse ja Helsinki peri suuren osan sen vaikutuspiiristä. Monissakaan Suomeen vertautuvissa maissa ei vastaavanlaista keskittymistä tapahtunut. Helsingin asema suhteessa koko maahan on poikkeuksellisen keskeinen ja kattava.

Matti Klinge; Professori emeritus, Helsingin yliopisto, Helsingin kaupungin historiatoimikunnan puheenjohtaja.

Matti Klinge; Professor emeritus, Helsingfors universitet, ordförande för Helsingfors stads historiekommitté.

oteket. Den enhetliga klassiska stilen i det offentliga byggandet följdes i det privata, sten- och trähusens värld.

Helsingfors både gav uttryck åt och skapade Finlands först statliga och sedan nationalideologiska existens. Finland blev en centraliserad stat där förvaltningen, bildningen, det politiska livet och senare även ekonomins och industrins ledning koncentrerades till Helsingfors. När den ryska revolutionen lösgjorde Finland från det ryska kejsardömet flyttades även den högsta politiska ledningen till Helsingfors 1917–1918. Fredsslutet år 1944 ökade även det Helsingfors betydelse då Östra Finlands största stad Viborg förblev bakom gränsen och Helsingfors ärvde största delen av dess inflytelsesfär. Det finns inte många länder jämförbara med Finland där en motsvarande centralisering skedde. Helsingfors ställning i förhållande till hela landet är ovanligt central och genomgripande.

Tiedon rajat Helsingin historiassa

Informationsgränser i Helsingfors historia

Artikkeli perustuu kirjoittajan tulevaan tutkimukseen Tiedon Helsinki. Tutkimuksen, opetuksen ja tiedonvälityksen käännekohtia ja vaikuttajia 1945–2010. Tutkimus ilmestyy sarjassa Helsingin historia vuodesta 1945.

Keskityn artikkelissa pohtimaan teokseni Tiedon Helsinki rajausta. Teoksen pääotsikko tieto – tutkimus, opetus, tiedonvälitys – on niin laaja, että se pakottaa näkökulman ankaraan tämentämiseen. Toisaalta se sallii rohkean ja persoonallisen tulkinnan Matti Klingen johtaman historiasarjan hengen mukaisesti. Ensimmäinen rajaus tulee siitä, että tekeillä ei ole systemaattinen virastojen ja käsitteiden historia, vaan kuvaus Helsingin muutoksista tiedon tuottamisen ja välittämisen näkökulmasta. Kirjoittajan tehtävänä on nostaa esiin mielestään olennaisia tulkintoja siitä, millaiset ilmiöt ovat tärkeitä, mitkä ajanjaksoit käännepaikoita ja ketkä muutoksen tekijöitä.

Kaupungin vuoden 1945 jälkeisen historian sarjaan on suunniteltu kahta rinnakkaista: tiedon ja kulttuurin Helsinki, toisen kohteena fakta ja toisen fiktio. Rajankäynti niiden välillä ei ole yksinkertaista. Jo Helsingin kaupungin omista tutkimusohjelmissa Helsinkiä on haluttu tutkia informaatio- ja kulttuuriteollisuuden sekä sisältötuotannon keskittymänä, työllistäjänä ja vaikuttajana.

Sivistyksen historia sisältää helposti arvolähkökohtia. Snellmanilaiseen perinteeseen nojavassa suomalaisessa yhteiskuntapolitiikassa on

Artikeln baserar sig på skribentens kommande undersökning Tiedon Helsinki. Tutkimuksen, opetuksen ja tiedonvälityksen käännekohtia ja vaikuttajia 1945–2010. Undersökningen publiceras i serien Helsingfors stads historia efter år 1945.

I min artikel fokuserar jag på att reflektera över avgränsningen i mitt verk Tiedon Helsinki. Verkets huvudrubrik tieto – tutkimus, opetus, tiedonvälitys (information – forskning, undervisning, informationsförmedling) är så omfattande att den framtvingar en strikt precisering av perspektivet. Å andra sidan tillåter den en djäv och personlig tolkning i den av Matti Klinge ledda historieseriens anda. Den första avgränsningen beror på att det inte är fråga om ett systematiskt historieverk med myndigheter och begrepp, utan en skildring av förändringar i Helsingfors ur informationsproduktionens och -förmedlingens perspektiv. Skribentens uppgift är att lyfta fram enligt sin mening relevanta tolkningar av hurdana fenomen som är viktiga, vilka tidsperioder som är vändpunkter och vilka som ger upphov till förändringarna.

Det har planerats två parallellverk i historieserien om stadens historia efter år 1945: informationens och kulturens Helsingfors, det ena med temat fakta och det andra med temat fiktion. Gränsdragningen mellan dessa är inte enkel. Redan i Helsingfors stads egna forskningsprogram har man velat undersöka Helsingfors som en

vahva valistuksen henki: oppia, koulutusta ja sivistystä pidetään yhteiskuntaa rakentavina voimin ja itseisarvoisesti hyvinä asioina. Joskus mennään jopa niin pitkälle, että oletetaan niiden olleen ja olevan myös tulevaisuudessa Suomen ja suomalaisten selviytymistarinan ja identiteetin tärkein rakennusaine.

Näin voi tietysti olla, mutta tieteellisen tutkimuksen lähtökohdaksi on kuitenkin otettava ilmiöiden kuvaaminen ilman arvoihin sidottuja ennakoasenteita tai teleologista valaistumisen tarinaa. Sivistyshankkeiden numerot eivät kerro niiden sisällöstä saati laadusta mitään, niin kuin eivät esimerkiksi mielenosoitusten osanottajamäärät. Koulurakennusten ja kirjalainauksen lukumäärät ovat kyllä kiinnostavia faktoja, mutta niistä ei saa tietoa siitä, mitä luokissa opetetaan ja mitä kirjoja lainataan. Vielä vähemmän ne kertovat opetuksen tai lukemisen vaikutuksista ihmisiin ja yhteiskuntaan.

Yliopistojen aloituspaikkoja on puolen vuosisadan aikana tullut huimasti lisää, mutta ilman eri näyttöä muutos ei merkitse samaa kuin sivistyksen ja hyvinvoinnin lisääntyminen. Kirjojen kustantaminen on käynyt läpi omistuksen, organisaation ja tekniikan muutoksia, mutta kirjailijoiden – tai ”sisällöntuottajien”, kuten nykyisin sanotaan – sanomasta ne eivät kerro. Tekeillä olevan tutkimukseni tavoitteena on kuvata rakenteiden lisäksi myös sisältöjä ja niiden muuttumista.

Tiedon rajat?

Teoksen lähtökohtana on jatkaa ja laajentaa niitä aiheita ja kehityslinjoja, joita kuvataan Helsingin kaupungin historian vuosia 1918–1945 käsittelevässä luvussa ”Sivistyselämä” (V:2, 1964). Ilmari Havu ei rajoittunut Helsingin kaupungin omaan organisaatioon, vaan käsitteli myös muiden kaupungin alueella toimineiden laitosten toimintaa. 168-sivuisessa artikkelissa kuvattiin seuraavia instituutioita: korkeakoulut, tutkimuslaitokset, koululaitos, lastentarhat, museot, arkistot, tieteelliset seurakuntat, kulttuurijärjestöt, kotiseutuyhdistykset, kulttuurisäätiöt, vapaa sivistystyö, ra-

koncentration av information, kulturindustri och innehållsproduktion samt arbetsgivare och påverkare.

Kulturhistoria innehåller lätt värdepremisser. I den finländska samhällspolitiken som stöder på Snellmans tradition råder en stark upplysningsanda: kunskap, utbildning och kultur anses vara samhällsbyggande krafter och goda ting med ett egenvärde. Ibland går man till och med så långt att man antar att dessa även i framtiden kommer att vara det viktigaste byggmaterialet för Finland och finländarnas överlevnadshistoria och identitet.

Detta kan naturligtvis stämma men utgångspunkten för vetenskaplig forskning måste emellertid vara skildring av fenomen utan förhandsinställningar bundna till värden eller en upplyst teleologiskt beskrivning. Bildningsprojektens numrering berättar inget om deras innehåll, än mindre om kvaliteten, såsom inte heller till exempel deltagarantal i demonstrationer. Antalet skolbyggnader och biblioteksutlåningar är visserligen intressanta fakta, men de ger ingen information om vad som lärs ut i gymnasier och vilka böcker som lånas. Än mindre berättar de om hur undervisningen eller läsandet påverkar människan och samhället.

Under ett halvt sekel har antagningsplatserna vid universiteten ökat enormt, men utan separata bevis innebär förändringen inte detsamma som en ökad bildning och välfärd. Förläggandet av böcker har genomgått ägande-, organisations- och tekniska förändringar, men berättar inget om författarnas eller ”innehållsproducenternas”, såsom man nuförtiden säger, budskap. Målet för forskningen som jag bedriver är att förutom strukturer även beskriva innehåll och förändringar i dem.

Informationsgränser?

Utgångspunkten för verket är att fortsätta med och utvidga de teman och utvecklingslinjer som skildras i kapitlet ”Kulturliv” (V:2, 1964) i Helsingfors stads historia under åren 1918–1945. Ilmari Havu nöjde sig inte med Helsingfors stads

dio ja lehdistö, kustannustoiminta ja kirjakauppa-ala.

Jätän suosiolla filosofeille teoreettiset pohdinnat ja määritelmät siitä, mitä ovat tieto, tutkimus ja tiedonvälitys. Toivon käytännöllisen rajaukseni näkyvän teoksen jäsentelyssä. Kiinnostavan näkökulman sivistyksen historiaan tarjoaa kuitenkin tietoyhteiskunnan käsite, jonka problematiikkaa ja konkreettista sisältöä Laaksovirta (2007) on jäsentänyt artikkelissaan eduskunnan virallisesta tiedonvälityksestä. Siinä problematisoidaan myös tämän työn kannalta olennaisia aatteita ja muutostekijöitä:

- muistiorganisaatiot: arkistot, kirjastot, museot
- valistuksen aate yleisen kirjastolaitoksen synnyn perustana
- lakien julkisuuden vaade, joka perustui Ruotsin vallan ajan julkisuuden perinteelle
- idea informoidusta kansalaisesta ja sen yhteys edustukselliseen demokratiaan, tähän perustuva julkisten laitosten tiedotuksen palvelukonsepti: ”kaikkia tuli informoida”
- virallisen, poliittisen ja kaupallisen tiedonvälityksen keskinäiset suhteet ovat ”herkkä ja hienovarainen kokonaisuus”
- välimatkojen merkityksen väheneminen, ajattoman ja paikattoman tiedonvälityksen konseptin muotoutuminen

Tutkimuksen ajallinen rajaus on jo helpompi tehtävä. Tekeillä oleva tarina alkaa siis vuodesta 1945. Mitä tuolloin tapahtui Helsingissä?

Aloitin työni – ajan hengen mukaisesti – Googlesta, joka on internet-ajan yleisin sähköinen hakukone. Kun syötin hakukoneeseen ”Helsingin kaupunki 1945”, näyttöruudulle ilmestyi sekunnin murto-osassa tietoja siitä, miten Huopalahden kunnassa sijaitseva Lauttasaaren yhteiskoulu ja Helsingin kaupungin omistama liikennelaitos aloittivat toimintansa. Kaupunki oli ostanut edellisenä vuonna raitiovaunut eli yksityisen Helsingin Raitiotie- ja Omnibus Osakeyhtiön. Huopalahti ja sen myötä Lauttasaari liitet-

teen organisation utan behandlade även verksamheten vid andra anstalter som verkade på stadens område. I artikeln på 168 sidor beskrevs följande institutioner: högskolor, forskningsanstalter, skolväsendet, daghem, museer, arkiv, vetenskapliga sällskap, kulturorganisationer, hembygdsföreningar, kulturstiftelser, fritt bildningsarbete, radio och press, förlagsverksamhet och bokhandelsbranschen.

Reflektioner över och definitioner av vad kunskap, forskning och informationsförmedling innebär överläter jag åt filosofer. Jag hoppas att min praktiska gränsdragning syns i verkets disposition. En intressant synvinkel till bildningens historia erbjuder emellertid begreppet informations-samhälle, vars problematik och konkreta innehåll Laaksovirta (2007) har analyserat i sin artikel om riksdagens officiella informationsförmedling. I artikeln problematiseras begrepp och ändringsfaktorer som är väsentliga även för detta arbete:

- minnesorganisationer: arkiv, bibliotek, museer
- begreppet upplysning som grund för uppkomsten av det allmänna biblioteksväsendet
- yrkande på offentliga lagar som grundade sig på offentlighetstraditionen under den svenska tiden
- idén om en informerad medborgare och hans eller hennes förhållande till en representativ demokrati, ett servicekoncept för offentliga institutioners information som grundar sig på: ”alla skulle informeras”
- de ömsesidiga förhållandena mellan officiell, politisk och kommersiell informationsförmedling är ”en sensitiv och taktfull helhet”
- betydelsen av att avståndet minskar, konceptet för informationsförmedling utan tid och rum tar form

En tidsmässig gränsdragning av forskningen är en lättare uppgift. Historien som jag håller på att skriva börjar alltså år 1945. Vad hände då i Helsingfors?

Jag började mitt arbete – tidsenligt – med en sökning i Google, som är interneternas vanligaste

tiin Helsinkiin suuressa alueliitoksessa vuonna 1946, kun Helsingin pinta-ala viisinkertaistui.

Hakukone opasti myös tiedon hankintaan. Netistä löytyi Helsingin kaupungin tietokeskuksen tuottama Helsingin historia vuodesta 1945: lähde- ja arkisto-opas (2008). ”Tämä sivusto on tarkoitettu avuksi Helsingin sodan jälkeisestä historiasta ja sen tutkimisesta kiinnostuneille. Sivulla esitellään tärkeimpiä kaupungin menneisyydestä kertovia lähteitä ja kerrotaan mistä ja miten ne on löydettävissä.”

Entä mitä Google kertoi tutkimuksesta, ope- tuksesta ja tiedonvälityksestä tarkastelujakson toisesta päästä, vuodesta 2005? Helsingissä pidettiin yleisurheilun lisäksi myös ammattitaidon maailmanmestaruuskilpailut. World Skills -ta- pahtuma veti Helsingin Messukeskukseen 118 000 katsojaa. Tuloksissa Suomi oli Sveitsin rinnalla paras maa, kun lähes 700 kilpailijaa mit- teli 46 lajissa, jotka ulottuivat polymekaniikasta kuljetustekniikkaan. Hakukone ohjasi myös kat- somaan elinvoimaisten lähiöiden ja kansalaisten kaupunkipolitiikkaa kartoittavan Helsingin ja Vantaan yhteisen Urban II -yhteisöaloiteohjel- man julkaisuluettelo ja silmäilemään ohjelman varsin hallintokielistä välitarkistusraporttia (Kuoppala ym. 2005).

Vierestä löytyi linkki Suomen itsenäisyyden juhluvuoden rahaston Sitran tilaamaan ja jul- kaisemaan ja netistä ladattavaan Heli Rantasen (2005) teokseen Nettikioskeja ja laajakaistaa: Kansalaisten tietoyhteiskuntaa rakentamassa. Raportissa tarkasteltiin esimerkkien avulla tieto- yhteiskuntahankkeita, joissa oli poistettu tieto- koneen ja internetin käytön fyysisiä esteitä. Kan- salaisten käyttöön oli tuotu tietokonepäätteitä sekä parannettu kohtuuhintaisten ja -laatuisten internet-yhteyksien saatavuutta. Haja-asutusalu- eille eri puolilla maata oli rakennettu nettikioski- verkostoja, kaupunginosien asukastiloja oli va- rustettu tietotekniikalla, taloyhtiöissä oli käyn- nistetty laajakaistahankkeita ja maaseudulla ra- kennettu kyläverkkoja. Hankkeisiin oli lähes aina liittynyt myös koulutusta. Raportissa keskityttiin

elektroniska sömaskin. När jag skrev in ”Hel- sington stad 1945” i sömaskinen fick jag på bråkdelen av en sekund information på skärmen om hur Drumsö samskola i Hoplax kommun och det av Helsingfors stad ägda trafikverket inledde sin verksamhet. Föregående år hade staden köpt spårvagnar, med andra ord det privata Helsing- fors Spårvägar och Aktiebolaget Omnibus. Ho- plax och med det Drumsö införlivades med Hel- sington i den stora områdessammanslagningen år 1946, när Helsingfors areal femdubblades.

Sömaskinen gav även handledning i infor- mationssökning. På nätet fanns Helsingfors stadshistoria efter år 1945: käll- och arkivguide (2008) producerad av Helsingfors stads informa- tionscentral. ”Denna webbplats är avsedd som hjälp för den som är intresserad av Helsingfors efterkrigshistoria. På webbplatsen presenteras de viktigaste källorna om stadens förflutna och där anges även var och hur de kan hittas.”

Och vad berättade Google om forskning, undervisning och informationsförmedling i den andra ändan av undersökningsperioden, år 2005? I Helsingfors ordnades förutom VM i idrott även VM i yrkesskicklighet. Evenemanget World Skills lockade 118 000 åskådare till Hel- singtons Mässcentrum. Vid sidan av Schweiz var Finland det bästa landet när nästan 700 deltagare tävlade i 46 grenar, allt från polymekanik till transportteknik. Sömaskinen dirigerade mig även att titta på publiceringskatalogen för Hel- sington och Vandas gemensamma Urban II sam- fundsinitiativprogram, som kartlägger livskraftiga förorter och medborgares stadspolitik, och skumma igenom programmets lägesrapport med ett mycket invecklat förvaltningspråk (Kuoppa- la m.fl. 2005).

Bredvid fanns en länk till Heli Rantanens (2005) nedladdningsbara verk Nettikioskeja ja laajakaistaa: Kansalaisten tietoyhteiskuntaa ra- kentamassa, som beställts och publicerats av Ju- bileumsfonden för Finlands självständighet Si- tra. I rapporten granskas med hjälp av exempel in- formationssamhällsprojekt där fysiska hinder för

koneiden ja yhteyksien muodostamaan ongelmakenttään. ”Kansalaisten koulutus tietoyhteiskunnan aktiivitoimijoiksi on laajuutensa ja monitahoisuutensa takia oman selvityksensä vaativa alue.” (Rantanen 2005)

Kun puute ja jälleenrakennus leimasivat ensimmäistä sodanjälkeistä vuosikymmentä, havahtuivat helsinkiläiset 2000-luvulla tilanteeseen, jossa käyttökuluiltaan halvasta internetistä oli tullut tärkeä – monille jopa tärkein – tiedon tuottamisen, hankinnan ja välittämisen keino. Internetistä oli muutamassa vuodessa tullut lähes samanlainen joka kodin ja työpaikan vakiovaruste kuin sähköstä 1880-luvulta alkaen tai lankapuhelimesta itsenäisyyden alkuvuosikymmeninä. Avoimeen, kenen tahansa toimitettavissa olevaan monikieliseen tietosanakirjaan Wikipediastaan turvautui yhä useampi koululainen ja opiskelija esitelmiä ja opinnäytteitä laatiessaan.

Google ja Wikipedia ovat osa kolmatta teollista vallankumousta, jonka ytimenä on informaation digitalisoiminen ja sen käsittely ja siirtäminen sähköisesti. Kolmas teollinen vallankumous on muuttanut tiedon Helsinkiä monin tavoin. Tietoverkot ja niihin kytketyt tietokoneet, matkapuhelimet ja muut elektroniset päätelaitteet ovat nopeuttaneet ja monipuolistaneet perinteistä tiedonhallintaa, jolla ei ole maantieteellisiä rajoja.

Kirjastoon menemisen sijasta kotitietokoneelta voi selata kirjastojen aineistoluetteloita, tilata kirjoja ja uudistaa kirjallinat. Kirjastonhoitajalta saa neuvoja sähköpostitse tai reaaliajassa chat-keskustelun kautta. Arkistot luovat virtuaalisia tutkijanhuoneita, joissa digitoituja aineistoja voi käyttää kotitietokoneelta. Sanomalehdistä on kehittynyt uutiskeskuksia, jotka välittävät koko ajan päivittyviä aineistojaan painetun lehden lisäksi nettisivuillaan. Helsingin Sanomien toimuspäällikkö Kaius Niemi (2008) arvioi toukuussa 2008: ”Muutos on murentanut tiedotusvälineiden perinteistä jaottelua sähköiseen ja printtimediaan. Esimerkiksi lehtitalojen videotuotanto on yhtäkkiä haastanut televisiokanavien uutishuoneet.”

användning av datorer och internet avlägsnats. Medborgarna hade tillgång till dataterminaler och tillgången till förmånliga internetförbindelser av rimlig kvalitet hade förbättrats. I glesbygden på olika håll i landet hade det byggts nät-kiosknätverk, boendetrymmen i stadsdelar hade utrustats med datateknik, i bostadsaktiebolagen hade bredbandsprojekt inletts och på landsbygden hade bynät byggts. I projekten hade nästan alltid även utbildning ingått. Rapporten fokuserade på problemfältet som utformas av apparater och förbindelser. ”Utbildningen av medborgare till aktiva aktörer i informationssamhället är på grund av sin omfattning och mångfaceterade natur ett område som kräver en separat utredning.” (Rantanen 2005)

När det första årtiondet efter kriget präglades av brist och återbyggnad, vaknade Helsingforsborna på 2000-talet till insikt om en situation där internet med förmånliga användningskostnader hade blivit ett viktigt – för många till och med det viktigaste – sättet att producera, skaffa och förmedla information. Internet hade på några år blivit nästan likadan standardutrustning i varje hem och på varje arbetsplats som elektriciteten sedan 1880-talet eller den fasta telefonen under de första årtiondena efter självständigheten. Allt fler elever och studerande tydde sig till den flerspråkiga öppna encyklopedin Wikipedia, som vem som helst kan redigera, för föredrag och lärdomsprov.

Google och Wikipedia är en del av en tredje industriell revolution vars kärna består av digitalisering av information och elektronisk hantering och överföring av informationen. Den tredje industriella revolutionen har ändrat informationsnätets Helsingfors på många sätt. Informationsnätet och datorerna kopplade till dem, mobiltelefonerna och övriga elektroniska terminaler har gjort den traditionella informationshanteringen som saknar geografiska gränser snabbare och mångsidigare.

I stället för biblioteksbesök kan man via hemdatorn bläddra i bibliotekens kataloger, beställa

Internet on antanut uuden sisällön käsitteille julkaiseminen ja kansalaisjournalismi. Kansalaisten omat kotisivut päiväkirjoineen eli blogeineen ja kuvapankkeineen kilpailevat perinteisen uutisvälityksen kanssa. Kansalaisten verkkotiedottaminen ohitti sekä nopeudessa että kattavuudessa viranomaisten ja vakiintuneiden tiedotusvälineiden antaman kuvan Kaakkois-Aasian tsunamissa joulukuussa 2004 ja Jokelan koulusurman tiedonvälityksessä marraskuussa 2007. Sanomalehden paperille painettu perinteinen yleisönosasto lukijoiden keskustelufoorumina jäi jälkeen lehden nettisivuilla julkaistusta puheenvuorojen vyörystä.

böcker och förnya lån. Bibliotekarien kan ge råd per e-post eller i realtid via en chattediskussion. Arkiven skapar virtuella forskarrum där digitaliserat material kan användas från hemdatorn. Dagstidningarna har utvecklats till nyhetscentra som förutom den tryckta tidningen förmedlar kontinuerligt uppdaterat material på sina webbplatser. Helsingin Sanomats redaktionschef Kaius Niemi (2008) bedömde i maj 2008: ”Förändringen har krossat mediernas traditionella indelning i elektroniska och tryckta medier. Till exempel tidningshusens videoproduktion har plötsligt utmanat televisionskanalernas nyhetsrum.

Ressu lukion opetukselliset järjestelyt sekä Suomen loistava sijoittuminen erilaisissa kansainvälisissä kasvatustieteiden tutkimuksissa ovat kiinnostaneet opetusalan edustajia eri puolilla maailmaa. Ressu lukion edustajat, rehtori, opettajat ja opiskelijat ovat toimineet oppaina ja haastateltavina sekä oppiaineensa pedagogisina esittelijöinä lukuisille kansainvälisille ryhmille. Erityisesti Kiinaan Ressulla on ollut tiivis yhteistyö. Kuvassa rehtori Ari Huovinen isännöi kiinalaisia.

Ressu gymnasiums pedagogiska organisering och Finlands lysande placeringar i olika internationella pedagogiska undersökningar har intresserat representanter för undervisning i olika delar av världen. Representanter för Ressu gymnasium, rektorn, lärarna och studerandena har verkat som guider och intervjuobjekt samt pedagogiska föredragande för sitt läroämne inför ett flertal internationella grupper. Speciellt med Kina har Ressu ett intimt samarbete. På bilden är rektor Ari Huovinen värd för kinesiska gäster.

Talouselämässä ovat pankkiasioiminen ja sijoittajainformaatio siirtyneet käytännöllisesti katsoen kokonaan internetiin. Mainostaminen eli markkinointi-informaation välittäminen on kokenut huomattavan muutoksen, kun etenkin asuntokauppa, työpaikkojen välitys ja laajemmin tuoteinformaatio on painottunut yhä enemmän nettiin. Sama pätee julkiseen tiedonvälitykseen kuten esimerkiksi Helsingin kaupungin sisäiseen ja ulkoiseen tiedottamiseen. Helsingin kaupungin tarjoamat tutkimuksen, opetuksen ja tiedonvälityksen palvelut löytyvät netistä yhden portaalin takaa.

Helsingin rajat?

Helsinki on tiedon näkökulmasta vaikeasti rajattava alue. Aineetonta henkistä pääomaa on erityisen vaikea rajata alueellisesti. On mahdotonta tyytyä vain niihin toimintoihin, jotka sijoittuvat Helsingin maantieteellisten rajojen sisäpuolelle. Ei esimerkiksi Helsingissä päämajaansa pitävää Yleisradiota voi jättää tarkastelun ulkopuolelle, vaikka sillä on ollut ensi sijassa valtakunnallinen tehtävä.

Hallinnollisesti jokin toiminto on voinut tapahtua Helsingin rajojen sisällä, mutta saatujen vaikutteiden osalta se on kansainvälinen ja vaikutusten osalta kansallinen. Tiedon ja sivistyksen eri osa-alueilla maantieteellisten rajojen piirtäminen vaikeutuu heti kun tullaan itse opin ja tiedon substanssiin. Kaupungin rajat hämärtyivät jo vuosisatoja sitten matkustelun ja kirjeiden ansiosta. Puhelimen, radion, television, matkapuhelimen ja internetin yleistymisen seurauksena tultiin viimeistään 2000-luvun alussa tilanteeseen, jossa maantieteelliset rajat menettivät lähes kaiken merkityksensä.

Helsingin maantieteellisten rajojen ja tiedon rajattomuuden yhteensovittamisesta voi ottaa esimerkiksi yliopisto-opetuksen. Teknillisen korkeakoulun opettajakollegio päätti toukokuussa 1945 säilyttää nopeasti kasvavan korkeakoulun yhtenä kokonaisuutena, mutta siirtää sen kanta-kaupungin Hietalahdesta Helsingin reuna-alueil-

Internet har gett begreppen publicering och medborgarjournalism nytt innehåll. Medborgarnas egna hemsidor med dagböcker, det vill säga bloggar och bildbanker, tävlar med den traditionella nyhetsförmedlingen. Både gällande snabbhet och omfattning gick medborgarnas nätinformerings förbi myndigheternas och de etablerade mediernas bild av tsunamin i Nordostasien i december 2004 och informationsförmedlingen gällande skolmassakern i Jokela i november 2007.

Inom det ekonomiska livet sköts bankärenden och ges placeringsinformation i praktiken endast på internet. Inom reklam, det vill säga förmedling av marknadsföringsinformation, har det skett en betydande förändring då särskilt bostadsköp, arbetsplatsförmedling och produktinformation i mer omfattande bemärkelse allt mer har överförts till internet. Det samma gäller offentlig informationsförmedling som till exempel Helsingfors stads interna och externa informering. De tjänster som Helsingfors stad erbjuder för forskning, undervisning och informationsförmedling finns alla på internet under en portal.

Helsingfors gränser?

Ur informationsperspektivet är Helsingfors ett svärbegränsat område. Immateriellt kapital är särskilt svårt att begränsa regionalt. Det är omöjligt att nöja sig med endast sådan verksamhet som går att placera inom Helsingfors geografiska gränser. Till exempel Rundradion, som har sitt högkvarter i Helsingfors, kan inte lämnas utanför granskningen, även om dess uppgift i första hand har varit riksomfattande.

Administrativt har en verksamhet kunnat ske inom Helsingfors gränser, men på basis av dess influenser är den internationell och för dess påverkningar nationell. Inom kunskapens och bildningens olika delområden blir det genast svårare att dra upp geografiska gränser när det blir tal om själva kunskaps- och informationssubstansen. Stadens gränser blev vagare redan för flera århundraden sedan tack vare resandet och brev. Som en följd av att telefonen, radion, televisionen,

le riittävän suurelle tontille. Ratkaisevana tekijänä pidettiin pääkaupunkiin keskittyneen sota-korvausteollisuuden ja teknillisen korkeakouluopetuksen läheistä suhdetta, minkä katsottiin edellyttävän Helsingin seudulla pysymistä. Korkeakoulun joidenkin osien sijoittaminen muualle Suomeen pelättiin hajottavan kulttuuri-laitoksen traditioita.

Esillä oli myös vaihtoehtoja sijoittaa korkeakoulun uusia rakennuksia Punavuoren lähikortteleihin tai rakentaa uusi kampus Ilmalaan, Munkkiniemeen tai Puotinkylään, mutta ne eivät eri syistä tuntuneet riittävältä korkeakoulun tarpeisiin. Korkeakoulu päätettiin siirtää Espoon Otaniemeen. Sieltä valtio osti 109 hehtaarin maa-alueen vuonna 1949. Jo samana vuonna alueelle alettiin rakentaa Teekkarikylää, joka toimi vuoden 1952 olympialaisten kisakylänä. Vuonna 1959 alueelle valmistuivat ensimmäiset varsinaiset Teknillisen korkeakoulun talot teknillisen fyysikan sekä rakennustekniikan osaston tarpeisiin. Päärakennuksen pystyttämistä saatiin odottaa 1960-luvulle. (Nykänen 2007). Vaikka korkeakoulu muutti Espooseen, se on osa Helsingin historiaa. Viimeisin vaihe on vuonna 2010 aloittanut Aalto-yliopisto, joka muodostui Teknillisen korkeakoulun, Kauppakorkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun fuusiosta. Sen kampukset ovat sekä Espoossa että Helsingissä.

Maan suurimmalla korkeakoululla Helsingin yliopistolla on perinteisesti ollut monia toimipisteitä eri puolilla Suomea. Nykyisinkin se koordinoi Lahden ja Mikkelin yliopistokeskuksia. Nekin ovat osa Helsingin historiaa. Metropolia ammattikorkeakoulu aloitti toimintansa vuonna 2008, kun vuonna 1996 muodostettu Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia ja Espoon-Vantaan teknillinen ammattikorkeakoulu yhdistettiin. Sillä on toimipaikkoja Helsingin lisäksi Espoon Leppävaarassa.

Helsingin lukioissa oli vuonna 2010 opiskelijoita 16 838, joista 25 prosenttia oli ulkopaikkakuntalaisia. Ulkopaikkakuntalaisten osuus oli suurin erikoislukioissa. (Nuorten koulutus

mobilitelofonen och internet blev allmännare blev situationen senast i början av 2000-talet den att de geografiska gränserna förlorade nästan fullständigt sin betydelse.

Som ett exempel på sammanjämkandet av Helsingfors geografiska gränser och informationsgränslöshet kan universitetsundervisningen tas. Lärarkollegiet vid Tekniska högskolan beslutade i maj 1945 att bevara den snabbt växande högskolan som en helhet, men flytta den från Sandviken i innerstaden till Helsingfors gränssområden till en tillräckligt stor tomt. Den avgörande faktorn ansågs vara det nära förhållandet mellan krigsskadeståndsindustrin och undervisningen vid Tekniska högskolan, vilket ansågs vara en förutsättning för att högskolan skulle förbli kvar i Helsingforsregionen. Placeringen av en del av högskolans avdelningar annanstans i Finland befarades splittra kulturinrättningens traditioner.

Det föreslogs också att man kunde placera högskolans nya byggnader i de närliggande kvarteren i Rödbergen eller bygga ett nytt campus i Ilmala, Munksnäs eller Botby, men de föreföll av olika orsaker inte täcka högskolans behov. Man beslutade att flytta högskolan till Otnäs i Esbo. Där köpte staten ett markområde på 109 hektar år 1949. Redan samma år började Teknologbyn byggas på området. Den fungerade som olympisk by under olympiaden år 1952. År 1959 färdigställdes på området de första egentliga husen för Tekniska högskolan, för avdelningarna teknisk fysik samt byggnadsteknik. Huvudbyggnaden blev färdig först på 1960-talet. (Nykänen 2007). Även om högskolan flyttade till Esbo är den en del av Helsingfors historia. Det senaste skedet är Aalto-universitetet som inledde sin verksamhet år 2010. Det bildades genom att fusionera Tekniska högskolan, Handelshögskolan och Konstindustriella högskolan. Aalto-universitetet har campus i både Esbo och Helsingfors.

Landets största högskola, Helsingfors universitet, har traditionellt haft många avdelningar på olika håll i Finland. Nuförtiden koordinerar uni-

...2012) Peruskoulun osalta paikallisuus oli kaikkein selvintä. Vain 3,1 prosenttia Helsingin peruskoululaisista tuli Helsingin rajojen ulkopuolelta. Helsingin kaupungin ylläpitämissä peruskouluissa vieraskuntalaisten osuus oli ainoastaan 0,4 prosenttia. (Oppien osajaksi 2006)

Helsingissä ilmestyneet sanomalehdet ovat olleet yleensä enemmän valtakunnallisia kuin paikallisia. Alkuun ne olivat puolueiden pää-äänenkannattajia. Yksi tiedonvälityksen suuria murroksia on puoluekantaisuuden ja etenkin työväenlehdistön hiipuminen ja jopa kuolema. Helsingissä ilmestyneet iltapäivälehdet olivat maan ainoita. Lehtitalojen muodonmuutoksen esimerkkinä tarkastelen muun muassa Sanoma Oyj:tä, josta eri vaiheiden jälkeen on tullut kansainvälinen televisiokanavien omistaja ja aikakauslehtien kustantaja.

Helsingissä tuotetut televisio-ohjelmat ovat olleet sitkeästi luonteeltaan ja levikiltään valtakunnallisia. Kaapeliverkon tai satelliittiantennin kautta on helsinkiläisiin koteihin saatavilla satoja televisiokanavia useista eri maista.

Ahtaan hallinnollisestikin Helsingin kaupungin toimintojen rajojen piirtäminen on vaikeaa. Kaupunki on kiinteä osa alueellista yhteistoimintaa. Pääkaupunkiseutu yleistyi käsitteenä 1970-luvulla. Helsingin kaupunginhallitus teki vuonna 1978 päätöksen, jonka mukaan pääkaupunkiseutuun kuuluvat Helsinki, Espoo, Kauniainen ja Vantaa. Helsingin seudun yhteistyökoukous on neljäntoista Helsingin seudun kunnan johtavien luottamushenkilöiden yhteistoimintaelin, joka perustuu lokakuussa 2005 voimaan tulleeseen yhteistyösopimukseen. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta (YTV) oli vuosina 1970–2009 toiminut yhteistyöelin, jossa edustettuina olivat Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen. YTV lakkautettiin, kun vuonna 2010 aloitti kaksi uutta uuden kuntayhtymää Helsingin Seudun Liikenne (HSL) ja Helsingin Seudun Ympäristöpalvelut (HSY). Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS) on vuonna 1999 perustettu kuntayhtymä, jolla oli 26 jäsen-

versitetet universitetscentra i Lahtis och St. Michel. Också de är en del av Helsingfors historia. Metropolia yrkeshögskola inledde sin verksamhet år 2008 när Helsingfors yrkeshögskola Stadia, som startade sin verksamhet år 1996, och Esbo-Vanda tekniska yrkeshögskola förenades. Den är stationerad förutom i Helsingfors även i Alberga i Esbo.

Helsingfors gymnasium hade 16 838 elever år 2012, varav 25 procent kom från andra orter. Icke-ortsbornas andel var störst i specialgymnasierna. (Nuorten koulutus ...2012) För grundskolans del var det tydligast att eleverna var ortsbor. Endast 3,1 procent av eleverna i Helsingfors grundskolor kom från andra orter. I grundskolorna som upprätthålls av Helsingfors stad var andelen elever från andra orter endast 0,4 procent. (Oppien osajaksi 2006)

Tidningarna som publiceras i Helsingfors har i allmänhet varit mer riksomfattande än lokala. I början var de partiernas huvudorgan. Ett av de största brytningsskedena inom informationsförmedlingen är att partitillhörigheten och i synnerhet arbetarpressen har tynat och till och med dött ut. Kvällstidningarna som utkom i Helsingfors var landets enda. Som ett exempel på tidningshusens formförändring granskar jag bland annat Sanoma Abp, som efter olika skeden har blivit ägare till internationella televisionskanaler och förläggare av tidskrifter.

De televisionsprogram som har producerats i Helsingfors har till sin natur och upplaga ihärdigt varit riksomfattande. Via kabelnätet eller satellitantenn kan man se hundratals televisionskanaler från många olika länder i hemmen i Helsingfors.

Även strikt administrativt är det svårt att ange gränser för Helsingfors stads verksamhet. Staden är en fast del av det regionala samarbetet. Huvudstadsregionen blev ett vanligt begrepp på 1970-talet. Helsingfors stadsstyrelse beslutade år 1978 att Helsingfors, Esbo, Grankulla och Vanda hör till huvudstadsregionen. Helsingforsregionens samarbetsmöte är ett samarbetsorgan som består av kommunens ledande förtroendevalda i

tusluonnettaan ja pinnallistui. ”Informoidun kansalaisen” ideaali alkoi menettää merkitystään mediassa ja henkilöjournalismissa omaksuttiin kuluttajanäkemyks. Joukkoviestinnässä viihdyttäminen valtasi tilaa valistamiselta.

Toisaalta virallinen tiedonvälitys lisääntyi ja ammattimaistui. Eduskuntaan palkattiin ensimmäinen tiedotussihteeri vuonna 1972. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan Helsingin kaupungin oman tiedotustoiminnan käynnistymistä ja kehittymistä sekä sitä, miten kansalaisten lisääntynyt oikeus saada tietoja on vaikuttanut tiedotukseen.

Toiseksi suureksi arvojen murroskaudeksi nousee 1990-luvun alkupuoli. Kylmän sodan päättyminen 1989 ja Suomen jäsenyys Euroopan unionissa 1995 muuttivat Helsingin ja Suomen kansainvälisen toimintaympäristön. Siihen saakka pohjoismaisella yhteistyöllä ja etenkin Ruotsi-suhteella oli tärkein sija suomalaisen yhteiskunnan muotoutumisessa, mutta Suomen EU-jäsenyyden myötä Tukholman paikan vaikutteiden keskuksena otti Bryssel.

Tutkimuksessani tarkastelen Helsingin erilaisia kouluja varsin laajasti. Helsingin siirtyminen peruskoulun vuonna 1977 merkitsi myös lukiojärjestelmän yhdenmukaistamispyrkimystä. Mutta jo seuraavalla vuosikymmenellä alkoi vastavaikutus, säätelyn purkaminen eli deregulaatio, joka toteutui koulumaailmassa kuten laajemminkin hallinnossa 1990-luvulla. Seurasi kiivas ja edelleen jatkuva ideologinen ja arvoväritteinen kädenvääntö ”hyvinvointivaltion” ja ”kilpailuvaltion” eduista ja haitoista. Julkisen vallan yksinoikeus eli monopoli opetuksessa ja tiedonvälityksessä on tämän tutkimuksen ydinteemoja. Monopolin rajojen koettelu ja niiden murtuminen esimerkiksi sähköisessä tiedotuksessa sekä yksityisten koulujen olemassaolon oikeus opetuksessa ovat siksi keskeisiä kysymyksiä. (Ahonen 2012)

Erik Allardt (1989, 15–23) on luonnehtinut 1980-luvun loppupuolta teollisuusyhteiskunnan muuttumiseksi informaatioteknologiseksi ja

medlingen grundligt. För kvällstidningspressens del har det talats om ”underhållningsbaserad samtalsämnesjournalism” vars uppkomst skribenten av kvällstidningen Ilta-Sanomats 75-årskrönika Timo Kilpi (2007, 140) daterar till år 1963. I denna vändpunkt fördjupades en slags differentiering: å ena sidan förlorade den kommersiella informationsförmedling sin bildningsnatur och förytligades. Idealet ”den informerade medborgaren” började förlora betydelse och inom personjournalismen tillägnade man sig konsumentensynen. Inom masskommunikationen erövrade underhållning utrymme av bildning.

Å andra sidan ökade den officiella informationsförmedlingen och blev mer yrkesmässig. I riksdagen anställdes den första informationssekreteraren år 1972. I denna undersökning granskas inledandet och utvecklandet av Helsingfors stads egen informationsverksamhet samt hur medborgarnas ökade rätt att få information har påverkat informeringen.

En annan stor brytningsperiod gällande värden är första hälften av 1990-talet. Kalla krigets slut 1989 och Finlands medlemskap i EU 1995 ändrade Helsingfors och Finlands internationella verksamhetsmiljö. Ditintills var det nordiska samarbetet och i synnerhet förhållandet till Sverige det viktigaste i utformningen av det finländska samhället, men i takt med Finlands EU-medlemskap tog Bryssel Stockholms plats som centrum för intryck.

I min undersökning granskar jag olika slags skolor i Helsingfors i mycket stor utsträckning. Helsingfors övergång till grundskolan år 1977 innebar även en strävan efter förenhetligande av gymnasiesystemet. Men redan nästa årtionde inleddes en motreaktion, en hävning av regleringen, d.v.s. deregulationen, som genomfördes i skolvärlden såsom också mer omfattande inom förvaltningen på 1990-talet. En häftig och ideologisk och värdeladdad arbrytning som fortfarande pågår om ”välfärdsstatens” och ”tävlingsstatens” förmåner och nackdelar följde. Ett av kärnteman i denna undersökning är den offentliga

kansainväliseksi yhteiskunnaksi. Haluan korostaa häntä enemmän tekniikan – digitalisoitumisen – merkitystä. Digitaalinen tiedonsiirto, tietokoneet ja niihin perustuva internet ovat merkittävin muutos tiedotuksen ja tiedonvälityksen osalta sitten Gutenbergin kirjapainokeksinnön. Laaksovirran mukaan ”internet on sekä virtuaalinen tila, jossa ihmiset voivat tavata toisiaan, että tiedonvälityksen tekninen innovaatio”.

Pidän internetiä ja digitaalista kumousta 1990-luvulla ”tiedon Helsingin” sodanjälkeisen kehityksen tärkeimpänä tapahtumasarjana. Se on muuttanut tiedon tuottamisen ja välittämisen luonteen ja helsinkiläisten arkielämän. Teknologia-peräinen muutostekijä oli myös television tulo helsinkiläisiin koteihin 1960-luvulla. Televisio ei ollut vain uusi huonekalu, vaan myös perusteellinen muutos ihmisten ja maailman välisessä vuorovaikutuksessa ja helsinkiläisten identiteetissä. Toinen hyppäys oli kymmenien ja jopa satojen eri maissa toimitettujen televisiokanavien näkyminen helsinkiläiskodeissa.

Näiden teknisten muutostekijöiden rinnalla on myös tiedon tuottamisessa tapahtunut hyvin merkittävä muutos. Tiede ja soveltava tutkimus sekä perus- ja ammattikoulutuksen määrä ja merkitys ovat kasvaneet tasaisesti koko sodanjälkeisen ajan. Tutkimuksesta on tullut kiinteä osa lähes koko yhteiskunnan arkista toimintaa. Suomen ja muiden maiden tilastokeskukset ovat kehittäneet 1990-luvun puolivälistä lähtien uusia tapoja kuvata tietoyhteiskuntaa. Tuloksia on julkaistu teossarjassa *On the Road to the Finnish Information Society* (2001).

Helsingin sivistyshistoriassa on kuitenkin myös monia teknologiasta täysin riippumattomia muutoksia. Pääkielen vaihtuminen on Helsingin sivistyshistorian merkittävimpiä ilmiöitä. Helsinki oli pitkään ruotsinkielinen kaupunki. Kunnallishallinnon alkaessa demokratisoitua 1870-luvulla Helsingin asukkaista oli ruotsinkielisiä 57 prosenttia, suomenkielisiä 26 prosenttia ja muunkielisiä, lähinnä venäjää puhuvia 17 prosenttia. Suomenkielisistä tuli Helsingin asukkai-

maktens ensamrätt, det vill säga monopol inom undervisningen och informationsförmedlingen. Testandet av monopolens gränser och deras nedbrytning till exempel inom den elektroniska informeringen samt rätten till privata skolor inom undervisningen är därför centrala frågor. (Ahonen 2012)

Erik Allardt (1989, 15–23) har karakteriserat slutet av 1980-talet som industrisamhällets förvandling till ett informationsteknologiskt och internationellt samhälle. Jag vill framhäva teknikens – digitaliseringens – betydelse mer än han. Den digitala dataöverföringen, datorerna och internet är den mest betydande förändringen inom informeringen och informationsförmedlingen efter Gutenberg's uppfinnande av boktryckarkonsten. Enligt Laaksovirta ”är internet både ett virtuellt utrymme där människor kan träffa varandra och en teknisk innovation inom informationsförmedlingen”.

Jag anser att internet och den digitala revolutionen på 1990-talet är det viktigaste händelseförloppet i den efterkrigstida utvecklingen av ”informationens Helsingfors”. Den har förändrat informationsproduktionen och informationsförmedlingens karaktär och Helsingforsbornas vardagsliv. En teknologibaserad ändringsfaktor var även att televisionens kom till hemmen i Helsingfors på 1960-talet. Televisionen var inte endast en ny möbel utan även en grundlig förändring i växelverkan mellan människorna och världen och Helsingforsbornas identitet. En annan stor förändring var att televisionskanaler som producerades i tiotals, till och med hundratals olika länder kunde ses i hemmen i Helsingfors.

Förutom dessa tekniska förändringsfaktorer har även en mycket betydande förändring skett inom informationsproduktionen. Vetenskapen och den tillämpade forskningen samt mängden och betydelsen av grund- och yrkesutbildningen har vuxit jämnt under hela efterkrigstiden. Forskning har blivit en fast del av nästan hela samhällets vardagliga verksamhet. Statistikcentralerna i Finland och övriga länder har sedan mitten av

den enemmistö vuonna 1900. Sen jälkeen on ruotsinkielisten suhteellinen osuus nopeasti vähentynyt. Ruotsinkielisiä oli vuonna 1970 enää 11 prosenttia ja vuonna 2008 vain 6 prosenttia. Kaupungissa on edelleen elinvoimainen ruotsinkielinen opetusjärjestelmä päiväkodeista yliopistotasolle saakka. Kielisuhteet ovat jälleen muuttumassa. Muun kuin suomen tai ruotsin ilmoitti äidinkielekseen 9,8 prosenttia Helsingin väestöstä vuoden 2008.

Martti Häikiö; Professori h.c., Helsingin yliopiston poliittisen historia dosentti, valmistelea käsikirjoitusta Tiedon Helsinki, Tutkimuksen, opetuksen ja tiedonvälityksen käännekohtia ja vaikuttajia 1945–2010 (Helsingin historia vuodesta 1945).

1990-talet utvecklade nya sätt att beskriva informationssamhället. Resultaten har publicerats i verkserien *On the Road to the Finnish Information Society* (2001).

I Helsingfors kulturhistoria finns ändå även många förändringar som är fullständigt oberoende av teknologin. Ändringen av huvudspråket är en av de mest betydelsefulla fenomenen i Helsingfors kulturhistoria. Helsingfors var länge en svenskspråkig stad. När kommunalförvaltningen började demokratiseras på 1870-talet var 57 procent av Helsingfors invånare svenskspråkiga, 26 procent finskspråkiga och procentandelen personer med andra modersmål, främst ryska, var 17 procent. De finskspråkiga blev år 1900 majoritet i Helsingfors. Efter det har de svenskspråkigas relativa andel snabbt minskat. År 1970 var antalet svenskspråkiga endast 11 procent och år 2008 endast 6 procent. Staden har fortfarande ett livskraftigt svenskspråkigt undervisningssystem från daghem ända till universitetsnivå. Språkförhållandena håller återigen på att förändras. Av Helsingfors befolkning angav 9,8 procent år 2008 ett annat språk än finska eller svenska som sitt modersmål.

Martti Häikiö; Professor h.c., docent i politisk historia, Helsingfors universitet, slutför manuset Kunskapens Helsingfors, Forskningens, undervisningens och informationens vändpunkter och påverkare 1945–2010 (Helsingfors stads historia efter 1945)

Lähteet/viitteet: | Källor/hänvisningar:

Ahonen, Sirkka (2012). Miten käy lähikoululle markkinoilla? Uusliberalistisen koulupolitiikan tarkastelua. Tiedepolitiikka 2/1999. "Kilpailuvaltion" kritiikki kulle johtoteemana tuoreessa kokoomateoksessa Kasvatuksen ja koulutuksen historia. III osa Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Toimittaneet Pauli Kettunen ja Hannu Simola. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2012.

Allardt, Erik (1989). Yhteiskuntamuoto ja yhdenmukaisuuden paine. Teoksessa Suomi muutosten yhteiskunta. Toim. Pertti Suhonen. Juva 1989. S. 15–23.

Helsingin historia vuodesta 1945: lähde- ja arkisto-opas. www.hel2.fi/tietokeskus/1945/index.html 15.5.2008.

Kilpi, Timo (2007). Uutisia, historiaa ja puheenaiheita. Ilta-Sanomat 75 v. WSOY 2007. S. 140.

Kuoppala, Mikko, Raisa Venäläinen, Jarkko Rasinkangas & Ari-Veikko Anttiroiko (2005). Väliarvioinnin tarkistus Urban II yhteisöaloiteohjelmasta 14.10.2005.

Laaksovirta, Tuula H. (2007). Eduskunnan virallinen tiedonvälitys. Teoksessa Suomen eduskunta 100 vuotta, osa 10 Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti. Editat 2007.

Niemi, Kaius (2008). Lehdestä kehittyi uutistoimisto. Helsingin Sanomat 15.5.2008.

Nuorten koulutus Helsingissä (2012). Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 20/2012. S. 11.

Nykänen, Panu (2007). Otaniemen yhdyskunta: Teknillinen korkeakoulu 1942–2008. Porvoo 2007. S. 49–60, 96–97, 109, 172–185.

On the Road to the Finnish Information Society 3, Statistics Finland, 2001. S. 10–14.

Oppien osaajaksi (2006). Koulutus ja työelämään sijoittuminen Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskuksen verkkojulkaisu 24/2006. S. 16.

Rantanen, Heli (2005). Nettioskeja ja laajakaistaa. Kansalaisten tietoyhteiskuntaa rakentamassa. Elektroninen aineisto. Sitra, Helsinki 2005. Esipuhe.

Helsinki eurooppalaisena pääkaupunkina

Helsingfors som en europeisk huvudstad

Käsittelen artikkelissa Helsingin kehitystä viimeisten 200 vuoden aikana alkaen sen valinnasta Suomen pääkaupungiksi vuonna 1812. Tarkastelen kaupungin kehitystä laajemmasta eurooppalaisesta ja myös maailmanlaajuisesta näkökulmasta. Artikkelini perustuu esitelmääni, jonka pidin Helsingissä 12.4.2012 Euroopan Unionin pääkaupunkien (UCEU) konferenssissa Helsingin pääkaupungiksi tulon 200-vuotis juhlatilaisuuksissa.

Hyödynnän artikkelissani tuoretta tutkimustani European Cities and Towns 400–2000 ja juuri toimittamaani kirjaa The Oxford Handbook of Cities in World History,¹ hahmotellessani joitakin yleisiä haasteita, joita Helsinki ja muut Euroopan kaupungit kohtaavat globalisoituvassa maailmassa. Sen jälkeen keskityn kaupunkiemme mahdollisuuksiin vastata kyseisiin haasteisiin ja lopuksi esitän muutamia huomioita Euroopan

I denna artikel granskar jag utvecklingen av Helsingfors under de senaste 200 åren, sedan dess grundande som Finlands huvudstad år 1812, i ett bredare och globalt perspektiv. Artikeln baserar sig på mitt föredrag på EU:s huvudstäders (UCEU) konferens i Helsingfors 12.4.2012 under jubileumsåret Helsingfors som huvudstad i 200 år.

Utifrån min senaste undersökning European Cities and Towns 400–2000 och den senaste av mig redigerade boken The Oxford Handbook of Cities in World History,¹ kommer jag att sammanfatta några av de allmänna utmaningarna som Helsingfors och andra europiska städer står inför i den globaliserade världen. Sedan kommer jag att fokusera på våra städers kapacitet att svara på dessa utmaningar. Jag avslutar med några anmärkningar om den föränderliga dynamiken i Europas stadsregioner och dess förhållande till Helsingfors.

Taulukko 1. Euroopan pääkaupungit, perustamisajankohdat

Tabell 1. Europeiska huvudstäder: Tidsskeden för grundande

Keskiaika Medeltiden	Paris, London, Prague, Lisbon, Copenhagen, Stockholm, Brussels, Vienna, Moscow etc.
Varhainen moderni Tidig modern	Madrid, The Hague, Warsaw, St Petersburg
1800-luku 1800-talet	Helsinki , Athens, Belgrade, Sofia, Rome, Berlin, Budapest, Oslo, Bucharest etc.
1900-luku 1900-talet	Dublin, Riga, Moscow, Tallinn, Vilnius, Bratislava, Kiev etc.

kaupunkialueiden muuttuvasta dynamiikasta ja sen suhteesta Helsinkiin.

Ensin haluan sanoa muutaman sanan Helsingistä pääkaupunkina verrattuna muuhun Eurooppaan. Eurooppalaisella mittapuulla 200-vuotias Helsinki on suhteellisen nuori tai korkeintaan keski-ikäinen pääkaupunki (verrattuna Lontooseen, Pariisiin, Brysseliin, Prahaan, Lissaboniin, Tukholmaan ja joihinkin muihin jo ennen vuotta 1500 perustettuihin kaupunkiin, katso taulukko 1). Täytyy kuitenkin muistaa, että vanha Helsinki perustettiin alun perin 1500-luvulla, joten siinä mielessä se on melko tyypillinen Pohjois-Euroopan kaupunki. Helsinki valittiin pääkaupungiksi vuonna 1812, mutta se säilyi pieninä koko 1800-luvun ajan (vain 62 000 asukasta vuonna 1891). Itsenäistymisen jälkeisinä vuosikymmeninä kaupungin väkiluku kasvoi kuitenkin nopeasti, ja vuonna 1951 asukkaita oli kolmannesmiljoona. Nykyään pääkaupunkiseudulla on 1,3 miljoonaa asukasta². Taulukossa 2 näkyy asukasmäärä suhteessa muihin pääkaupunkiseutuihin.

Taulukko 2. Euroopan pääkaupunkiseutujen väestömäärä 2011

Pääkaupunkiseutu	Miljoonaa
Athens	3,4
Berlin	3,5
Brussels	1,9
Bucharest	1,9
Budapest	1,7
Copenhagen	1,2
Dublin	1,1
The Hague	0,6
Helsinki	1,1
Lisbon	2,8
London	9,0
Madrid	6,6
Moscow	1,2
Oslo	0,9
Paris	1,1
Prague	1,3
Riga	0,7
Rome	3,3
Sofia	1,2
Stockholm	1,4
Vienna	1,7
Warsaw	1,7

(Source: UN World Urbanization Prospects: The 2011 Revision)

Allra först vill jag säga några ord om Helsingfors som huvudstad i ett jämförande europeiskt sammanhang. Även om Helsingfors med sina 200 år är en ganska ung huvudstad, eller enligt europeisk standard en huvudstad i den tidiga medelåldern (jämfört med London, Paris, Bryssel, Prag, Lissabon, Stockholm och några andra som grundades före år 1500, se Tabell 1), får vi inte glömma att det gamla Helsingfors grundades ursprungligen på 1500-talet. På det sättet är Helsingfors en ganska typisk stad i norra Europa. Även efter dess grundande som huvudstad år 1812 förblev Helsingfors litet under hela 1800-talet (endast 62 000 invånare år 1891). Decennerna efter självständigheten ökade dock stadens invånarantal snabbt och steg till över en tredjedels miljon år 1951. Idag är invånarantalet 1,3 miljoner för hela Helsingforsregionen². I tabell 2 kan vi jämföra siffrorna med andra huvudstadsområden.

Tabell 2. Invånarantal i Europas huvudstäder år 2011

Huvudstadsområde	Invånarantal i miljoner
Athens	3,4
Berlin	3,5
Brussels	1,9
Bucharest	1,9
Budapest	1,7
Copenhagen	1,2
Dublin	1,1
The Hague	0,6
Helsinki	1,1
Lisbon	2,8
London	9,0
Madrid	6,6
Moscow	1,2
Oslo	0,9
Paris	1,1
Prague	1,3
Riga	0,7
Rome	3,3
Sofia	1,2
Stockholm	1,4
Vienna	1,7
Warsaw	1,7

(Källa: UN World Urbanization Prospects: Utgåva 2011)

Helsinki on selvästi yksi pienimmistä eurooppalaisista pääkaupungeista. Mutta onko koolla todella väliä? Nykyään Helsinki on Euroopan keskitason yläpuolella tai jopa johtavassa asemassa monilla julkisen palvelun avainalueilla. Asukkaat ovat erittäin tyytyväisiä julkiseen liikenteeseen, viheralueisiin ja yleiseen turvallisuuteen³. Helsinki ja muut eurooppalaiset pääkaupungit kohtaavat kieltämättä monia haasteita globalisoidussa maailmassa. Vuonna 2000 Eurooppa oli edelleen yksi maailman kaupungistuneimmista alueista, jonka kaupungistumisaste yltivät tai sen ylittivät vain Pohjois- ja Etelä-Amerikan suurimmat kaupunkijärjestelmät ja Japani (katso taulukko 3).

Taulukko 3. Maailman kaupungistumisaste 2010 ja 2030

	Percentage urban %	
	2010	2030
Africa	39,2	47,7
Asia	44,4	55,5
Oceania	70,7	71,4
Europe	72,7	77,4
Latin America and Caribbean	73,6	76,4
Northern America	82,0	85,8

(Source: UN World Urbanization Prospects: The 2011 Revision)

Lähi-idän ja Aasian kaupungit kasvavat kuitenkin nopeasti, ja suunnilleen jo seuraavalla vuosikymmenellä suurin osa kiinalaisista asuikaupungeissa. Huomiota herättävää on myös se, että vuonna 2005 sadan suurimman kaupunkialueen joukosta vain kahdeksan sijaitsi Euroopassa, kun vielä 30 vuotta sitten niitä oli 18. Vuoteen 2015 mennessä eurooppalaisten kaupunkien määrän uskotaan laskevan vain viiteen⁴. Kaikkea tätä korostaa suuria eurooppalaisia ja itäaasialaisia kaupunkeja esittävien karttojen vertailu (katso kartat 1–2). Ottaen huomioon taloudellisen toiminnan Euroopan kaupungit ovat menettäneet suuren osan perustuotantokapasiteetistaan.

Euroopan menestyneimpien kaupunkien, kuten Helsingin, tilanteen suhteen ei kuitenkaan

Helsingfors förblir klart en av de mindre huvudstäderna i Europa. Men spelar storleken någon roll? I dag befinner sig Helsingfors ovanför det europeiska medelvärdet eller i en ledande position i många nyckelområden inom samhällsservice med en hög allmän tillfredsställelse med kollektivtrafiken, grönområdena och det allmänna säkerheten³. Helsingfors och andra europeiska huvudstäder står visserligen inför många utmaningar i den globaliserade världen. År 2000 var Europa fortfarande en av de mest urbaniserade regionerna i världen. Endast de stora stadssystemen i Nord- och Sydamerika samt Japan jämfördes eller rankades högre (se Tabell 3).

Tabell 3 Urbaniseringsgrad i världen år 2010 och 2030

	Urbaniseringsgrad %	
	2010	2030
Africa	39,2	47,7
Asia	44,4	55,5
Oceania	70,7	71,4
Europe	72,7	77,4
Latin America and Caribbean	73,6	76,4
Northern America	82,0	85,8

(Källa: UN World Urbanization Prospects: Utgåva 2011)

Tillväxttakten i städerna i Mellanöstern och Asien ökar dock snabbt och kanske redan nästa decennium kommer majoriteten av den kinesiska befolkningen att vara stadsinvånare. Inte mindre slående är det faktum att av världens hundra största storstadsregioner år 2005 fanns endast åtta i Europa mot 18 för bara 30 år sedan, och år 2015 beräknas det att den europeiska siffran kommer att minska till endast fem⁴. Allt detta framhävs genom att jämföra kartor över stora städer i Europa och Östasien (se kartorna 1–2). Med hänsyn till den ekonomiska omsättningen har de europeiska städerna förlorat en stor del av deras grundläggande produktionskapacitet.

Ändå finns det ingen anledning till onödig pessimism inför läget för de mest framgångsrika städerna i Europa såsom Helsingfors. Som bekant lider de ojämna stadsanhopningarna i Asien

ole syytä liialliseen pessimismiin. Kuten hyvin tiedetään, Asian ja Latalaisen Amerikan leviävät kaupunkirykelmät, joista monen pinta-ala on huomattavasti yli 1 000 neliökilometriä, kärsivät usein akuuteista hallinto- ja yhtenäisyysongelmista. Heikon kaupunkiautonomian ja taloudellisten resurssien puutteen vuoksi tällaiset kaupungit kärsivät usein laajamittaisesta köyhyydestä, työttömyydestä, epäjärjestyksestä ja ympäristöongelmista, jotka saattavat rajoittaa niiden tulevia menestysmahdollisuuksia.⁵ Vastakohtana tälle monet Euroopan kaupungeista ovat säilyneet fyysisesti yhtenäisinä, jolloin ne hyötyvät elinvoimaisista ja dynaamisista keskustoista sekä tehokkaasta kaupunkihallinnosta.

Ei ole mikään ihme, että monissa kansainvälisissä vertailuissa Euroopan kaupungit, ja etenkin pääkaupungit, pärjäävät erittäin hyvin. Vuonna 2007 tehdyssä tutkimuksessa puolet maailman 50:stä parasta elämänlaatua tarjoavista maista sijaitti Euroopassa (katso taulukko 4). Samana vuonna 2007 yli neljäsosa maailman sadasta rikkaimmasta kaupungista (perusteena bruttokansantuote henkeä kohden) oli eurooppalaisia, ja samaan aikaan lähes puolet maailman suosituimmista turistikohteista sijaitti Euroopassa⁶. Merkittävimmissä kansainvälisissä vertailuissa, jotka

eller Latinamerika, varav flera täcker över 1 000 kvadratkilometer, ofta av akuta problem med ledningen och sammanhållningen. Sådana städer som fallit offer för ett svagt urbant självstyre och brist på finansiella resurser är ofta föremål för utbredd fattigdom, arbetslöshet, oroligheter och miljöproblem, som mycket väl kan lägga band på deras förutsättningar till framgång i framtiden.⁵ Däremot har de flesta europeiska städerna förblivit fysiskt sammanhängande och dragit nytta av vitala och dynamiska stadskärnor och en effektiv stadsledning.

Det är inte att undra på att det i många internationella graderingar av europeiska städer särskilt är huvudstäderna som placerar sig på toppen. I en enkätundersökning år 2007 om världens 50 bästa städer som erbjöd den bästa livskvaliteten var hälften europeiska (se Tabell 4). Samma år fanns över en fjärdedel av världens hundra rikaste städer (vad beträffar inkomst per capita) i Europa, medan nästan hälften av världens populäraste turistdestinationer låg i denna världsdel⁶. I viktiga internationella rankingar vad gäller avancerad utbildning, forsknings- och utvecklingspersonal samt patentansökningar är Helsingfors, tillsammans med andra städer i Nor-

Taulukko 4. Elämänlaadultaan parhaat kaupungit vuonna 2007

Tabell 4. Städer i världen som erbjuder den bästa livskvaliteten, 2007

1	Zurich	108.1	16	Berlin	105.2
2	Geneva	108.1	17	Melbourne	105.0
3	Vancouver	107.7	18	Luxembourg	104.8
3	Vienna	107.7	18	Ottawa	104.8
5	Auckland	107.3	20	Stocholm	104.7
5	Düsseldorf	107.3	21	Pert	104.5
7	Frankfurt	107.1	22	Montreal	104.3
8	Munich	106.9	23	Nürnberg	104.2
9	Bern	106.5	24	Calgary	103.6
9	Sydney	106.5	24	Hamburg	103.6
11	Copenhagen	106.2	26	Oslo	103.5
12	Wellington	105.8	27	Dublin	103.3
13	Amsterdam	105.7	27	Honolulu	103.3
14	Brussels	105.6	29	San Francisco	103.2
15	Toronto	105.4	30	Adelene	103.1
			30	Helsinki	103.1

Source: Mercer's Quality of Living Survey, 2007.

Källa: Mercer's Quality of Living Survey, 2007.

koskevat syventävää koulutusta, tutkimus- ja kehitysalan henkilöstöä ja patenttihakemuksia, Helsinki ja muut pohjoismaiset kaupungit kuten Oslo ja Tukholma ovat vahvoissa asemissa maailmanlaajuisesti (katso kuvat 1–3).

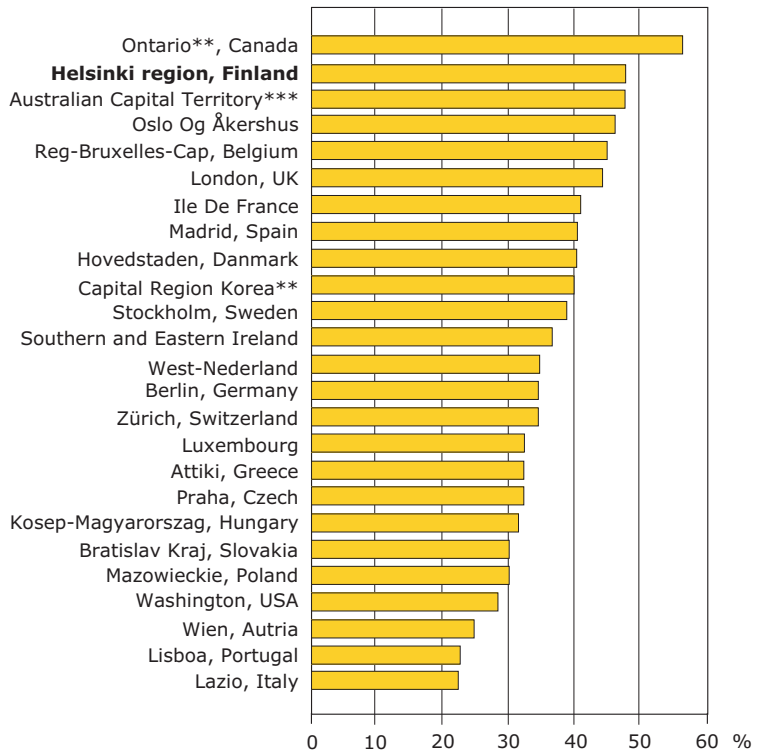
Miten eurooppalaisten pääkaupunkien, kuten Helsingin, menestys voidaan selittää? Euroopan kaupunkirakenteella on muutamia merkittäviä rakenteellisia vahvuuksia. Ensimmäinen niistä on historiallinen perintö: monet pääkaupungit ovat vähintään kaksi vuosisataa vanhoja, mikä synnyttää vahvaa kaupunki-identiteettiä ja tietoisuuden tunnetta. Toinen on sen poikkeuksellinen monipuolisuus: pääkaupunkien ja suurkaupunkien rinnalla on suuri määrä keskikokoisia ja pieniä maakuntakaupunkeja – Euroopan kaupunkijärjestelmän syvyys ja laajuus on maailman mittakaavassa melko poikkeuksellinen. Kolmanneksi voimme tunnistaa Helsingin ja muiden suurten eurooppalaisten keskusten kaltaisten kaupunkien vahvan kyvyn uudistua ajan myötä. Tämä on suurelta osin kolmen tekijän ansiota: muuttoliikkeet ja avoimuus, kunnallishallinto ja kaupunkien verkostoituminen.

Käsittelen lyhyesti kaikkia näitä tekijöitä, jotka ovat olennaisia haluttaessa ymmärtää kaupunkien menestymistä eurooppalaisessa kontekstissa.

On selvää, että yksi Euroopan kaupunkien menestyksen tekijöistä on ollut maahanmuutto. Kaikki Euroopan suuret kaupungit olivat riippuvaisia maahanmuutosta jo varhaisessa vaiheessa ja dynaamisimpiin eurooppalaisiin kaupunkeihin suorastaan tulvi maahanmuuttajia taloudellisten mahdollisuuksien houkuttelemina. Napoleon III:n Pariisiin saapui jopa 150 000 uutta tulokasta vuosikymmenessä 1800-luvun puolivälis-

Kuvio 1. Korkean asteen tutkinnon suorittaneet 25–64-vuotiaasta työvoimasta, pääkaupunkiseudut 2008

Figur 1. Högskolenivåexaminerade av 25–64-åriga arbetskraften, huvudstadsregioner 2008

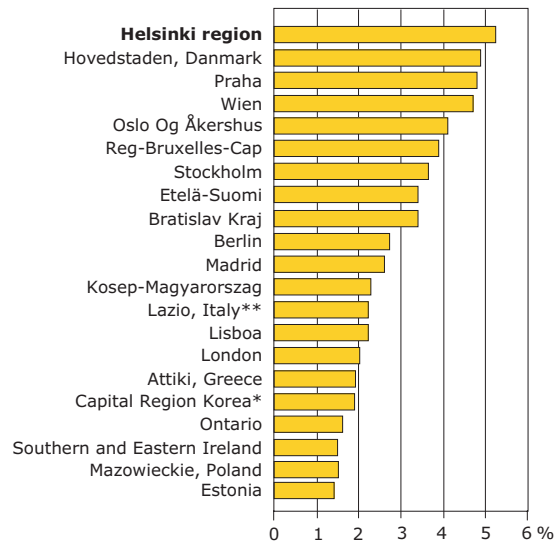
Lähde: | Källa: Helsingin seutu innovaatiotoimintaa mittaavissa tilastoissa, Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 2011:9.

den såsom Oslo och Stockholm, i en stark global position (se Figur 1–3).

Hur kan vi förklara framgången bland europeiska huvudstäder såsom Helsingfors? Bland de stora strukturella styrkorna i det europeiska stadssystemet finns för det första dess historiska arv med många huvudstäder och städer som härör från två eller århundraden tillbaka och därvid skapar en stark känsla av medborgaridentitet och -medvetenhet. För det andra dess ovanliga mångfald med huvudstäder och storstäder som harmonieras av ett stort antal medelstora och mindre landsorter – djupet och omfattningen av det europeiska urbana systemet är ganska ovanlig på världs nivå. För det tredje kan vi över tiden identifiera en stark innovationskapacitet i städer såsom Helsingfors och andra större europeiska centrum. Detta är mycket tack vare tre faktorer:

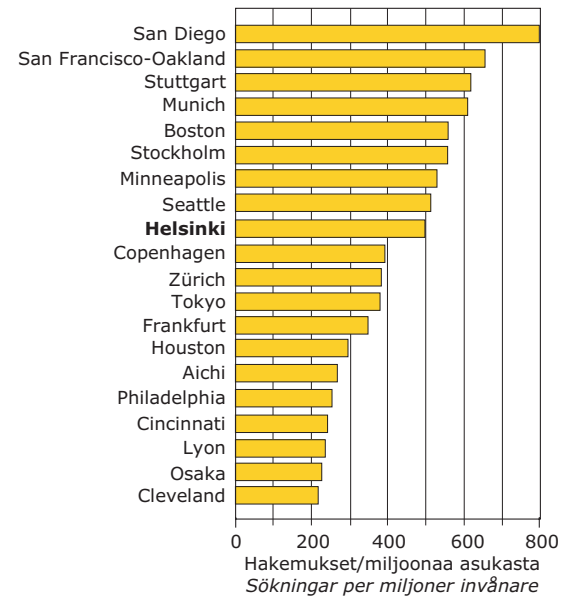
Kuvio 2. Tutkimus- ja kehityshenkilöstön osuus työllisistä OECD-maiden pääkaupunkiseuduilla vuonna 2007

Figur 2. Andelen forsknings- och utvecklingspersonal bland sysselsatta i OECD-länders huvudstadsregioner 2007

Kuvio 3. Kansainväliset patenttihakemukset miljoonaa asukasta kohden OECD-maiden metropolialueilla vuonna 2007

Figur 3. Internationella patentsökningar per miljoner invånare i OECD-länders metropolområden 2007

Lähde: | Källa: Helsingin seutu innovaatiotoimintaa mittaavissa tilastoissa, Helsingin kaupungin tietokeskus, Tilastoja 2011:9.

sä. 1800-luvulla 60–90 prosenttia kaikesta eurooppalaisten kaupunkien kasvusta johtui maahanmuutosta. Vaikka ympäristölliset parannukset, parantunut henkilökohtainen hygienia ja lääketieteen kehittyminen johtivat kuolleisuuden tasaiseen laskuun kaupunkialueilla 1800-luvun lopulta lähtien, siirtolaisuus on pysynyt olennaisena osana väestötieteellistä maisemaa⁷.

Keitä siirtolaiset olivat? Monet tulivat tietysti maalta, alkuaiikoina lähikylistä, mutta 1800-luvun loppupuolelta lähtien rautateiden ja höyrylaivojen leviämisen myötä siirtolaiset matkustivat usein yhä pidempiä matkoja, ja etnisestä liikkumisesta tuli merkittävä. Kasvavat saksalaiset kaupungit, kuten Berliini, saivat junanvaunuittain työläisiä idästä, esimerkiksi useita puolalaisia. Kasvaviin satamakaupunkeihin, kuten Liverpooliin ja Marseilleen, taas saapui suurin joukoin irlantilaisia ja italialaisia. Aluksi Euroopan ulkopuolelta tulevat, pääasiassa kiinalaiset, muodostivat vain pieniä yhteisöjä eurooppalaisissa kau-

migration och öppenhet, kommunal förvaltning och urbant nätverkande.

Jag vill kort studera varje faktor som är avgörande för att förstå den urbana framgången i en europeisk kontext.

Det råder knappast något tvivel om att migrationen har varit ett av de viktigaste medlen i den europeiska urbana framgången. Alla större europeiska städer var tidigt beroende av migrationen och de mest dynamiska städerna i Europa upplevde tidvattenvågor av migranter som lockades av ekonomiska möjligheter. Napoleon den tredje Paris tog emot hela 150 000 nykomlingar under ett decennium i mitten av 1800-talet. Mellan 60 och 90 procent av tillväxten i alla europeiska städer under 1800-talet berodde på immigrationen. Även då miljöförbättringar, en ökad personlig hygien och medicinska framgångar ledde till en stadig nedgång i den urbana dödligheten från slutet av 1800-talet, har migrationen förblivit en nödvändig del av det demografiska landskapet⁷.

pungeissa, etenkin satamissa. 1960-luvun jälkeen Euroopan ulkopuolelta tulevien maahanmuutto lisääntyi kuitenkin voimakkaasti etenkin pääkaupungeissa ja Länsi-Euroopan tuotantokeskuksissa⁸.

Maahanmuutolla on aina ollut hintansa. Tulijat kokevat lähes aina suuria sopeutumisvaikeuksia. Maahanmuutto luo monia ongelmia myös isäntäyhteisölle. Köyhien maahanmuuttajien virtaus Länsi-Euroopan kaupunkeihin 1800-luvun alussa aiheutti asunto- ja hyvinvointikriisin ja johti kaupunkilaismiesten keskipituuden pienenemiseen: nuorista miehistä tuli kitukasvuisia ja lyhyempiä⁹. 1900-luvun alussa monia euroopalaisia pääkaupunkeja Tukholmasta Pariisiin ja Ateenaan ympäröivät rähjäiset hökkelikaupungit, joissa oli vain vähäiset mukavuudet ja joissa asui enimmäkseen köyhiä maahanmuuttajia. Rasistiset hyökkäykset juutalaisia, kiinalaisia ja irlantilaisia vastaan olivat yleisiä 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa. Siten maahanmuuttajien, ja etenkin etnisten siirtolaisten, integroitumisoongelmat nykyaikaisiin kaupunkeihin eivät ole mitään uutta.¹⁰

Toisaalta on myös selvää, että siirtolaisuus on kaupunkien elinehto ja se voi olla tärkeä kaupunkidynamiikan lähde. Kaikki todistusaineisto 1800- ja 1900-luvuilta, ja myös aikaisemmilta aikakausilta, korostaa siirtolaisuuden tärkeyttä sekä väestörakenteen ja työmarkkinoiden kannalta että taloudellisen ja kulttuurisen uudistumisen vuoksi. Siirtolaiset tuovat mukanaan uusia ideoita ja tekniikoita, uusia yhteyksiä ja strategioita. He voivat olla elintärkeitä kaupungin eliittien, talouden ja kulttuurielämän kannalta. Kulttuurisesti on mahdotonta ajatella 1800–1900-lukujen vaihteen Wienissä tehtyjä häikäiseviä saavutuksia tunnustamatta ulkopuolisten juutalaisten muusikoiden, lääkäreiden ja kirjoittajien, kuten Mahlerin, Schönbergin, Freudin ja Schnitzlerin, merkitystä. Vastaavasti juuri ensimmäisen maailmansodan jälkeen venäläiset, juutalaiset, amerikkalaiset ja muut ulkomaalaiset – kuten James Joyce – auttoivat luomaan Pariisin mai-

Vilka var migranterna? Många kom från landsbygden, tidigare kom de från närbelägna byar, men från och med slutet av 1800-talet, tack vare utbredningen av järnvägar och ångbåtar, reste immigranterna mycket längre avstånd och den etniska rörelsen blev betydande. Blomstrande tyska städer såsom Berlin tog emot tågpassagerare med arbetare från öst, inklusive många polacker, medan växande hamnstäder såsom Liverpool och Marseille blev hem åt stora folkmassor från Irland och Italien. Till en början bildade icke europeiska städer, huvudsakligen kineserna, endast små samhällen i de europeiska städerna främst vid hamnarna, men efter 1960-talet ökade den icke europeiska immigrationen kraftigt speciellt till huvudstäderna och produktionscentra i Västeuropa⁸.

Immigrationen har aldrig varit gratis. Invandrarna upplever nästan alltid stora svårigheter med integrationen och assimileringen. Immigrationen skapar även många problem för värdssamhället. Tillströmningen av fattiga migranter till de västeuropeiska städerna i början av 1800-talet utlöste en kris i tillhandahållandet av bostäder och välfärd och ledde till att stadsbornas medellängd sjönk, unga män blev kortvuxna⁹. I början av 1900-talet omgavs många europeiska huvudstäder från Stockholm till Paris och Aten av eländiga kåkstäder med få bekvämligheter, till stor del befolkade av fattiga immigranter. Rasistiska angrepp mot judar, kineser och irländare var vardagsmat i slutet av 1800- och i början av 1900-talet. Vi märker att dagens problem med att integrera migranter, särskilt etniska migranter, knappast är något nytt.¹⁰

Men å andra sidan är det tydligt att immigrationen är mycket viktig för städerna och kan vara en vital källa till urban dynamism. Alla bevis från 1800- och 1900-talet och faktiskt även från tidigare perioder visar tydligt att immigrationen är nödvändig inte bara i demografiska syften och för arbetsmarknaden, utan även för ekonomisk och kulturell innovation. Migranterna kommer med nya idéer och tekniker, nya kontakter och strate-

neen taiteellisesti elinvoimaisena, älyllisesti kiinnostavana kansainvälisenä kaupunkina, jolla oli vaikutusta koko Eurooppaan ja sen ulkopuolellekin¹¹.

Siirtolaisuus tarjoaa kaupungeille kuitenkin mahdollisuuden, jopa elinehdon, luovuuteen, innovaatioihin ja monikulttuuriseen monipuolisuuteen. Tällöin kaupunkien täytyy vastata haasteeseen ja toteuttaa yhteiskunnallisia, taloudellisia, koulutuksellisia, institutionaalisia ja poliittisia strategioita ja käytäntöjä. Niillä autetaan tuloja sopeutumaan nopeasti talous- ja yhteiskuntaelämään, kansalaisyhteiskuntaan ja poliittiseen ja kulttuuriseen valtavirtaan. Renessanssajan Barcelona (nykyisenä alueena) oli yksi läntisen Välimeren suurista satamakaupungeista, jossa oli eloisa sekaväestö. Käytyään Barcelonassa noin vuonna 1500 italialainen poliittinen ajattelija Guiccardini totesi, että kaupungin ihmisillä on sanonta: se on kaikkien kaupunki.¹² Otaksuttavasti tuo ajatelma ja pyrkimys on yhtä perusteltu myös menestyksekkään 2000-luvun kaupungin kannalta.

Tästä pääsemmekin toiseen kohtaan: kunnallishallinto. Kaikki eurooppalainen todistusaineisto osoittaa myös, että poliittisen ja hallinnollisen kaupunkijohtajuuden laatu voi olla ratkaisevaa sille, miten kaupungit hallitsevat haasteita ja vastaavat niihin. Vaikka Euroopan pääkaupungit saivat ensimmäiset peruskirjansa ja kunnallisen autonomian keskiajalla, 1500-luvulta lähtien valtioiden nousu tarkoitti, että kaupungeja käytettiin häikäilemättömästi hyväksi ja kiristettiin, kun hallitsijoilla oli pakkomielle loistavista poliittisista ja sotilaallisista saavutuksista. Siten monet ranskalaiset ja espanjalaiset kaupungit, kuten Pariisi ja Madrid, joutuivat käytännössä konkursiin 1600-luvulla valtion verovaatimusten vuoksi¹³. 1800-luvun alussa hallitukset olivat edelleen hermostuneita suurien kaupunkien aiheuttamista poliittisista ja yhteiskunnallisista uhkista (ja aivan aiheesta, kuten vuoden 1848 vallankumoukset osoittivat). Vuoteen 1900 mennessä etenkin Länsi-Euroopassa oli kuitenkin syntynyt suun-

gier. De kan vara nödvändiga då urbana eliter, urbana ekonomier och det kulturella livet ska förnyas eller moderniseras. Kulturellt är det omöjligt att tänka på de lysande bedrifterna kring fin de siecle Wien utan att erkänna den inflytelserika rollen av judiska lekmän – musiker, läkare och författare såsom Mahler, Schönberg, Freud och Schnitzler. På liknande sätt genast efter första världskriget hjälpte ryssar, judar, amerikaner och andra utlänningar, såsom James Joyce, att lovsjunga Paris rykte som en artistiskt pulserande, intellektuellt spännande kosmopolitisk stad med inverkan på hela Europa och utanför Europa¹¹.

Immigrationen innebär utan tvivel stora utmaningar för dagens stadsfullmäktige, precis som den gjorde för många av deras föregångare. Men för de städer som antar utmaningen och främjar strategier och politik – inte bara sociala och ekonomiska initiativ utan även pedagogiska, institutionella och politiska åtgärder, som hjälper invandrarna att snabbt anpassa sig till och integreras i det ekonomiska och sociala livet, i civilsamhället och i de ledande riktningarna inom politik och kultur – erbjuder migrationen en möjlighet till, och kan till och med vara den drivande kraften inom kreativitet, innovation och multikulturell mångfald. Renässansens (och dagens) Barcelona var en av de stora hamnstäderna vid västra Medelhavet med en pulserande blandad befolkning. Efter ett besök i staden på 1500-talet noterade den italienske politiske tänkaren Guicciardini att Barcelonas invånare har ett ordspråk: ”det är en stad för alla...”¹² Man kan nog hävda att detta ordspråk, denna önskan, även gäller för den framgångsrika staden under 2000-talet.

Detta tar mig till min andra punkt: kommunal förvaltning. Alla europeiska exempel tyder också på att kvaliteten på stadsledningen, både den politiska och den administrativa, kan vara avgörande för hur städerna hanterar och svarar på utmaningar. Om Europas huvudstäder fick sina första privilegier och kommunalt självstyre under högmedeltiden innebar grundandet av stater från och med 1500-talet att städerna exploaterades

taus entistä läheisempään yhteistyöhön kansallisvaltioiden ja entistä laajempia kunnallisia oikeuksia ja autonomiaa saavuttaneiden kaupunkien välillä. Vähitellen kaupunginhallitukset esimerkiksi Helsingissä saivat ratkaisevan roolin uusien kaupunkipalveluiden myöntämisessä ja järjestämisessä. Esimerkiksi julkinen liikenne, yleiset puistot, koulutus, terveydenhoito ja kaupunkien infrastruktuuri olivat palveluita, jotka saavuttivat ensimmäistä kertaa enemmistön kuntalaisista.¹⁴

1900-luvun loppupuolella tämä yhteistyö, tämä tasapaino kaupungin ja valtion välillä, alkoi rakoilla monissa Euroopan maissa. Keskushallinnot, jotka saivat pontta uusista yhteiskunnallisista hyvinvointiagendoista, suuremmista taloudellisista resursseista ja paisuneesta byrokraatiasta, puuttuivat useimpiin kaupunkielämän puoliin ja niiden pääasiallinen työkalu oli kunta. Kasvava riippuvuus valtion rahallisesta tuesta aiheutti kuitenkin sen, että hallituksen agendat täytyi hyväksyä. Yleensä kaupungin autonomia kärsi, vaikka Euroopan eri puolilla tilanne vaihteli paljonkin. Asteikon toisessa päässä Britannian kunnat, joilla oli ollut yksi merkittävimmistä autonomioista 1900-luvun alussa, joutuivat rajoittamaan päätöksentekoaan ja taloudellista riippumattomuutta huomattavasti 1980-luvulta alkaen, kun Thatcherin hallitus (ja sen seuraajat) siirsivät kuntien vastuulla olleita tehtäviä (esim. tuetut vuokra-asunnot) muille organisaatioille, yksityistivät monia palveluita ja säätelivät tiukasti kuntien taloutta. Tästä johtuen Suur-Lontoon kaupunginhallitus (Greater London Council) lakkautettiin vuonna 1985. Italiassa ja Ranskassa hallitukset suunnittelivat 1980-luvulla suuremman autonomian myöntämistä kaupungeille, mutta tuloksena oli liian usein sekaannusta vastuunjaosta. Ranskassa kaupunkien rahoitus on tullut erittäin riippuvaiseksi monimutkaisista neuvotteluista valtion, alueiden, departementtien ja kaupunkien välillä.¹⁵

Pohjois-Euroopassa monilla kunnanhallituksilla on sen sijaan merkittävästi taloudellista au-

hänsynslöst och utpressades av ledare besatta av storslagna politiska och militära ambitioner. Därför blev många städer i Frankrike och Spanien, såsom Paris och Madrid, så gott som ruinerade på 1600-talet på grund av statens skattekrav¹³. Regeringsmakterna under början av 1800-talet förblev oroliga över det politiska och sociala hotet från storstäder (med rätta, vilket revolutionen år 1848 visade). År 1900 fanns det dock en trend särskilt i Västeuropa mot en närmare samverkan mellan nationalstater och städer med utvidgade kommunala befogenheter och kommunal autonomi. Stegvis antog kommunfullmäktige t.ex. i Helsingfors en avgörande roll i både fördelningen och utdelningen av nya stadstjänster, såsom kollektivtrafik, offentliga parker, utbildning, hälsovård och stadsinfrastruktur, tjänster som för första gången nådde en stor del av samhället.¹⁴ Under sent 1900-tal började detta partnerskap, balansen mellan stad och stat, att rivas upp i många europeiska länder. Centralregeringarna utrustade med nya sociala välfärdsprogram ökade de finansiella resurserna och en utökad byråkrati ingrep i de flesta aspekterna av det urbana livet och deras främsta instrument var kommunen. Men det ökade beroendet av statsfinansiella överföringar innebar ett nödvändigt godtagande av regeringens politiska dagordningar. Ofta fick den urbana autonomi lida även om bilden i Europa varierande i stor grad. I en ända av spektret såg de brittiska kommunerna, som hade den största autonomi under det tidiga 1900-talet, en tydlig nedgång i sitt beslutsfattande och finansiella oberoende från och med 1980-talet, då Thatchers regering (och dess efterträdare) överförde det kommunala ansvaret (t.ex. för socialbidrag) till andra organisationer, privatiserade många tjänster och reglerade den kommunala ekonomin grundligt. Därför lades Greater London Council ned år 1985. I Italien och Frankrike diskuterade regeringarna på 1980-talet om att ge städerna mer autonomi, men resultatet blev i stället ofta förvirring över ansvar. I Frankrike har stadsfinansieringen blivit starkt beroende av

tonomiaa valtion painostuksesta huolimatta. Sen ansiosta kaupungit ovat onnistuneet säilyttämään laadukkaat julkiset palvelut, mikä varmistaa asukkaiden suuren tyytyväisyyden. Lisäksi yksityisen ja julkisen sektorin kanssa on onnistuttu kehittämään innovatiivisia liiketoimintakäytäntöjä, joiden avulla taataan ensiluokkainen koulutus (joka on olennaista työmarkkinoiden kannalta), ja edistämään vahvoja kulttuuristrategioita, jotka ovat tärkeitä kansainvälisen näkyvyyden kannalta.¹⁶

Viimeisestä kohdasta, kaupunkien verkostoitumisesta, totesin aluksi, että Helsingin kaltaisilla eurooppalaisilla pääkaupungeilla on parhaillaan monta kovaa ja kasvavaa haastajaa maailmanlaajuisesti. Monella tavalla tämä haaste on kuitenkin historiallinen ja pitkäaikainen, ja se on olennainen kaupunkien kehityksen ymmärtämiseksi. Jo keskiajalla suuret pohjoisitalialaiset kaupunkivaltiot, kuten Venetsia, Genova ja Firenze, kävivät laajoja maasotia ja meritaisteluita kaupankäynnistä, aluerajoista ja verotusoikeuksista¹⁷. 1800-luvun loppupuolella Euroopan ja Pohjois-Amerikan suurten kaupunkien välinen kilpailu keskittyi yhä eksoottisempiin kansainvälisiin näyttelyihin, kuten suuri Pariisin maailmannäyttely vuonna 1881, jossa panostettiin tavarataloihin, liikennejärjestelmiin ja sähköistämiseen (sekä Berliini että Pariisi väittivät olevansa valon kaupunkija).¹⁸

1900-luvun lopussa kilpailu keskittyi kulttuuriseen näkyvyyteen ja ennen kaikkea kansainvälisten tapahtumien voittamiseen, olipa kyseessä sitten olympialaiset, Euroopan mestaruuskilpailut, Euroviisut tai valinta maailman kulttuuri- tai muotoilupääkaupungiksi. Tämäntyyppinen kaupunkien välinen kilpailu on selvästi arvokasta siinä mielessä, että se voi tuottaa voittajalle uusia suuria infrastruktuuri-investointeja, työllisyyttä, lisääntynyttä matkailua ja muita bruttokansantuotteeseen vaikuttavia tekijöitä sekä parantaa kansainvälistä mainetta.¹⁹ Se voi myös kannustaa tai edesauttaa luomaan uusia verkostoja ja yhteistyötä paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla.

mycket komplicerade förhandlingar mellan staten, regionerna, departementen och städerna.¹⁵

I jämförelse med norra Europa verkar den betydande graden av finansiell autonomi som många kommunfullmäktige utövar, trots påtryckningar från staten, ha varit mycket framgångsrik. Inte bara för att städerna ska kunna upprätthålla högkvalitativa samhällstjänster för medborgarna och garantera höga tillfredsställelsenivåer hos invånarna, utan även för att utveckla innovativa verksamhetsriktlinjer med den privata och offentliga sektorn, upprätthålla förstklassig skolundervisning (nödvändigt för arbetsmarknaden) och främja starka kulturella strategier som är mycket avgörande för den internationella synligheten.¹⁶

Min sista punkt är stadsnätverk. Jag konstaterade i början att europeiska huvudstäder såsom Helsingfors står inför en våldsam och ökande konkurrens om sin placering i den globala ordningen. Men på många sätt är denna utmaning historisk och mångårig och avgörande för att förstå den urbana utvecklingen. Redan under medeltiden förde stora fria riksstäder i norra Italien såsom Venedig, Genua och Florens stora markkrig och sjöslag om handel, landsgränser och taxeringsrättigheter¹⁷. Under den senare delen av 1800-talet fokuserades konkurrensen mellan storstäderna i Europa och Nordamerika på att arrangera ännu mer exotiska internationella utställningar. Exempel på detta var den stora utställningen i Paris år 1881, byggandet av flotta varuhus, transportsystem och elektrifiering. (Berlin påstod sig vara Ljusstaden, men det gjorde även Paris)¹⁸

I slutet av 1900-talet ville man betona den kulturella synligheten. Framförallt lade man vikt vid att få arrangera olika internationella evenemang antingen OS eller EM, vinna Eurovisionsfestivalen eller att bli kulturhuvudstad alternativt designhuvudstad. Denna typ av konkurrens mellan städerna är klart värdefull på så sätt att den för vinnaren kan skapa ökade investeringar i ny infrastruktur, sysselsättning, ökad turism och andra

Kuten Euroopan pääkaupunkien historiasta käy ilmi, kaupunkien välistä kilpailua on usein vastapainotettu ja mukautettu yhteistyöllä. Keskiajalla Italian ja Saksan johtavat kaupungit muodostivat alueellisia liittoja, joiden tavoitteena oli tukea kaupankäyntiä ja keskinäistä avunantoa sekä auttaa puolustautumaan ulkopuolisia vastaan. Näistä tunnetuin oli tietysti Hansaliitto, joka syntyi 1260-luvulla ja johon kuului lähes 200 pohjoismaista, puolalaista, saksalaista ja muuta kaupunkia. Rembrandtin aikana Hollannin kaupungit kehittivät uudenlaisen vapaamuotoisen yhteistyön toiminnallisen erikoistumisen kautta, jolloin useat suuret keskukset, kuten Harlem, Amsterdam, Utrecht ja Delft, pystyivät menestymään toistensa läheisyydessä²⁰. 1900-luvun alussa kansalliset ja kansainväliset kaupunkiliitot edistivät kaavoitukseen ja infrastruktuuriin liittyvien kaupunki-innovaatioiden leviämistä. Erityisen tärkeää on eurooppalaisten kaupunkien yhteenliittymien, esimerkiksi EUROCITIES-järjestön, kasvu viime vuosikymmeninä. On myös tärkeää laajentaa alueellista yhteistyötä edelleen Euroopassa, esimerkiksi Baltian alueen kaupunkien kesken. Tästä onkin jo olemassa esimerkki, kun muutama vuosi sitten perustettiin BaltMet-verkosto, jonka tavoitteena on tukea innovaatioita, kilpailukykyä ja yhteistyötä Baltian johtavien kaupunkien välillä²¹.

Tästä pääsenkin yhteen tämän artikkelin loppuväittämään: Euroopan kaupungistumisen dynamiikkaa täytyy ymmärtää ja nähdä kaupunkiverkostoissa ajan myötä tapahtuneiden rakenteellisten muutosten kautta.²²

Keskiajalla Välimeren kaupungit olivat kaupunki-innovaatioiden etulinjassa – ylellisyysaloilla, pankki- ja palvelusektorilla, taiteessa, arkkitehtuurissa ja muilla kulttuurialueilla (esimerkkinä renessanssi). Tämä johtui osaksi antiikin Roomasta peräisin olevasta infrastruktuuriperinnöstä, asukastiheydestä ja väestön monipuolisuudesta sekä hyvästä sijainnista kaupankäyntiä ajatellen, mutta myös kansainvälisestä väestöstä, vahvasta kaupunkihallinnosta ja kilpailu-/yhteis-

utdelningar för BNP samt högre internationell status.¹⁹ Den kan också sporra eller möjliggöra nytt nätverkande och samarbete på lokal, regional och nationell nivå.

Det framgår tydligt av de europeiska huvudstädernas historia att stadskonkurrensen ofta har motvägts och anpassats efter samarbetet. På medeltiden grundade ledande städer i Italien och Tyskland regionala förbund för att främja såväl handeln och den ömsesidiga hjälpen som ett försvar mot utomstående. Det mest berömda var förstas Hansan som uppstod på 1260-talet och som omfattade nästan 200 nordiska, polska, tyska och andra städer. Under Rembrandts tid utvecklade de nederländska städerna en ny slags informell samordning vad beträffar funktionell specialisering, vilket gjorde det möjligt för flera stora centra som Haarlem, Amsterdam, Utrecht och Delft att blomstra i närheten av varandra²⁰. I början av 1900-talet främjade nationella och internationella stadsförbund utbredningen av urbana innovationer inom planering och infrastruktur. Särskilt viktigt var en modell som under de senaste decennierna har ersatts med bildandet av konsortier av europeiska städer såsom EUROCITIES. Det är även oerhört viktigt att bygga ut det regionala samarbetet i Europa, till exempel mellan städerna i Baltikum. Här kan man redan peka på nätverket BaltMet som grundades för några år sedan. Nätverket syftar till att främja innovation, konkurrens och samarbete mellan de ledande städerna i Baltikum²².

Detta tar mig vidare till ett av slutargumenten i denna artikel: den dynamiska kraften i den europeiska urbaniseringen måste förstås och ses genom strukturella förskjutningar i de urbana regionala nätverken över tiden.

Under medeltiden delvis på grund av det infrastrukturella arvet från romarna, befolkningstätheten och -mångfalden samt handelsplatsen, men även på grund av den kosmopolitiska befolkningen, den starka medborgarstyrningen och det konkurrenskraftiga/samverkande nätverksarbetet stod Medelhavsstäderna i förgrunden för

työverkostoista. 1700- ja 1800-luvuilla kaupunkien voimatasapaino mullistui. Länsi-Euroopan kaupungit ohittivat Välimeren alueen kaupungit yhä useammin uusien alojen, uusien tekniikoiden ja myöhemmin tehdastyypin tuotannon kehittämisessä, Atlantin ja Aasian kaupan laajentamisessa, pankkialan ja kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden kehittämisessä sekä kaupunkikeskustojen, vihreiden bulevardien ja puistojen uudelleensuunnittelussa. Jälleen kerran tärkeitä tekijöitä olivat siirtolaisuus, kunnallishallinnon ja -talouden edistysaskeleet sekä kaupunkien välisen kilpailun, matkimisen ja yhteistyön aikaansaama positiivinen paine. Länsi-Euroopan kaupungit säilyttivät merkityksellisen asemansa kaupunki-innovaatioiden johtotähtinä aina toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan saakka. 1900-luvun jälkipuoliskolla saatiin vahvoja viitteitä siitä, kuten näimme aiemmin, että Pohjois-Euroopan kaupungit olivat menossa ohi innovoimalla uusia aloja, kuten tieto- ja televiestintätekniikka, opetus ja koulutus, muotoilu ja muut alat. Ei ole epäilystäkään siitä, että Helsinki on alueellisen yhteistyön ja verkostoitumisen myötä vahvassa asemassa vakiinnuttaakseen roolinsa johtavana toimijana tässä Pohjois-Euroopan dynamisessa kaupunkiympäristössä, tässä uudessa Hansaliitossa.

Nykyisen talouskriisin myötä meidän on tietysti oltava realisteja sen suhteen, mitä voidaan saavuttaa. Euroopan kaupunkien historia osoittaa kuitenkin, että niin rakenteelliset kuin lyhytaikaisetkin kriisit tarjoavat loistavia mahdollisuuksia haasteiden ohessa. Olemme toistuvasti nähneet kaupunkikriisien ja -luovuuden positiivisen vuorovaikutuksen. 1800-luvun lopulla nopean kaupungistumisen ja teollistumisen kiihdyttämä suuri yhteiskunnallinen kriisi sai aikaan ryöpyä sosiaalisia uudistuksia, suurimittaisia investointeja infrastruktuuriin ja kaupunkisuunnittelun vallankumouksen, jota edistivät innovatiivisimmat ja dynamisimmat pääkaupungit, kuten Lontoo ja Berliini. 1980- ja 1990-luvulla monet eurooppalaiset kaupungit reagoivat silloiseen

urbana innovationer – inom lyxindustrin, bankväsendet, tjänstesektorn, konsten, arkitekturen och andra kulturella framsteg (exemplifieras av renässansen). På 1700- och 1800-talen skedde en seismisk omvälvning i den urbana maktbalansen. De västeuropeiska städerna ställde Medelhavsstäderna i skuggan av utvecklingen av nya industrier, ny teknologi och senare fabriksproduktionen, i utvidgningen av handeln vid Atlanten och i Asien, i utvecklingen av bankväsendet och internationella storfinansieringar samt i utformningen av nya stadscentra med gröna esplanader och parker. Än en gång spelade migrationen en roll, tillsammans med framstegen i den kommunala ledningen och ekonomin samt de positiva påtryckningarna från den urbana konkurrensen, det urbana tävlandet och det urbana samarbetet. De västeuropeiska städerna hade denna inflytelserika position som ledstjärnor för de urbana innovationerna ända fram till tiden efter andra världskriget. Men från och med den senare hälften av 1900-talet finns starka indikationer, som vi såg tidigare, på att städerna i norra Europa började gå framåt vad beträffar innovationer i nya industrier inklusive ICT, utbildning och fostran, design och inom andra sektorer. Det råder knappast något tvivel om att Helsingfors har en stark position via det regionala samarbetet och nätverkandet att stärka sin roll som en ledande spelare i detta dynamiska urbana system, den nya hansan, i norra Europa.

Självklart måste vi vara realistiska gällande det vi kan uppnå mitt i den nuvarande ekonomiska krisen. Men återigen finns en massa historiska belägg från europeiska städer som visar att kriser, antingen strukturella eller kortvariga, innebär både stora möjligheter och utmaningar. Gång på gång ser vi den positiva interaktionen mellan urbana kriser och urban kreativitet. I slutet av 1800-talet framkallade den stora sociala krisen, som underblästes av en snabb urbanisering och industrialisering, en ström av sociala reformer, storskaliga investeringar i infrastrukturen och en revolution i stadsplaneringen – vilket främjades

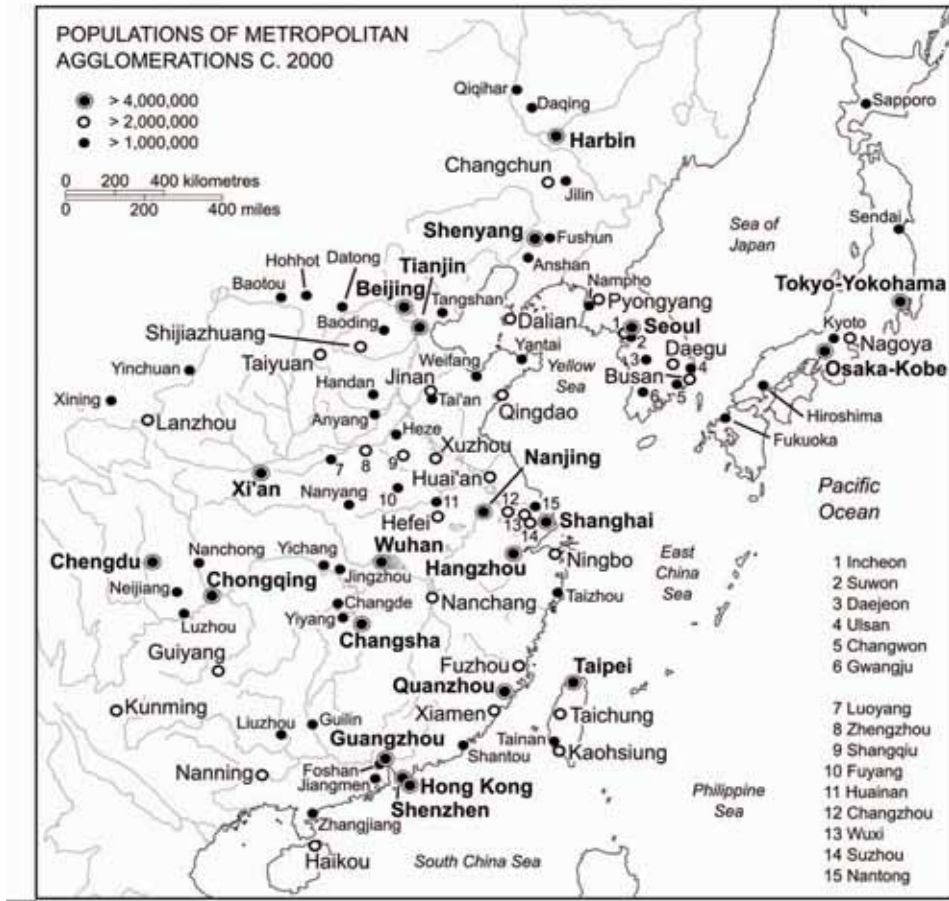
tuotantokriisiin ja selvisivät siitä innovatiivisen palvelusektorin, kulttuuristrategioiden ja muiden strategioiden avulla. Yhteenvetona voidaan todeta, että toimivat käytännöt siirtolaisuuden käsittelyssä, tehokas hallinto ja kaupunkien välinen yhteistyö alueellisella ja mantereen tasolla takaavat eurooppalaisten pääkaupunkien, ja erityisesti Helsingin kaltaisten pohjoiseurooppalaisten pääkaupunkien menestyksen myös 2000-luvulla.

av de mest innovativa och dynamiska huvudstäderna såsom London och Berlin. På 1980- och 1990-talen påverkades många europeiska städer av den dåvarande produktionskrisen och övervann den genom en innovativ tjänstesektor samt kulturella och andra strategier. Kort sagt genom framgångsrik immigrationspolitik, effektiv ledning och samarbete mellan städerna på regional och internationell nivå finns knappast någon anledning att tvivla på att de europeiska huvudstäderna, särskilt de i norra Europa såsom Helsingfors, kommer att fortsätta vara framgångsrika långt in på 2000-talet.

Kartta 1. Metropolialueiden väestökessittymät Euroopassa 2000
Karta 1. Metropolområdens befolkningskoncentration i Europa 2000

Kartta 2. Metropolialueiden väestökeskittymät Aasiassa 2000
 Kartta 2. Metropolområdets befolkningskoncentration i Asien 2000

Peter Clark on Euroopan kaupunkihistorian emeritusprofessori Helsingin yliopistosta. Hän on valmistunut Oxfordin yliopistosta ja on aiemmin toiminut professorina Leicesterin yliopistossa kaupunkihistorian keskuksen johtajana.

Peter Clark har varit professor i europeisk stadshistoria vid Helsingfors universitet. Han har disputerat vid Oxford University och har tidigare tjänstgjort som professor vid Leicester University, chef för centret för stadshistoria.

Lähteet: | Källor:

- ¹P. Clark, *European Cities and Towns 400–2000* (Oxford, 2009); P. Clark, toim., *The Oxford Handbook of Cities in World History* (Oxford, 2013).
- ²http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp
- ³Survey on perceptions of quality of life in 75 European cities (Euroopan komission aluepolitiikan pääosasto, kesäkuu 2007), s. 10–12.
- ⁴Clark, *European Cities*, s. 367.
- ⁵Xiangming Chen ja Henry Fitts, 'Contemporary Metropolitan Cities' teoksessa Clark, ed., *Oxford Handbook*, luku 41.
- ⁶Clark, *European Cities*, s. 369.
- ⁷Clark, *European Cities*, s. 282; katso myös luvut 22, 35 Anne Winter ja Leo Lucassen, teoksessa Clark, ed., *Oxford Handbook*. Euroopan kaupunkien migraatioita, katso esimerkiksi L. Moch, *Moving Europeans. Migration in Western Europe since 1650* (Bloomington, 2003).
- ⁸Clark, *European Cities*, s. 283, 285; Lucassen, 'Population and Migration', teoksessa Clark, toim., *Oxford Handbook*, luku 35.
- ⁹Clark, *European Cities*, s. 291.
- ¹⁰Clark, *European Cities*, s. 293, 326; katso myös Jussi Jauhiainen, 'Suburbs', teoksessa Clark, toim., *Oxford Handbook*, luku 42.
- ¹¹C. E. Schorske, *Fin-de-Siècle Vienna: Politics and Culture* (New York, 1987); Clark, *European Cities*, s. 287; myös L. Livak, *Russian Émigrés in the Literary and Intellectual Life of Interwar Paris* (London, 2010).
- ¹²Guiccardini siteerattu teoksessa James S. Amelang, *Honored Citizens of Barcelona* (Princeton, 1986), s. 3.
- ¹³Charles Tilly ja Wim P. Blockmans, *Cities and the Rise of States in Europe A.D. 1000 to 1800* (Oxford, 1994), erit. luku 11; Clark, *European Cities*, s. 209–10.
- ¹⁴Andrew ja Lynn Hollen Lees, *Cities and the Making of Modern Europe, 1750–1914* (Cambridge, 2007); Helsingin kunnallishallinnon laajenemisesta katso Marjatta Hietala, Martti Helminen ja Merja Lahtinen, toim., Helsinki. *Historic Towns Atlas, Scandinavian Atlas of Historic Towns, New Series No 2, Finland* (Helsingin kaupungin tietokeskus Helsinki Urban Facts, Hämeenlinna 2009).
- ¹⁵Clark, *European Cities*, s. 346 ja sitä seuraavat sivut; D. Lorrain ja G. Stoker, toim., *La privatisation des services urbaines en Europe* (Paris, 1995).
- ¹⁶Katso M. Hietala ja P. Clark, 'Creative Cities', teoksessa Clark, toim., *Oxford Handbook*, luku 38.
- ¹⁷Vertaa F.C. Lane, *Venice: a Maritime Republic* (Baltimore, 1973); G. Brucker, *Renaissance Florence* (London, 1969), luku 4.
- ¹⁸Clark, *European Cities*, s. 241, 266–7, 320–1.
- ¹⁹G. Dollinger, *The German Hansa* (Engl. käännös, London, 1970); Jan de Vries, *The Dutch Rural Economy in the Golden Age* (London, 1974), luku 3.
- ²⁰M. Hietala *Services and Innovation at the Turn of the Century: The Diffusion of Innovations* (Helsinki, 1987); <http://www.eurocities.eu/>
- ²¹www.baltmet.org
- ²²Katso yksityiskohtainen selitys alueellisista muutoksista teoksesta Clark, *European Cities*.

Helsingin kaupunkirakentamisen suuri kaari 1945–2010

Den stora linjen i Helsingfors stadsbyggande 1945–2010

Miten sodasta selvinneestä pääkaupungista on muotoutunut tämän päivän Helsinki? Helsingin kaupungin Historiatoimikunnan toimeksiannosta on vuodesta 1997 julkaistu sarjaa "Helsingin historia vuodesta 1945", jonka neljäs osa on nyt valmistunut. "Voimat jotka rakensivat Helsinkiä 1945–2010" kertoo vaikuttavista monumenteista, moderneista liiketaloista ja esikaupungeista, purkukiihtoista ja rakennussuojelun voitoista sekä helsinkiläisestä kaupunkikulttuurista.

Rakennettu kaupunki historiankirjoituksena

Kaupungit kehittyvät omanlaisikseen pitkien aikajaksojen kuluessa ja moninaisten voimatekijöiden seurauksena. Virallisten päätösten ja kaupunkisuunnitelmien ohella kaupungeja muuttavat yhtä lailla yritykset, kiinteistönomistajat ja erilaiset kaupunkilaisten yhteisöt. Kansainvälisen talouden suhdanteet, teknologiset innovaatiot, modernin elämäntavan ilmentymät ja nopeasti vaihtuvat muodit ohjaavat sitä, millaisia vaihtoehtoja kulloinkin tarjoutuu valittavaksi. Kaupungin menneisyys, kaupunkilaisten toiminnat ja kokemukset, kaupunkikulttuuri kokonaisuudessaan vaikuttavat myös tulevaisuutta koskeviin käsityksiin.

Hur har huvudstaden som klarade sig ur kriget utformats till dagens Helsingfors? På uppdrag av Helsingfors stads historiekommitté har serien "Helsingfors stads historia efter 1945" publicerats sedan år 1997, och seriens fjärde del har nu blivit färdig. "Voimat jotka rakensivat Helsinkiä 1945–2010" berättar om imponerande monument, moderna affärshus och förorter, rivningstvister och segrar inom byggnadsskyddet samt stadskultur i Helsingfors.

Den byggda staden som historieskrivningen

Städernas karaktär utvecklas under långa tidsperioder och som en följd av många slags kraftfaktorer. Förutom offentliga beslut och stadsplaner ändras städerna lika mycket av företag, fastighetsägare och stadsbornas olika samfund. Internationella ekonomins konjunkturer, teknologiska innovationer, uttryck för det moderna levnads sättet och snabbt växlande trender styr vilka alternativ som kan för tillfället väljas. Stadens förflutna, stadsbornas verksamhet och erfarenheter, stadskulturen i sin helhet påverkar även uppfattningen om framtiden.

Helsingfors efterkrigstida historia kan placeras i kontexten av den europeiska stadshistorians forskning. Nationalstaternas städer i Europa har

Helsingin sodanjälkeinen historia voidaan sijoittaa eurooppalaisen kaupunkihistorian tutkimuksen kontekstiin. Kansallisvaltioiden kaupunkreja Euroopassa ovat yhdistäneet niiden uudempi historia imperiumeista maailmansotiin, modernisaatio eli yhteiskunnallinen ja teknologinen edistys, kaupungistuminen, sosiaaliset muutokset, kylmä sota sekä Euroopan taloudellinen ja poliittinen yhdentymisen.

Jos kaupunkihistorian lähtökohdaksi valitaan historialliset muutosprosessit, rakennetusta kaupungista avautuu uusi näkökulma kaupungin ja kaupunkiyhteiskunnan historiaan. Tältä kannalta kiinnostavia eivät ole arkkitehtoniset ratkaisut tai julkisten suunnitteluorganisaatioiden tuottamat kaupunkisuunnitelmat sellaisenaan, vaan ne ehdot, joilla kaupunkirakentaminen on ollut mahdollista, ja ne päämäärät, joiden toteuttamisen välineiksi ympäristön muutokset on käsitelty. Se konkreettinen kaupunki, joka muutosprosessien seurauksena on syntynyt, kertoo monipuolisella tavalla kaupunkikulttuurin ja yhteiskunnan historiasta.

Pääkaupungin kasvu

Helsinki vuonna 1945 oli kolme Helsinkiä, joita erotti suhde aikaan. Sotaa edeltäneeltä vuosikymmeneltä peritty pääkaupunki kortteleineen, katuineen, satamineen ja vakiintuneine kaupunkikulttuurin muotoineen edusti jatkuvuutta, yhteyttä menneisyyteen. Sodan poikkeusolojen kaupunki oli toinen: pommitusten uhan, osin muualta tulleiden kaupunkilaisten ja epävarmuuden keskellä se eli vain nykyhetkeä. Kolmas Helsinki katsoi jo eteenpäin, tulevaisuuden vaativiin yhteiskunnallisiin tehtäviin, jotka toteutettaisiin yhteisvoimin. Vuonna 1945 kaikki kolme kaupunkia olivat yhtä aikaa läsnä.

Mikä on yli kuuden vuosikymmenen aikana muuttunut? Helsinki on kasvanut sekä asukasmäärältään että alueeltaan. Vuoden 1945 asukasluvusta juuri ennen suurta alueliitosta, n. 276 000 hengestä, on tultu kesällä 2012 saavutettuun 600 000 asukkaaseen pelkästään pääkaupungin rajo-

bundits samman av deras nyare historia från imperier till världskrig, moderniseringen det vill säga den samhälleliga och teknologiska progressionen, urbaniseringen, de sociala förändringarna, det kalla kriget samt Europas ekonomiska och politiska integration.

Om de historiska förändringsprocesserna väljs som utgångspunkt för stadshistorien, öppnar den byggda staden ett nytt perspektiv till stadens och stadssamhällets historia. I detta avseende intressanta är inte de arkitektoniska lösningarna eller de offentliga planeringsorganisationernas stadsplanerna i sig själva, utan de villkor på vilka stadsbyggandet har varit möjligt och de mål för vilka förändringarna i omgivningen har uppfattats som medel för att förverkliga dem. Den konkreta stad som har uppstått som en följd av förändringsprocessen berättar på ett mångsidigt sätt om stadskulturens och samhällets historia.

Huvudstadens framväxt

Helsingfors år 1945 var tre Helsingfors som skiljdes åt av förhållandet till tiden. Huvudstaden med sina kvarter, gator, hamnar och etablerade former av stadskultur, som hade fåtts i arv från årtiondet före kriget, representerade kontinuiteten, en förbindelse till det förflutna. Staden under krigets undantagsförhållande var en annan: under bombhoten, bland de stadsinvånare som kommit från annanstans samt ovissheten levde den bara i nuet. Det tredje Helsingfors blickade redan framåt mot framtidens krävande samhälleliga uppgifter som skulle genomföras med gemensamma krafter. År 1945 var alla tre städerna samtidigt närvarande.

Vad har förändrats under mer än 60 års tid? Helsingfors har vuxit gällande både invånarantalet och området. Från de 276 000 personer som utgjorde invånarantalet år 1945 just före den stora införlivningen av stadsområdet har invånarantalet stigit till 600 000 enbart inom huvudstadens gränser, utan att räkna med hela metropolen. Under samma tid har stadens markområde i takt med tre införlivningar av områden blivit sju gång-

Meilahden kaupunginosa jatkoi yhtenäistä kaupunkirakennetta, mutta sen 1950-luvun Aravataloissa umpikortteliperinne katkesi. I stadsdelen Mejlans fortsatte man bygga enligt den enhetliga stadsstrukturen, men i Aravahusen från 1950-talet bröts den slutna kvarterstraditionen.

Kuva: | Bild: Hugo Sundström.

jen sisällä, koko metropolia laskematta. Samana aikana kaupungin maa-alue on kasvanut kolmen alueliitoksen myötä yli seitsenkertaiseksi. Kaupunkirakentamisen kannalta sodanjälkeinen aikajakso on ollut monessa mielessä merkittävä vaihe Helsingin historiassa.

Jälleenrakennus, erityisesti siihen liittynyt asuntojen ja asuinalueiden rakentaminen, oli sodan päätyttyä pääkaupungin kiireellisimpiä tehtäviä. Uusista asuinalueista Meilahti kasvoi vanhan kaupunkirakenteen jatkumona. Haagasta, Herttoniemestä ja Munkkivuoresta tuli esikaupunkeja. Omakotialueita nousi osin asukkaiden omalla työllä muun muassa Kaarelaan ja Pakilaan. Kallion kaupunginosakin uudistui: saneeraus merkitsi lukuisien puutalokortteleiden purkamista uudenaikaisten kerrostalojen tieltä. Elementtitekniikan yleistyminen 1960-luvulla teki

er så stort. Med avseende på stadsbyggandet har den efterkrigstida tidsperioden i många avseenden varit en betydande period i Helsingfors historia.

Återuppbyggnaden, särskilt byggandet av bostäder och bostadsområden med anknytning till den, hörde till det mest brådskande i huvudstaden efter krigsslutet. Av de nya bostadsområdena växte Mejlans som ett kontinuum till den gamla stadsstrukturen. Haga, Hertonäs och Munkshöjden blev förorter. Egnahemshus byggdes bland annat i Kårböle och Baggböle, dels av invånarna själva. Även stadsdelen Berghäll förnyades: saneringen innebar att ett flertal trähuskvarter revs för att bygga moderna höghus. Att elementtekniken blev vanligare på 1960-talet gjorde det möjligt att bygga stora enhetliga förorter såsom Rönnbacka, Kasberget och Gårdsbacka.

mahdolliseksi rakentaa suuria yhtenäisiä lähiöitä kuten Pihlajamäki, Roihuvuori ja Kontula.

Asuinolot paranivat, kun ahtaasti puulämmitteisessä ja vailla mukavuuksia olevassa asunnossa elänyt perhe sai muuttaa lähioon uuteen, tilavampaan ja ajanmukaisesti varustettuun huoneistoon. Säästäminen omaan kotiin toi myös turvaa vuokra-asumisen epävarmuudelta. Samalla elämäntapa muuttui toisenlaiseksi: työmatkat pitenivät ja tuttu sosiaalinen yhteisö hajosi. Lähiökritiikki loi jo 1970-luvulla paineita kehittää kaupunkimaisempia asumismuotoja. Katajanokan kärkeen suunniteltua ja 1980-luvulla toteutettua perinteiseen umpikortteliin perustunutta asuinalueita on pidetty tärkeänä mallina myöhemmille kaupunkinosille.

Modernin lumo

Sodan jälkeen yhteiskunnan rationalisointia pidettiin välttämättömänä koko Euroopassa. Helsingin kaupunkirakentamisessa se merkitsi asiantuntijaorganisaatioiden vahvistamista ja teknologisetaloudellisten vaihtoehtojen suosimista perinteisempien käytäntöjen kustannuksella. Modernisoinnilla ja sitä ilmentäneellä modernistisella arkkitehtuurilla oli yhteiskunnallinen tilaus.

Vielä 1950-luvun alussa rakennusainepula ja niukat investointipäätökset rajoittivat uudistamistavoitteiden toteutusta. Poikkeuksia kuitenkin oli, kuten Olympiakisojen toimistona ja kutsuvieraiden hotellina käytetty Palace Eteläsataman länsireunalla, Elannon tavaratalo Aleksanterinkadulla ja Rautatalo Keskus-

Boendeförhållandena förbättrades när familjen som hade bott trångt i en vedeldad bostad utan bekvämligheter fick flytta till förorten till en ny, rymligare och modernt utrustad bostad. Sparande till ett eget hem innebar även trygghet gentemot hyresboendets osäkerhet. Samtidigt förändrades livsstilen: arbetsresorna blev längre och det bekanta sociala gemenskapet försvann. Kritiken mot förorterna orsakade redan på 1970-talet tryck att utveckla mer urbana boendeformer. Skatuddens planerade bostadsområdet som genomfördes på 1980-talet och utgick från det traditionella slutna kvarteret har ansetts vara en viktig modell för de senare stadsdelarna.

Det modernas förtrollning

Efter kriget ansågs rationaliseringen av samhället vara nödvändigt i hela Europa. I Helsingfors stadsbyggnad innebar detta förstärkning av expertorganisationer och gynnande av teknologiskt-ekonomiska alternativ på bekostnad av mer

traditionella praxis. Moderniseringen och dess uttryck i modernistisk arkitektur hade en samhällelig efterfrågan.

Ännu i början av 1950-talet begränsade bristen på byggmaterial och knappa investeringskapital genomförandet av förnyelsemål. Det fanns dock undantag, såsom Palace i västra kanten av Södra Hamnen, som användes som byrå för de Olympiska spelen och som hotell för inbjudna gäster, Elantos varuhus på Alexandersgatan och Järnhuset på Centralgatan. Deras moderna arkitektur gav en bild av den västerländska

Taloudellinen tuotto johti 1960-luvulla monen kauniin vanhan kaupunkikerrostalon purkamiseen Helsingin keskustasta. Sparbanken muutti Mannerheimintien kaupunkikuvaa peruuttamattomasti.

Ekonomisk vinst ledde på 1960-talet till att många vackra gamla stadshöghus revs i Helsingfors centrum. Sparbanken förändrade stadsbilden vid Mannerheimvägen oåterkalleligt.

Kuva: | Bild: Volker von Bonin.

Kaupunginteatterin valmistuminen Kallioon 1960-luvulla teki kaupunginosan tutuksi suomalaisille. Teatterin puistossa on Kari Juvan veistos Thalia ja Pegasos. | När Stadsteatern färdigställdes i Berghäll på 1960-talet blev stadsdelen bekant för finländarna. I teaterparken finns Kari Juvas skulptur Thalia och Pegasos.

Kuva: | Bild: Matti Tirri.

kadulla. Niiden moderni arkkitehtuuri kertoi länsimaisen teollisuusvaltion pääkaupungista, jossa moderni kansainvälisyys oli kotonaan. Eleetön ja perinteisistä symboleista riisuttu estetiikka tuli käyttöön myös julkisessa rakentamisessa kuten Helsingin yliopiston Porthaniassa. Ristiriidat modernisoinnin ja vanhojen koristeellisten rakennusten säilyttämisen välillä alkoivat kärjistyä

industristatens huvudstad, där den moderna internationalismen var hemma. En uttryckslös estetik utan de traditionella symbolerna togs i bruk även inom det offentliga byggandet såsom på Helsingfors universitets Porthania. Konflikterna mellan moderniseringen och bevarandet av de gamla dekorativa byggnaderna började kärvas till först då konjunkturen förbättrades i början av

vasta suhdanteiden parantuessa 1960-luvun alussa, kun uudistamisalto kohdistui yhä useampaan keskustakortteliin. Hotelli Kämpin suoje- lusta käyty julkinen keskustelu, joka ei riittänyt pelastamaan rakennusta purkamiselta, herätti helsinkiläisiä pohtimaan kaupunkikuvan arvoja ja niiden suhdetta rakennustehokkuuden lisäämiseen.

Kaupungintalon modernisointiin 1960-luvul- la kiteytyi historian ja modernisoinnin jännite: sen julkisivut ja arvokkaimpana pidetty juhlasali säilytettiin, muut tilat uudistettiin kokonaan. Säi- lyttämisen perusteluna oli Valtioneuvoston pää- tös 1952 vanhan kaupunginosan suoje- lusta. Kau- pungin suuriin rakennushankkeisiin 1960- ja 1970-luvuilla kuuluivat Kaupunginteatteri, Kalli- on virastotalo ja Finlandia-talo, josta tuli vuonna 1975 järjestetyn Etyk-konferenssin seurauksena Helsingin moderni ikoni jo vakiintuneen merelli- sen empirejulkisivun rinnalle.

Elävämpi kaupunki

Asukasluvun kasvun taittuminen, maailmanlaa- juinen energiakriisi ja metropäätös alkoivat 1970-luvulla muuttaa Helsingin kaupunkisuun- nittelun linjauksia. Toiminnalliseen erotteluun perustunut kaupunkimalli oli tuottanut asuntolä- hiöitä, toimisto- ja virastokortteleita sekä erillisiä teollisuusalueita, mutta samalla myös yksipuoli- sia alueita, liikennemuutoksia ja kaupunginosia, jot- ka olivat iltaisin ja viikonloppuisin kuolleita. Perinteinen eurooppalainen kaupunkikulttuuri, jossa erilaiset kaupunkilaisyhteisöt ja toiminnat sekoittuivat, oli ohennemassa.

Tilanteen parantamiseksi kaupunki kehitti raideliikenteeseen perustuvia aluekeskuksia, joi- hin sijoittuisi työpaikkoja, kaupallisia palveluja ja kulttuuritoimintoja. Samaan aikaan keskustan kortteleita monipuolistettiin rajoittamalla kont- toristumista, etsimällä elävöittämiskeinoja sekä lisäämällä asuntojen tuotantoa. Rakennusliikkei- den kiinnostus oli asuntojen uudisrakentamisen kiihkeimpinä aikoina 1950-luvulta 1970-luvulle kohdistunut ennen muuta aluerakentamiskoh-

1960-talet när förnyelsevågen riktades till allt fler centrumkvarter. Den offentliga diskussionen om skyddandet av Hotel Kämp som inte räckte till att rädda byggnaden från rivning fick Helsingfors- borna att tänka över stadsbildens värde och dess förhållande till ökad av byggnadseffektiviteten.

I moderniseringen av stadshuset på 1960-ta- let utkristalliserade sig spänningen mellan histo- rien och moderniseringen: fasaderna och festsal- len som ansågs vara värdefull bevarades, de övri- ga utrymmena förnyades fullständigt. Motive- ringen till bevarandet var regeringens beslut 1952 om skyddandet av den gamla stadsdelen. Till stadens stora byggnadsprojekt på 1960- och 1979-talet hörde Stadsteatern, ämbetshuset i Berghäll och Finlandiahuset som efter Europeis- ka säkerhets- och samarbetskonferensen år 1975 blev Helsingfors moderna ikon vid sidan om den redan etablerade maritima empirefasaden.

En mer levande stad

I och med den avstannande befolkningsökning- en, den världsomfattande energikrisen och me- trobeslutet började linjedragningarna inom Hel- singfors stadsplanering ändras på 1970-talet. Stadsmodellen som grundats på funktionellt av- skiljande hade gett upphov till bostadsförorter, kontors- och ämbetsverkskvarter samt separata industriområden, men samtidigt även ensidiga områden, trafikstockningar och stadsdelar som under kvällar och veckoslut stod tomma. Den tra- ditionella europeiska stadskulturen där olika stadsgemenskaper och verksamheter blandas hade börjat bli tunnare.

För att förbättra situationen utvecklade sta- den områdescentra utgående från spårtrafiken där arbetsplatser, kommersiella tjänster och kul- turverksamhet skulle placeras. Samtidigt gjordes centrumkvarteren mångsidigare genom att be- gränsa kontorsbyggandet, söka efter sätt att göra centrum levande samt öka bostadsproduktionen. Bygghemnas intresse hade under de intensi- vaste tiderna av byggandet av nya bostäder från 1950-talet till 1970-talet riktats framför allt till

teisiin, joiden tarjonta pääkaupunkiseudulla vähitellen siirtyi Espooseen ja Vantaalle.

Rakennusliikkeiden uudeksi toimintakentäksi Helsingissä tuli vanhojen keskustakiinteistöjen ”jalostus” laajenuksin, mille pääomien kansainvälinen vapautuminen 1980-luvulla loi edellytyksiä. Rakentamisen painopiste siirtyi liikekiinteistöihin. Monista tämän ajan suunnitelmista toteutukseen asti pääsi vain osa, merkittävimpinä Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan Kaivopiha, Konstsamfundetin Forum-kortteli, Elannon tavaratalon kortteliin rakennettu Kluuvin kauppakeskus ja Stockmannin tavaratalon laajennus.

Eurooppalainen teollisuuskaupunki katoaa

Eurooppalaisen kaupunkirakentamisen historian keskeisin kysymys 1900-luvun jälkipuoliskolla ja 2000-luvun alussa on teollisuuskaupungin vähittäinen katoaminen. Suurkaupungit olivat kasvaneet pääosin teollisen tuotannon ja talouden tarjoamien uusien mahdollisuuksien perustalta. Helsinki oli vielä 1950-luvun lopulla Suomen merkittävin teollisuuskaupunki. Eteläsatamassa, historiallisen keskustan tuntumassa, sijaitsi 1970-luvun lopulle saakka maan suurin tuontitaran satama. Teollisuuden rakennemuutos oli Euroopan vanhemmissa teollisuuskaupungeissa alkanut näkyä jo 1950-luvulla. Kun sen vaikutukset ulottuivat Suomeen, tarkoitti tuotantotoiminnan päättymisen yhtä aikaa sekä epävarmuutta että uudenlaisia mahdollisuuksia.

Teollisuudelta ja sitä palvelleilta toiminnoilta vapautuneet alueet olivat usein pinta-alaltaan huomattavia ja sijaitsivat keskeisesti kaupunkirakenteessa. Helsingissä suuri osa satama- ja varastoalueista oli myös kaupungin tai valtion omistamaa maata, mikä tarjosi poikkeuksellisia mahdollisuuksia kehittää kaupunkia pitkällä tähtäimellä. Ensimmäisiä hankkeita olivat Sörnäisissä Kone ja Sillan alueella jo 1970-luvulla rakennettu Merihaka ja Katajanokan entinen telakka- ja satama-alue, joka toteutui 1980-luvulla. Teollisuusalueiden potentiaali kaupungin monipuoliseen kehittämiseen otettiin tehokkaampana käyttöön

områdesbyggnadsobjekt. Utbudet av dessa flyttades så småningom till Esbo och Vanda i huvudstadsregionen.

Bygghfirmornas nya verksamhetsfält i Helsingfors blev en ”förädling” av gamla centrumfastigheter genom utbyggnad för vilket det fria internationella kapitalet på 1980-talet skapade förutsättningar. Tyngdpunkten inom byggandet flyttades till affärsfastigheter. Endast en del av planerna under denna tid genomfördes. Till de mest betydande hörde Brunnsgården som tillhörde studentkåren vid Helsingfors universitet, Konstsamfundets Forumkvarter, Köpcentret Gloet som byggdes i Elantos höghuskvarter och utbyggnaden av Stockmanns varuhus.

Den europeiska industristaden försvinner

Den centralaste frågan inom det europeiska stadsbyggandet under senare hälften av 1900-talet och i början av 2000-talet är att industristaden gradvis försvinner. Storstäderna hade vuxit främst utifrån de nya möjligheter som den industriella produktionen och ekonomin erbjöd. Helsingfors var ännu i slutet av 1950-talet Finlands mest betydande industristad. I Södra hamnen, nära det historiska centret, fanns ända fram till slutet av 1970-talet landets största hamn för importgods. Industrins strukturförändring hade i de äldre europeiska industristäderna börjat synas redan på 1950-talet. När dess effekter nådde Finland innebar upphörandet av produktionsverksamheten samtidigt både ovisshet och nya möjligheter.

Områdena som blivit fria från industri och verksamhet som tjänat denna hade ofta en betydande areal och var centralt belägna i stadsstrukturen. I Helsingfors ägdes en stor del av hamn- och lagerområdena också av staden eller staten vilket erbjöd exceptionella möjligheter att utveckla staden på lång sikt. Bland de första projekten fanns Havshagen som byggdes i Sörnäs på Kone-och-Siltas område redan på 1970-talet och Skatuddens före detta varvs- och hamnområde som byggdes på 1980-talet. Industriområdenas

Musiikkitalo valmistui 2011 Töölön tavaraseman paikalle Eduskuntatalon, Helsingin kaupunginmuseon ja Kansallismuseon naapuriksi. Punatiilisistä makasiineista jäi muistuttamaan vain lyhyt palosta säilynyt katkelma.

Musikhuset blev färdigt 2011 på platsen av Tölö godsstation i Riksdagshusets, Helsingfors stadsmuseums och Nationalmuseets grannskap. Endast ett kort avsnitt som förskonats från branden påminner om magasinen i rödtegel.

Kuva: | Bild: Suomen Ilmakuva Oy.

1990-luvulla, kun Helsingin väkiluku alkoi uudelleen kasvaa. Pääkaupunkiin on viimeisten kahden vuosikymmenen kuluessa toteutettu omaperäisiä ja kansainvälistäkin kiinnostusta herättäviä kaupunginosia kuten Ruoholahti, Pikku-Huopalahti, Arabianranta ja Vuosaari, ja uusia on syntymässä mm. Kalasatamaan ja Jätkäsaareen.

Ranta-alueiden rakentaminen uusiksi monipuolisiksi kaupunginosiksi on tuonut myös keskustan vanhojen korttelien lähipiiriin uusia kaupunkilaisyhteisöjä. Vanhoihin työväestön asuinympäristöihin kuten Punavuoreen ja Kallioon on uudisrakentamisen seurauksena rakennettu vauraampien kaupunkilaisten saarekkeitä. Vanhan ja uuden limittyminen on luonut toisenlaista kaupunkikulttuuria.

potential för att mångsidigt utveckla staden utnyttjades effektivare på 1990-talet när Helsingfors folkmängd började öka på nytt. I huvudstaden har det under de två senaste årtiondena byggts egenartade stadsdelar som också har väckt internationellt intresse såsom Gräsviken, Lillhoplax, Arabiastranden, och Nordsjö och nya håller på att uppstå, bland annat Fiskehamnen och Busholmen.

Genom att bygga om strandområdena till nya mångsidiga stadsdelar har det uppstått nya stads-gemenskaper även nära de gamla centrumkvarteren. I de gamla arbetarmiljöerna såsom i Rödbergen och Berghäll har det som en följd av nybyg-gandet byggts områden [kvarter?] för mer väl-bärgade stadsbor. Överlappningen av det gamla och nya har skapat en annorlunda stadskultur.

Esplanadin kaupunkikuva kertoo Helsingin kaupunkikulttuurin historiallisista juurista ja elävästä nykyisyydestä. Esplanadens stadsbild berättar om de historiska rötterna och den levande nutiden i Helsingfors stadskultur.
 Kuva: | Bild: Juhani Seppovaara.

Teollisuuskaupungin katoaminen on merkinnyt kaupunkien identiteetin muutosta. Helsingissä näkyvin muutos kohdistui Töölönlahden alueelle, entisen Töölön tavara-aseman ja ratapihan paikalle, Eduskuntatalon, Kansallismuseon, Finlandiatalon, Postitalon ja Rautatieaseman rajaamalle alueelle, keskelle kaupunkia. Helsingin keskustan uutta kaupunkikuvaa luovien monumenttien – Pikkuparlamentin, Kiasman, Sanomatalon ja Musiikkitalon – merkitys pääkaupungin historialle on arvioitavissa vasta tulevaisuudessa. Eurooppalainen kaupunkikulttuuri, sekä sen pitkät perinteet että sen elävä nykypäivä, on Helsingissä voimissaan.

Kaupunkihistorian merkitys

Kaupungit ovat rakentuneet ajan kerrostumista, joista vain osa säilyy tuleville sukupolville. Kukin kerrostuma kertoo paitsi omasta ajastaan, myös

Försvinnandet av industristaden har förändrat stadens identitet. I Helsingfors riktades den synligaste ändringen till den före detta Tölö godstationens och bangårdens område vid Tölöviiken begränsat av Riksdagshuset, Nationalmuseet, Finlandiahuset, Posthuset och Järnvägsstationen mitt i staden. Först i framtiden kan man bedöma vilken betydelse monumenten – Lilla parlamentet, Kiasma, Sanomahuset och Musikhuset – som skapar den nya stadsbilden i Helsingfors centrum kommer att ha för historien. Den europeiska stadskulturen, både dess långa tradition och dess levande nutid, är stark i Helsingfors.

Stadshistoriens betydelse

Städerna har byggts upp på tidsskikt varav endast en del bevaras för kommande generationer. Varje skikt berättar förutom om den egna tiden även om hur man under senare tidsperioder har värde-

siitä, miten myöhemmät aikakaudet ovat arvostaneet aikaisemmin tehtyä. Kaupunkihistorian kirjoittamiseen liittyy myös arvottamista. Joidenkin rakennusten tai kaupunkitilojen valinta käsiteltäväksi jättää toisia tarkastelun ulkopuolelle, ja käsittelyn laajuudesta voi tehdä oletuksia kohteen merkittävydestä historian kirjoittajalle. Myös käytettävissä olevan dokumentaation laatu välittää tietoa tutkimuskohteen merkittävydestä rakennuttajalle tai nykyiselle omistajalle. Helsingin kaupunkirakentamisen historia on merkityksellisten muutosprosessien historiaa.

Arvottamisen näkökulma liittyy kaupunkihistorian kirjoittamiseen toisellakin tavalla. Kun tutkimus on valmis, historiantutkijan työstä tulee raaka-ainetta rakennussuojelun argumentaatioille. Rakennussuojelun kysymyksissä eri osapuolet ovat vedonneet historiantutkijoihin milloin purkamisen, milloin säilyttämisen perustelemiseksi siitä riippumatta, onko tutkija aikoinaan ottanut tai edes halunnut ottaa asiaan kantaa. Tässä mielessä historiantutkijoihin sisältyy yhteiskunnallinen ja poliittinen ulottuvuus.

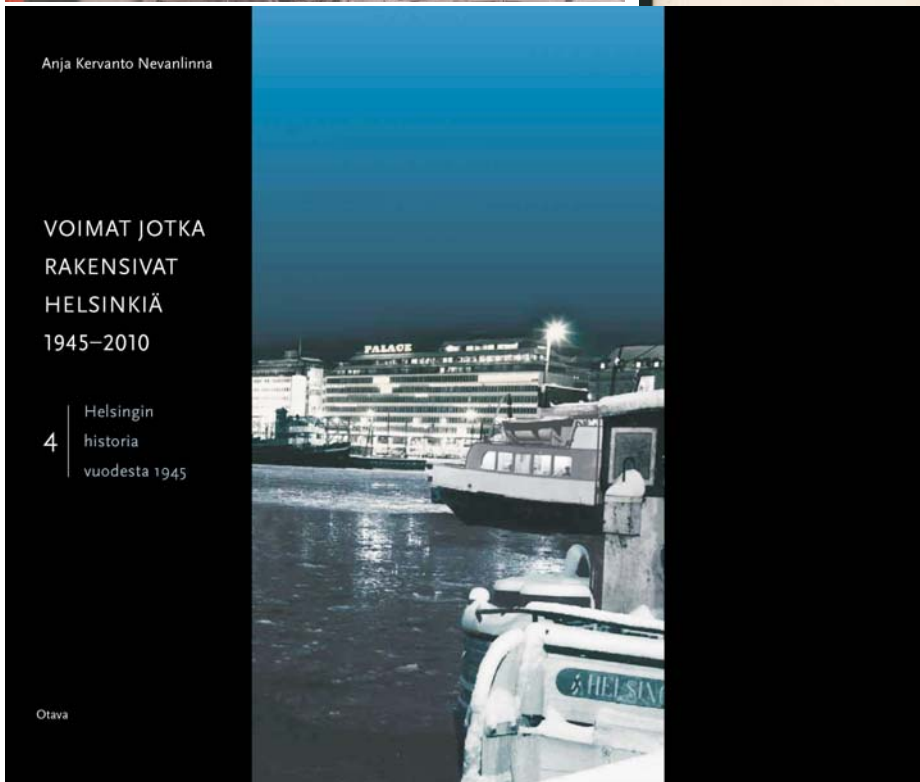
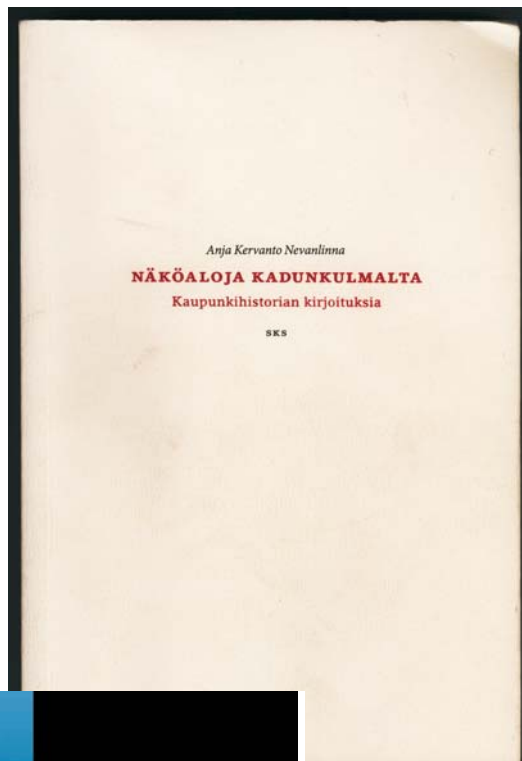
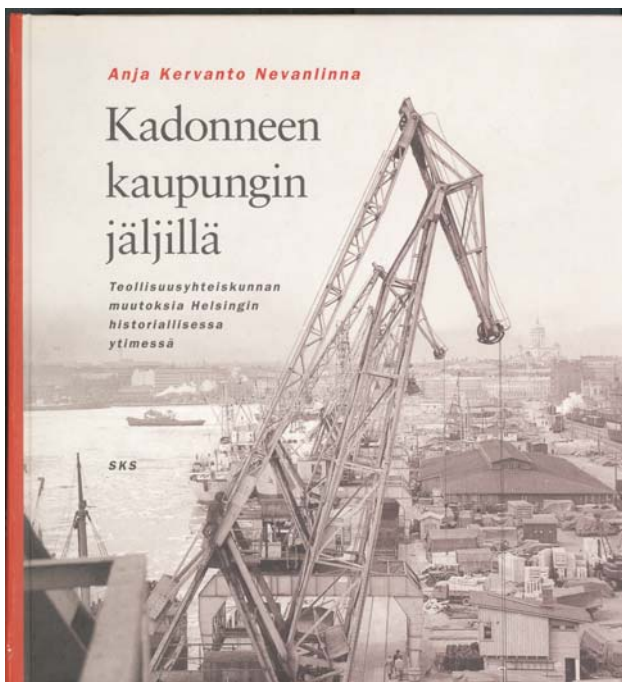
Kaupunkirakentamisen historian tulkinta ei rajoitu vain historiantutkijoihin. Kaikki sen osapuolet osallistuvat historiantutkijoihin omalla toiminnallaan ja omilla teksteillään, kukin omasta näkökulmastaan, omien intressiensä kannalta, joskus myös toimintaansa ja valintojaan legitimoidakseen. Kaupunkirakentamisen muutosprosessien ymmärtäminen antaa kaupunkilaisille välineitä vaikuttaa kaupungin muutoksiin. Tulkintani Helsingin kaupunkirakentamisen historiasta on oma panokseni tähän historiantutkijana ja helsinkiläisenä. Helsingin kaupunkirakentamisen historia rakentaa kansalaisyhteiskuntaa.

rat det som gjorts tidigare. Att skriva stadshistoria är även att värdesätta. När en del byggnader och stadsutrymmen behandlas lämnas andra utanför granskningen, och utifrån hur omfattande ett objekt behandlas kan man dra slutsatser om hur betydelsefullt objektet är för historieskrivaren. Även kvaliteten på den dokumentation som används förmedlar information om forskningsobjektets betydelse för byggherren eller den nuvarande ägaren. Historien om Helsingfors stadsbyggande är en historia av betydelsefulla förändringsprocesser.

Värdesättningsperspektivet anknyter till skrivandet av stadshistorien även på ett annat sätt. När undersökningen är färdig blir historieforskarens arbete råmaterial för argumentation inom byggnadsskyddet. I frågor gällande byggnadsskyddet har olika parter hänvisat till historiska beskrivningar för att motivera än rivande och än bevarande av byggnader oberoende av om forskaren en gång i tiden har tagit eller ens har velat ta ställning till frågan. I detta avseende finns det en samhälls- och politisk dimension i historieskrivandet.

Tolkningen av stadsbyggandets historia begränsas inte endast till historieforskare. Alla parter deltar i historieskrivandet genom sin verksamhet och sina texter, var och en ur sitt perspektiv, för att bevaka de egna intressena, ibland även för att legitimera sin verksamhet och sina val. Genom att förstå förändringsprocesser inom stadsbyggandet får stadsborna medel att påverka förändringar i staden. Min tolkning av Helsingfors stadsbyggandets historia är mitt bidrag till detta som historieforskare och Helsingforsbo. Helsingfors stadsbyggandets historia bygger medborgarsamhället.

Anja Kervanto Nevanlinna; Docent, FD. skrivit om Helsingfors bl.a. "Kadonneen kaupungin jäljillä. Teollisuusyhteiskunnan muutoksia Helsingin historiallisessa ytimessä" (På spår efter den försvunna staden. Industrisamhällets förändringar i Helsingfors historiska kärna) (2002), "Näköaloja kadunkulmalta. Kaupunkihistoriallisia kirjoituksia" (Vyer från gathörnet. Stadshistoriska uppsatser) (2005) och "Voimat jotka rakensivat Helsinkiä 1945-2010" (Krafterna som byggde Helsingfors 1945-2010) (Helsingfors historia efter 1945, del 4, 2012).

Anja Kervanto Nevanlinna; Dosentti, FT, kirjoittanut Helsingistä mm. "Kadonneen kaupungin jäljillä. Teollisuusyhteiskunnan muutoksia Helsingin historiallisessa ytimessä" (2002), "Näköaloja kadunkulmalta. Kaupunkihistoriallisia kirjoituksia" (2005) ja "Voimat jotka rakensivat Helsinkiä 1945–2010" (Helsingin historia vuodesta 1945, osa 4, 2012).

Vanha Helsinki, kansainvälinen sotakaupunki?

Gamla Helsingfors, en internationell krigsstad?

Seppo Aalto pohtii uuden tutkimuksen pohjalta kysymystä, oliko Helsingin Vanhakaupunki todella pieni, köyhien porvareiden asuttama mitätön puukaupunki Euroopan syrjäkolkilla ja miten sota vaikutti kaupungin kehitykseen.

Mika Waltari päivitteli seuraavasti raumalaisien kovaa kohtaloa, kun Kustaa Vaasa pakotti heidät muuttamaan 1550 perustamaansa Helsinkiin "Vantaan suulle liejukkaiseen lahdenpoukamaan, jonka tuhannet karit eristivät merestä, Vantaan rotikkorannalle, jonka paljailla kallioilla joku kalastaja on viettänyt kituvaa elämää ja joku talonpoika viljellyt vaikeasti peltoa".

Kirjailija liioittelee. Tosiasiassa Helsinki nousi häätökäskyn saaneiden Koskelan kylän viiden varakkaimman talonpojan maille, joita oli menestyksellisesti viljelty jo 300 vuoden ajan. Sinne oli vähän vaaranpaikkoja sisältänyt purjehdusreitti avomereltä, ja lahdenpoukaman syvyys riitti vielä 1550-luvulla kookkaillekin laivoille. Koskelaan oli myös hyvät liikenneväylät sisämaahan ja meriyhteys sekä itään että länteen.

Helsinki siis rakennettiin maantieteellisesti paikkaan, jossa sillä oli hyvät mahdollisuudet menestyä.

Uusi päivitys

Mika Waltari ei ole ainoa, joka kuvaa Vanhaa Helsinkiä synkin sanoin. Monasti kuultu, luettu ja nähty näkökanta on, että Helsinki oli Kustaa

Seppo Aalto dryftar i sin nya undersökning huruvida Gammelstaden i Helsingfors verkligen var en liten, betydelselös trädstad i utkanten av Europa som beboddes av fattiga borgare och hur kriget påverkade stadens utveckling.

Mika Waltari beklagade Raumobornas hårda öde när Gustav Vasa tvingade dem flytta till Helsingfors, som han grundat år 1550, enligt följande: "vid en lerig bukt i mynningen av Vanda, isolerad från havet av tusentals grynnor, vid Vandas karga strand, på vars klippor någon fiskare levtt ett tynande liv och någon bonde mödosamt brukat en åker".

Författaren överdriver. De facto byggdes Helsingfors på marker som hade ägts av de fem rikaste bönderna i Forsby. Bönderna vräktes från sina marker, som hade odlats framgångsrikt i över 300 år. Från det öppna havet ledde en farled med endast få farliga ställen till staden, och bukten var ännu på 1550-talet tillräckligt djup även för större fartyg. Från Forsby ledde goda trafikleder in i landet och sjöförbindelserna var goda både österut och västerut.

Helsingfors byggdes således på en geografisk plats med goda möjligheter för blomstring.

Ny uppdatering

Mika Waltari är inte den enda som beskriver gamla Helsingfors i dystra ordalag. En synpunkt som man ofta har hört och läst om är att Helsing-

Vaasan toivoton yritys luoda Tallinnan tuotoisalle venäläistavaroiden välityskaupalle kilpailija Suomenlahden pohjoisrannikolle. Kunin-kaan epärealistiset suunnitelmat karahitivat kiville, sillä mahtava Tallinna oli liian voimakas vastustaja tyhjästä perustetulle Helsingille. Se jäi kituvaksi, köyhien porvareiden asuttamaksi puutalokaupunkipahaseksi, jossa ei tapahtunut mitään merkittävää. Helsingiläisten kaupankäyntikin jäi pieneksi ja paikalliseksi verrattuna Turkuun ja Viipuriin.

Epävarmaa on ollut, vastaatko nämä väittämät ja mielikuvat todellisuutta? Vanhankaupungista on puuttunut moderni, 2000-luvun nostamien kysymysten ja uusien näkökulmien perusteella tehty ja laajaan lähdemateriaalin pohjautuva systemaattinen ja kokonaisvaltainen historiatutkimus. Siksi allekirjoittanut kirjoitti Helsingin kaupungin historiatoimikunnan toimeksiantosta kirjan Sotakaupunki. Helsingin Vanhankaupungin historia 1550–1639, joka julkaistiin huhtikuussa 2012.

Merkki muuttuvasta maailmasta

Tutkimuksen pohjalta on mahdollista tässä yhteydessä esittää vain Vanhankaupungin 90-vuotisen historian kiteytetty ydin. Millainen kaupunki arkistolähteiden takaa paljastuu?

Huomiotta on jäänyt, että jo Helsingin perustaminen oli itsessään tärkeä maamerkki muuttuvasta maailmasta ja ajasta, jolloin uusi työnsi tieltään vanhaa. Kustaa Vaasa oli ensimmäinen Ruotsin kuningas, jolla oli edellytyksiä luoda mahtikäskyllä tyhjästä kahdessa vuodessa vailla kaupallisia perinteitä ollut, systemaattiseen suunnitteluun ja kaupapoliittiseen ajatteluun pohjautunut keinotekoinen kaupunki. Vastavanlaiset teot olivat aiemmin mahdottomia ja myöhemminkin ylen harvinaisia Ruotsin valtakunnassa.

Kustaa Vaasa loi vallankäyttönsä perustaksi Ruotsiin uudenaikaisen, byrokraattisen valtiokoneiston rungon, joka korvasi hajanaisen keskiaikaisen järjestelmän. Eri suunnasta tulleet

fors var ett hopplöst försök av Gustav Vasa att på Finska vikens norra kust skapa en konkurrent till Tallinns lukrativa förmedlingshandel av ryska varor. Kungens orealistiska planer stötte på grund, för det mäktiga Tallinn var en alltför stark motståndare för Helsingfors som hade grundats från intet. Den förblev en tynande usel trähusstad som beboddes av fattiga borgare och där det inte hände något betydelsefullt. Även helsingforsarnas handel förblev småskalig och lokal jämfört med Åbo och Viborg.

Det har förblivit oklart om dessa påståenden och föreställningar motsvarar verkligheten. Gammelstaden har saknat en modern, systematisk och helhetsmässig historieforskning som baserar sig på de frågor och nya synvinklar som uppkommit på 2000-talet och grundar sig på ett brett källmaterial. Därför skrev undertecknad på uppdrag av Helsingfors stads historienämnd boken Krigsstad. Helsingfors Gammelstads historia 1550–1639, som publicerades i april 2012.

Ett tecken på en värld i förändring

Utgående från undersökningen är det i det här sammanhanget möjligt att endast presentera den kristalliserade kärnan av Gammelstadens 90-åriga historia. En hurdan stad uppdragas ur arkivkällorna?

Man har inte uppmärksammat, att redan grundandet av Helsingfors i sig var ett kännetecken för en föränderlig värld då det nya trängde undan det gamla. Gustav Vasa var den första svenska kungen som hade förutsättningar att med ett maktpåbud på två år skapa en artificiell stad som inte haft kommersiella traditioner som baserade sig på systematisk planering och handelspolitiskt tänkande. Motsvarande gärningar var tidigare omöjliga och senare ytterst sällsynta i det svenska riket.

Till ett fundament för sin maktutövning skapade Gustav Vasa i Sverige en modern, byråkratisk stomme för statsmaskineriet, som ersatte det oenhetliga medeltida systemet. Maktens trådar från olika håll koncentrerades nu i händerna på

vallan säikeet keskittyivät nyt kuninkaan käsiin. Niinpä hallitsijan oli mahdollista ohjata "moderna valtiota" toimimaan toivomaansa suuntaan ja suunnitella tulevaisuutta koko valtakunnan puitteissa. Tämä oli perusehto Helsingin synnylle, sillä niin paljon uhkailua, pakkoa ja jopa avointa väkivaltaa Helsingin perustamisprosessi sisälsi.

Vireä kauppakaupunki

Helsingistä ei tosin kehittynyt Kustaa Vaasan haaveilemaa Ruotsin kansainvälisen idänkaupan solmukohtaa ja hermokeskusta, mutta se nousi kruunun tuella nollapisteestä muutamassa vuodessa vireäksi kauppakaupungiksi. Myös Vantaa-joen suun saarelle suunniteltu linna kutistui kuninkaankartanoksi, mutta nimenmuutos ei vähentänyt kartanon sotilaallista ja hallinnollista merkitystä. Täysin epäonnistuneena Kustaa Vaasan Helsinki-projektia ei siis historian valossa voi pitää, vaikka epärealististen odotuksien vallassa elänyt kuningas pettyi suosikkikaupunkinsa kehitykseen.

Kustaa Vaasan suuret suunnitelmat Helsingin suhteen olisivat muutenkin romuttuneet viimeistään 1558, kun Venäjän tsaari Iivana IV hyökkäsi Liivinmaalle. Vihollisuuksien vuoksi Tallinnan vienti ja tuonti itään katkesi ja se menetti yksinoikeuden venäläistavaroiden välityskauppaan, kun tsaari teki Narvasta uuden lännen ja idän välisen kaupan keskuksen. Vastaiskuna tallinnalaiset varustivat kaapparilaivaston, joka pakotti kaikki kiinni saamansa Narvaan purjehtineet ja sieltä palaavat kauppalaiivat Tallinnan satamaan.

Liivinmaan sodan puhkeamisen aikoina Helsinki eli vaikeuksien aikaa, kun porvoollaisia lukuun ottamatta enemmistö muiden pikkukaupunkien porvareista palasi hallitsijan luvalla takaisin kotikaupunkeihinsa. Kuninkaan hylkäämän Helsingin kauppa väheni, ja vaarassa oli jopa kaupungin elämänlangan katkeaminen.

Sota pelasti Helsingin. Se avasi odottamatta kaupungin porvareille uusien mahdollisuuksien ovet, kun puoli vuosisataa kestäneet kaupan käynnin kuviot Suomenlahdella purkautuivat

kungen. Sålunda kunde härskaren styra den "moderna staten" att fungera i önskad riktning och planera en framtid omfattande hela riket. Det här var en grundförutsättning för uppkomsten av Helsingfors, så mycket hotelser, tvång och till och med öppet våld innehöll processen att grunda Helsingfors.

En livfull handelsstad

Helsingfors uppfyllde dock inte Gustav Vasas dröm om en knutpunkt och ett nervcentrum för Sveriges internationella östhandel, men med kronans stöd växte den under några år från noll till en livfull handelsstad. Även slottet som hade planerats till mynningen av Vanda å krympte till en kungsgård, men namnbytet förringade inte gårdens militära och administrativa betydelse. Gustav Vasas Helsingforsprojekt kan historiskt sett alltså inte anses vara helt misslyckat, fastän kungen med sina orealistiska förväntningar blev besviken på favoritstadens utveckling.

Gustav Vasas stora planer för Helsingfors skulle ändå ha krossats senast år 1558, då Rysslands tsar Ivan IV anföll Livland. Tallinns export och import österut bröts på grund av fientligheterna och staden förlorade sin ensamrätt till förmedlingshandeln av ryska varor när tsaren gjorde Narva till ett nytt centrum för handeln mellan öst och väst. Som ett motdrag rustade Tallinnborna en överfallsflotta, som tvingade alla handelsfartyg på väg till eller från Narva som den fick tag på att styra in till Tallinn.

Vid utbrottet av det livländska kriget var tiderna hårda i Helsingfors, när majoriteten av borgarna i de övriga småstäderna frånsatt Borgå fick med härskarens tillstånd återvända till sina hemstäder. Handeln i det av kungen övergivna Helsingfors minskade och till och med stadens livlina riskerade att brista.

Kriget räddade Helsingfors. Öväntat öppnade det nya möjligheter för stadens borgare, då Finska vikens handelsmönster som varit förhärskande i ett halvsekel plötsligt upplöstes och Sverige förblev neutralt mitt bland konflikterna. Tal-

hetkessä ja Ruotsi jäi kiistojen keskellä puolueetomaksi. Kriisiin ajettu, vihollisten ympäröimä ja Hansan hylkäämä Tallinna kärsi tavarapulasta ja huoltovaikeuksista. Niitä helpotti lisääntynyt tuonti Helsingistä, josta oli nopea ja vapaa purjehdusreitti Tallinnaan.

Siksi helsinkiläisillä oli suhteellisen turvallista purjehtia itään käymään tuottavaa venäläiskauppaa, ja tallinnalaiset merirosvot jättivät rauhaan myös Lyypekkiin ja muihin Itämeren etelärannikon kaupunkeihin kulkeneet helsinkiläisaluksat. Mahdollisuudet todelliseen suurkauppaan Narvassa olivat olemassa, mutta siihen helsinkiläisillä porvareilla oli liian niukalti pääomaa. Lyypekki ja Tallinna käyttivät kuitenkin hyväkseen Helsingin puolueetonta asemaa ja rahoittivat suurilla summilla kaupungin idänkauppaa. Lyypekki kierrätti tavarat Helsingin kautta helsinkiläisten laivoilla kotikaupunkiinsa välttääkseen kaapparit, Tallinna saadakseen edes jonkin verran kaittuvia venäläistuotteita.

Taantuva, elämän ja kuoleman rajalla tasapainoillut, mutta maantieteellisesti juuri oikeassa paikassa sijainnut Helsinki hyötyi sodasta ja Suomenlahden kaupan uudelleen järjestelystä. Transitokauppa ja lisääntynyt Tallinnan vienti käänsivät kaupungin ulkomaankaupan nousuun. Helsinkiä ei enää uhannut mitättömäksi näivetyminen ja se oli löytänyt sodan ja nurkkaan ahdistetun Tallinnan kautta paikkansa valtakunnan kaupunkien joukossa.

Sota- ja kaapparikaupunki

Venäläisarmeijan uhkaama ja kaupallisesti ahdinkoon ajettu Tallinna oli lähestymässä kuilun reunaa. Ruotsin uusi kuningas Erik XIV oli valmis toisin kuin isänsä ojentamaan auttavan käden kaupungille. Siihen Tallinnan raati tarttui. Tallinnalaiset ja myös Viron kolmen maakunnan aateli vannoiivat hänelle uskollisuudenvalan kesäkuussa 1561: Pohjois-Viro siirtyi Ruotsin vallan alle.

Helsinki ja Tallinna kuuluivat nyt samaan valtakuntaan ja niiden välinen kauppa muuttui ulko-

linn, som försatts i kris, var omringad av fiender och blivit övergiven av Hansan, led av varubrist och underhållsproblem. Dessa underlättades av den ökade importen från Helsingfors, varifrån seglingsrutten till Tallinn var snabb och fri från hinder.

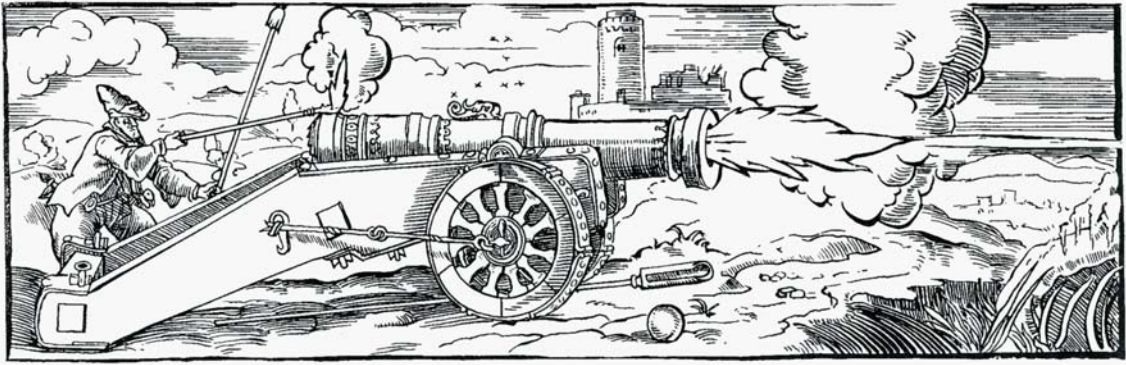
Därför var det relativt tryggt för helsingforsarna att segla österut för den lukrativa ryska handeln, och sjörövarna från Tallinn lämnade också ifred fartygen från Helsingfors till Lybeck och andra städer på Österjöns sydkust. Det fanns möjligheter till stora affärer i Narva, men för det hade helsingforsborgarna inte tillräckligt kapital. Lybeck och Tallinn utnyttjade dock Helsingfors opartiska ställning och finansierade stadens östhandel med stora summor. Lybeck roterade varor via Helsingfors med helsingforsiska fartyg till sin hemstad för att undvika sjörövarna, Tallinn för att få ens en del av de efterlängtrade ryska produkterna.

Helsingfors som var regressiv och som balanserade mellan liv och död, men som var geografiskt optimalt beläget, drog nytta av kriget och omställningarna av handeln kring Finska viken. Transitohandeln och den ökade exporten till Tallinn satte stadens utrikeshandel i tillväxt. Helsingfors riskerade inte längre att förtvina till obetydlighet och tack vare kriget och Tallinns beklämda situation hittade staden sin plats bland rikets städer.

Krigs- och kaparstaden

Tallinn, som hotades av den ryska armen och som hade drivits i ekonomiskt trångmål, närmade sig avgrundens brant. Till skillnad från sin far var Sveriges nya kung Erik XIV beredd att räcka staden en hjälpande hand. Tallinns råd accepterade hjälpen. Tallinnborna och även adeln i Estlands tre landskap svor honom en trohetsed i juni 1561: Norra Estland underställdes svenskt styre.

Helsingfors och Tallinn tillhörde nu samma rike och handeln mellan dem förbyttes från utlandshandel till inhemsk handel, varvid helsingforsarnas affärstransaktioner söderut över havet

Tykkimestari ampuu. | Kanonmästaren skjuter.

Kuva on kirjasta: Balthasar Russow: Liivinmaan kronikka 1584. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2004

maankaupasta kotimaankaupaksi, joten helsinkiläisten liiketoimet meren yli etelään helpottuivat. Erik XIV keskitti heti runsaasti Suomen voimavaroja sillanpääaseman vahvistamiseen Liivinmaalla: sotilaita, rakentajia ja tarvikkeita oli nopein ja helpoin tapa kuljettaa Ruotsin Viroon ja Tallinaan Helsingistä. Edullinen sijainti ja hyvä merireitti kasvattivat Helsingin merkitystä kruunulle, kun valtakunta laajeni Balttiaan.

Ruotsilla ja Tallinnalla oli yksi yhteinen päämäärä: Narvan kaupan tukehduuttaminen. Erik XIV yritti neuvotteluteitse taivuttaa lännen kauppiat purjehtimaan Tallinaan ja Viipuriin, joihin kotimaiset kauppiat toimittaisivat venäläistuotteet Narvasta.

Diplomatia epäonnistui. Niinpä Erik XIV julisti Narvan kauppasaartoon. Jokaisen Narvaan pyrkivän aluksen oli maksettava ruotsalaisille tulli tai muussa tapauksessa purjehdittava joko Tallinaan tai Viipuriin. Saartoa valvomaan Ruotsi perusti kaapparilaivaston. Jo ensimmäisenä purjehduskautena "kruunun merirosvot" pidättivät 39 vierasmaalaista kauppalaivaa.

Saarto ja kaappaukset nostivat kansainvälisen vastalauseiden myrskyn, mutta Erik XIV ei taipunut painostuksen edessä. Ristiriidat kärjistyivät avoimeksi yhteenotoksi, kun Tanska, Lyypekki ja Puola julistivat 1563 Ruotsille sodan. Maataiste-lujen päänäyttämö oli Liivinmaa.

Narvan saarto ja sota nostivat Helsingin arvon kuninkaan silmissä aivan uudelle tasolle.

underlättades. Erik XIV koncentrerade genast betydande finska kraftresurser för att befästa brohuvudställningen i Livland: soldater, byggarbetsare och förnödenheter transporterades snabbast och lättast till Sveriges Estland och Tallinn från Helsingfors. Det förmånliga läget och den goda sjövägen ökade Helsingfors betydelse för kronan, när riket utbredde sig i Baltikum.

Sverige och Tallinn hade ett gemensamt mål: att kväva handeln i Narva. Erik XIV försökte med förhandlingar övertyga de västliga köpmännen att segla till Tallinn och Viborg, dit de inhemska köpmännen skulle leverera de ryska varorna från Narva.

Diplomatin misslyckades. Således utlyste Erik XIV en handelsblockad mot Narva. Varje fartyg på väg till Narva skulle betala en tullavgift till Sverige alternativt segla antingen till Tallinn eller Viborg. Sverige grundade en kaparflotta för att övervaka blockaden. Redan under den första seglingssäsongen anhöll "kronans sjörövare" 39 utländska handelsfartyg.

Blockaden och kapningarna orsakade en storm av internationella protester, men Erik XIV vek sig inte under påtryckningarna. Konflikterna eskalerade till öppna sammandrabbningar när Danmark, Lybeck och Polen förklarade krig mot Sverige år 1563. Livland var huvudskådeplats för markstriderna.

Blockaden mot Narva och kriget lyfte Helsingfors anseende i kungens ögon till ett helt nytt

Kaupungista tuli merirosvolaivaston tukikohta ja talvehtimissatama, jonne osa pidätetyistä vierasmaalaisista laivoista vietiin. Helsinki saikin kantaa kaapparikaupungin taakkaa 19 vuotta, sillä saarto päättyi vasta 1581, jolloin ruotsalaiset valloittivat Narvan ja järjestivät sen asukkaille julmaakin julmemman verilöylyn.

Helsingin ja Tallinnan hyvä meriyhteys muuttui sodan puhjettua Ruotsin elintärkeäksi. Helsingistä tuli Suomesta ja Ruotsista Liivinmaan armeijan varusteiden, elintarvikkeiden ja aseiden tärkein toimitus-, varastointi- ja välilastauspaikka Suomenlahden rannikolla. Kaupunkiin ja kuninkaankartanoon koottiin myös keväällä Viroom siirrettäviä jalka- ja ratsuväkeä. Syksyllä miehet palasivat takaisin Suomeen talvileiriin. Sodan vaatimukset syrjäyttivät usein kaupan. Helsinki muuttui luonteeltaan sotakaupungiksi.

Silti kaupungin eliittikauppiat rikastuvat. Menestymisen tärkeä ehto oli se, että helsinkiläiset omistivat laadukkaan kauppalaivaston.

Sota katkaisi lähes kokonaan suomalaiskaupunkien ulkomaankaupan. Helsinki oli poikkeus tästä säännöstä. Sen porvareiden kaupan tärkein kohde oli Lyypekin, Danzigin ja Amsterdamin sijaan ruotsalaiseksi kaupungiksi muuttunut Tallinna. Helsingin ja Tallinnan välistä kauppaa sota ei kiihdyttänyt, vaan päinvastoin liikenne lisääntyi ja tavaramäärät kasvoivat. Helsinkiläisten laivat purjehtivat Suomenlahdella kannet täynnä sotaväkeä ja ruumat pullollaan kruunun rahtia ja omia kauppatavaroita.

Tallinnassa riitti helsinkiläisten tuomille elintarvikkeille kysyntää, sillä sitä ympäröivä maa-seutu oli vuosi toisensa jälkeen sotajoukkojen hävityksen kohteena. Sota ja ruotsalaisvalta kiihdyttivät puun tarvetta Tallinnassa, koska uudet isännät ja raati suorittivat mittavia rakennustöitä parantaessaan kaupungin puolustuskykyä. Liivinmaan selkkaus avasikin Tallinnassa helsinkiläisille kauppiaille aarraiton oven, sillä laudat, hirret, rimat, parrut ja halot olivat tervan ohella muista valtakunnan kaupungeista poiketen helsinkiläis-

plan. Staden blev sjörövarflottans bas och övervintringshamn, dit en del av de kapade utländska fartygen fördes. Helsingfors fick bära kaparstadens börda i 19 år, eftersom blockaden upphörde först år 1581, då Sverige erövrade Narva och utsatte dess invånare för det grymmaste blodbad.

Den goda sjöförbindelsen mellan Helsingfors och Tallinn blev livsviktig för Sverige efter krigsutbrottet. Helsingfors blev den viktigaste leverans-, lagrings- och omlastningsplatsen vid Finska vikens kust för finska och svenska förnödenheter, livsmedel och vapen till Livlands arme. Till staden och kungsgården samlade man även infanterister och kavallerister för förflyttning till Estland på våren. På hösten återvände mannarna tillbaka till Finland för vinterläger. Handeln åsidosattes ofta av krigets behov. Helsingfors ändrade karaktär till en krigsstad.

Ändå blev stadens elitköpmän rikare. Ett viktigt villkor för framgången var att helsingforsarna ägde en högklassig handelsflotta.

Kriget avbröt nästan helt de finska städernas utrikeshandel. Helsingfors var ett undantag från denna regel. I stället för Lybeck, Danzig och Amsterdam hade det viktigaste målet för handeln som idkades av stadens borgare blivit Tallinn, en nybliven svensk stad. Kriget tärde inte på handeln mellan Helsingfors och Tallinn, utan trafiken och varumängderna ökade. Helsingforsarnas fartyg seglade med däcken fyllda av soldater och lastrummen fyllda av kronans frakt och egna handelsvaror.

Livsmedlen från Helsingfors hade god efterfrågan i Tallinn, eftersom den omgivande landsbygden år efter år hade varit föremål för stridskrafternas förstörelse. Kriget och det svenska styret ökade behovet av virke i Tallinn, eftersom de nya värdarna och rådet utförde omfattande byggarbeten för att förbättra stadens försvar. Livlandskonflikten öppnade därmed skattkammarens dörr i Tallinn för köpmän från Helsingfors, för till skillnad från rikets andra städer var Helsingforsborgarnas viktigaste exportvaror vid sidan av tjära bräder, stockar, ribbor, bjälkar och

porvareiden tärkein vientituote ja merimatka tuttua reittiä pitkin oman kaapparilaivaston suojaama lyhyt ja turvallinen.

Helsingin eliittiporvareille sota ei ollutkaan Jumalan lähettämä vitsaus tai kirous. Se antoi heille mahdollisuuden hyödyntää kaupunkinsa maantieteellistä sijaintia ja sodan synnyttämää kaupallista ja poliittista tilannetta. Tätä ainutlaatuista tilaisuutta rikastua he eivät jättäneet käyttämättä. Vuonna 1571 Helsingin viisi huippukauppiasta kuuluivat Suomen kaupunkien varakkaiden kauppiaiden harvalukaiseen joukkoon ja kaksi heistä, Mats Bertilsson ja Lars Michelsson olivat muihin verrattuna raharuhkinaita, vaikka kaupunki oli vasta ikään osittain palanut ja Tallinnasta rantautunut rutto riehui asukkaiden keskuudessa.

Onnekas Helsinki

Seitsemän vuotta kestänyt sota päättyi joulukuussa 1570. Rauhaa se ei Ruotsiin tuonut. Tsaari Iivana IV päätti karkottaa ruotsalaiset Pohjois-Virosta ja Tallinnasta, koska muuten hänen haaveilemansa Liivinmaan valloitus olisi kuihtunut heti alkuunsa. Pontta sodanjulistukselle antoivat myös itärajan kulun epäselvyydet sekä Juhana III ja Iivanan IV henkilökohtaisten herjien ja loukkausten ryödittämä vihamielisyys toisiaan kohtaan. Elokuussa 1570 Tallinnan piirityksellä alkanut, kahden välirauhan katkaisema sota päättyi vasta 1595.

Vihollisen vaihtuessa mitään ratkaisevaa muutosta ei Helsingin asemassa Ruotsin sotakoneiston osana tapahtunut. Kaupungin merkitys sotaväen ja huoltotarvikkeiden läpikulku- ja kokoamispaikkana jopa vahvistui. Juhana III jatkoi myös Narvan saartoa: Helsinki pysyi edelleen kaapparilaivaston kotisatama.

Pitkä sota imi Ruotsin voimavarat kuiviin. Talonpoikien ja porvareiden verot ja muut ulosteot kruunulle nousivat sietokyvyn rajamaille. Lisäksi sotasatama Helsinki joutui kantamaan suhteellisesti muita Suomen kaupunkeja suuremman osuuden lisääntyneistä rasituksista.

vedträ. Sjövägen längs med en bekant rutt, skyddad av den egna kaparflottan, var kort och trygg.

För elitborgarna i Helsingfors var kriget mot förmodan inte en gudasänd hemsökelse eller förbannelse. Kriget gav dem en möjlighet att utnyttja stadens geografiska läge samt den kommersiella och politiska situation som kriget skapat. De lämnade inte detta enastående tillfälle att bli rik outnyttjad. Helsingfors fem toppköpmän hörde år 1571 till den fåtaliga gruppen av förmögna köpmän i Finlands städer. Två av dem, Mats Bertilsson och Lars Michelsson var penningfurstar jämfört med de andra, fast delar av staden nyligen hade brunnit och en pest som hemsökte staden från Tallinn härjade bland befolkningen.

Lyckosamma Helsingfors

Det sju år långa kriget upphörde i december 1570. Freden uteblev dock i Sverige. Tsaar Ivan IV beslutade att fördriva svenskarna från Norra Estland och Tallinn, för annars hade hans dröm om att erövra Livland gått om intet genast i begynnelsen. Oklarheterna kring den östra gränsens sträckning samt fientligheten mellan Johan III och Ivan IV som kryddades av personliga smädelser och förolämpningar gav mera energi för krigsförklaringen. Kriget som påbörjades med en belägring av Tallinn i augusti 1570, och som avbröts av två vapenstillestånd, upphörde först år 1595.

Ingen avgörande förändring skedde i Helsingfors ställning som en del av Sveriges krigsmaskineri trots att fienden byttes ut. Stadens betydelse som genomfarts- och uppsamlingsplats för stridskrafter och underhållsförnödenheter till och med ökade. Johan III fortsatte också blockaden av Narva: Helsingfors kvarstod fortfarande som kaparflottans hemhamn.

Det långa kriget tärde kraftigt på Sveriges resurser. Böndernas och borgarnas skatter och övriga förpliktelser mot kronan tänjdes till toleransens gränstrakter. Dessutom fick krigshamnen Helsingfors bära en relativt större del av den ökade belastningen än de övriga städerna i Finland.

Helsingin yllä säilynyt merirosvokaupungin maine pahensi vaikeuksia, sillä lyypekkiläiset ja hollantilaiset kauppalaivat kiersivät kaukaa turvattoman kaapparisataman. Helsinkiläisten ulkomaankauppa olikin 1570-luvulla lähes olematon.

Tallinnasta ei tällä kertaa ollut apua ahdistukseen. Helsingin kauppa etelään tyrehtyi mitättömäksi, sillä porvarit välttelivät purjehtimista Tallinnaan. Matka sisälsi liikaa vaaroja, koska Tallinna oli pitkä vihollisen sulkema tai saartama kaupunki.

Kauppa ei myöskään olisi ollut kannattavaa. Tavaroiden tuonti sodan tuhoamalta maaseudulta Tallinnaan oli loppunut lähes täysin. Kaupunki oli ajautunut historiansa syvimpään kauppakriisiin. Sen köyhtyneet mahtiporvarit eivät olisi kyenneet antamaan helsinkiläisille maksuksi muuta kuin epäluotettavia velkakirjoja. Näin suuren tappioriskin helsinkiläiset olisivat valmiit ottamaan vain äärimmäisen pakon edessä.

Sotarasitusten lisääntyessä helsinkiläisten talous oli kuitenkin hyvässä kunnossa. Se pysyi vas-toinkäymisistä huolimatta jotenkuten kuosisaan kasvaneen kaupungin sisäisen liiketoiminnan, muun kotimaisen kaupan lisääntymisen ja kruunun kuljetuksista saatujen tulojen ansiosta.

Helsinkiläiset selvisivät siedettävästi pahimman sota-ajan ylitse myös siksi, että kaupunkia ei valloitettu. Vihollisarmeija Helsingissä olisi merkinnyt täystuhoa. Sota siis vain kolhi helsinkiläisiä tekemättä heidän elämästään kärsimysnäytelmää, kuten tapahtui hetkittäin Suomen maaseudun talonpojille ja päättymättömältä tuntuneen sotilasanarkian terrorin kauheudet kokeneille liivinmaalaisille.

Helsingin paineet alkoivat helpottaa 1580-luvun alussa, vaikka Tallinnan kanssa käyty kauppa oli edelleen jumissa. Ruotsalaiset valloittivat 1581 Narvan; pitkän saarron aika oli ohitse. Helsingin maine kaappareiden tyyssijana unohtui pian ja kauppasuhteet Lyypekkiin ja Hollantiin palautuivat normaaleiksi lähes 20 vuotta kestäneen tauon jälkeen. Helsinkiläisten kaupan elpy-

Helsingfors vidhängande rykte som sjörövarstad förvärrade svårigheterna, för handelsfartygen från Lybeck och Holland gjorde stora lovar runt den otrygga kaparhamnen. På 1570-talet var helsingforsarnas utrikeshandel således nästan obefintlig.

Tallinn var inte denna gång till hjälp i trångmålet. Helsingfors handel söderut förtvinade till obefintlighet, eftersom borgarna undvek att segla till Tallinn. Resan innehöll många faror, eftersom Tallinn under långa perioder var avstängd eller blockerad av fienden.

Handeln skulle inte heller ha varit lönsam. Varuleveranserna från den krigshärjade landsbygden till Tallinn hade upphört nästan helt och hållet. Staden hade drivits i den djupaste handelskrisen i sin historia. De mäktiga borgarna hade blivit fattiga och skulle inte ha kunnat betala helsingforsarna med annat än opålitliga skuldebrev. Endast inför yttersta tvång hade helsingforsarna varit beredda att ta en så stor förlustrisk.

Medan krigsmödorna ökade var helsingforsarnas ekonomi emellertid ännu i gott skick. Trots motgångarna hölls ekonomin någotsånär i skick tack vare inkomster från stadens ökande interna affärsverksamhet, den övriga ökade inhemska handeln och kronans transporter.

Helsingforsborna klarade sig nöjaktigt genom den värsta krigstiden också för att staden inte invaderades. Fiendestyrkor i Helsingfors skulle ha betytt total förödelse. Kriget enbart stötte till helsingforsarna utan att göra deras liv till ett passionsspel, vilket skedde tidvis för bönderna på den finska landsbygden och för livländarna som upplevde de till synes ändlösa grymheterna av den militäranarkistiska terrorn.

Trycket började lätta för Helsingfors i början av 1580-talet, fastän handeln med Tallinn fortfarande låg i träda. År 1581 erövrade svenskarna Narva; den långa blockaden var över. Helsingfors rykte som kaparnäste glömdes snart och handelsförbindelserna med Lybeck och Holland återgick till det normala efter en paus på 20 år. Det sjuåriga vapenstilleståndet som slöts år 1583 bidrog

mistä edesauttoi myös 1583 solmittu seitsemän vuotta kestänyt välirauha.

Helsingin nousi uuteen kukoistukseen, vieniä ja tuontia harjoitti ennätysmäärä porvareita. Etenkin huippukauppiaiden terävän kärjen varallisuus ja vaikutusvalta yhteiskunnassa kasvoivat. Helsingin hyvinvoinnin lisääntymisestä kertoo vääjäämätöntä kieltä se, että kaupunkilaiset rakensivat ainakin kaksi suurta laivaa, jotka purjehtivat aina Espanjaan saakka.

Laskun aika

Kruunu käytti helsinkiläisiä siekailematta hyväkseen vihollisuuksien puhjettua Venäjää vastaan uudelleen. Kokoonsa ja väkilukuunsa nähden sotatama Helsinki sai taaskin kantaa suhteellisesti suuremman osan rasituksista kuin Suomen muut kaupungit. Porvareiden kestävyys oli koetuksella, mutta rauha ja kuningas Sigismundin myöntämät uudet, kaupunkia suosivat privilegiot antoivat heille vankan pohjan odottaa valoisa tulevaisuutta.

Valoisuuden sijasta helsinkiläisten maailma muuttui entistä synkemmäksi. Sigismundin ja hänen setänsä Kaarle-herttuan välillä puhkesi sisällissota. Helsinki oli Suomen sigismundilaisin kaupunki, kuninkaanmiesten hallitsema sota-, laivasto ja hallintokeskus. Palkkiota uskollisuudesta ei koskaan tullut eikä taloudellisia uhrauksia saatu takaisin, sillä helsinkiläiset olivat epäonnekseen sitoutuneet häviön kärsineeseen osapuoleen. Herttua marssi Helsinkiin: sekasortoisessa tilassa ollut kaupunki antautui hänelle vastarinnatta. Helsinkiläiset saivat ristikseen kaarrelaisarmeijan, jonka he joutuivat elättämään ja majoittamaan omalla kustannuksellaan.

Toipuakseen 1590-luvun rasituksista Helsinki olisi tarvinnut rauhaa. Se jäi kuitenkin ihmisten tavoittamattomaksi unelmaksi. Ruotsi kävi valloitusotia koko Vanhakaupungin loppuelämänsä ajan. Helsinkiläisten ainoa onni onnettomuudessa oli, että sotimisen polttopiste siirtyi 30 vuodessa kauas lähiseuduilta, Liivinmaalta ja Venäjältä Saksaan asti.

även till återhämtningen av helsingforsarnas handel.

Helsingfors upplevde en ny blomstring, ett rekordantal borgare idkade export och import. Förmögenheten och inflytandet i samhället växte speciellt hos den absoluta spetsen av toppköpmän. Ett tydligt tecken på ökningen av Helsingfors välfärd var att stadsborna lät bygga två stora fartyg som seglade ända till Spanien.

Tid för notan

Kronan utnyttjade helsingforsarna hänsynslöst då fiendligheterna med Ryssland blossade upp på nytt. I relation till sin storlek och befolkning fick örlogshamnen Helsingfors återigen bära en proportionellt sett större andel av belastningarna än övriga finska städer. Borgarnas uthållighet prövades, men freden och de nya favoriserande privilegierna som kung Sigismund beviljade gav dem en stadig grund att invänta en ljus framtid.

I stället för ljusheten blev helsingforsarnas värld allt dystrare. Mellan Sigismund och hans farbror hertig Karl utbröt ett inbördeskrig. Helsingfors var den mest Sigismundsinnade staden i Finland, ett administrativt centrum för krig och flotta, styrt av kungens män. Belöningarna för lojalitet uteblev och de ekonomiska uppoffringarna gav inte utdelning, för helsingforsarna hade oturligt nog förbundet sig med den förlorande parten. Hertigens inmarsch i Helsingfors: den kaotiska staden kapitulerade utan motstånd. Helsingfors ok blev den karolinska armen som stadsborna måste livnära och inkvartera på egen bekostnad.

Helsingfors skulle ha behövt fred för att återhämta sig från 1590-talets ansträngningar. Detta förblev dock en ouppnåelig dröm. Sverige engagerade sig i erövringskrig under slutet av Gammelstadens livscykel. Den enda turen i oturen för helsingforsarna var att krigets brännpunkt flyttade sig under 30 år längre bort från närområdena, från Livland och Ryssland ända till Tyskland.

Helsingfors degenererade. Det makthavande borgerskapets rikedom ändrades till förmögenhet, mängden utfattiga stadsbor växte. På

Helsinki taantui. Valtaporvariston rikkaus muuttui varakkuudeksi, rutiköyhien kaupunkilaisten joukko kasvoi. Vanhankaupungin laadukas laivasto oli 1610-luvulla enää muisto menneisyydestä. Kaupungissa ei ollut yhtään alusta, jolla olisi rohjennut purjehtia Lyypekkiin tai Amsterdamiin. Ulkomaankauppa kuihtui. Terva oli ainoa tuote, joka kiinnosti vieraita kauppiaita ja toi muutamia hollantilaisia ja saksalaisia aluksia suolalastissa kaupungin satamaan.

Kaupallisesti Helsinki oli Ruotsin kruunulle merkityksetön, mutta sen asema tärkeänä sotasatamana säilyi ennallaan. Kaupungin kautta oli edelleen nopeinta ja vaivattominta siirtää Suomesta kootut sotajoukot laivoilla Euroopan taistelulentille ja valloitetun Liivinmaan kasarmeihin. Niinpä Helsingin läpi saattoi kulkea yhdellä kertaa tuhansia Saksaan lähetettäviä miehiä. Heitä oli 1630-luvun lopussa odottamassa jopa 25 hollantilaista laivaa. Sotakuljetusten tärkeys heijastuu myös siinä, että Helsingistä tuli taas hallintokeskus, kun Uudenmaan ja Hämeen läänin maaherran residenssi sijoitettiin 1634 kaupunkiin.

Turvataksien sotakoneiston kitkattoman toiminnan kruunu yritti kaikin keinoin edistää Helsingin talouden nousua. Kustaa II Adolf myönsi kaupungille 1617 täydet ulkomaankauppaoikeudet, jotka Ruotsissa yleensä saivat vain vahvat ja suuret kaupungit. Taantunut Helsinki ei tähän joukkoon missään nimessä olisi kuulunut.

Kruunun tuki esti helsinkiläisten talouden täydellisen romahtamisen. Se ei kuitenkaan odotusten mukaisesti myöskään parantunut, sillä Tallinna sai 1620-luvulla yliotteen Helsingin kaupasta ja tukahdutti sen entistä vähäisemmäksi.

Valtaneuvosto huolestui Uudenmaan kaupunkien ja Suomenlahden kaupan epätydyttävistä tilasta. Se päätti perustaa Udellemaalle 1638 uuden vahvan kauppa-, hallinto ja linnoituskaupungin, jonne Helsingin ja Porvoon porvareita painostettiin muuttamaan. Tärkeä syy uuden kaupungin tarpeelle oli myös Helsingin Kaupunginlahden mataloituminen ja muuttumi-

1610-talet var Gammelstadens förstklassiga flotta blott ett minne av gångna tider. I staden fanns inte längre ett enda fartyg med vilken man skulle ha vågat segla till Lybeck eller Amsterdam. Utrikeshandeln förtvinade. Tjära var den enda varan som intresserade främmande köpmän, och som förde några holländska och tyska fartyg i saltlast till stadens hamn.

Helsingfors hade ingen kommersiell betydelse för den svenska kronan, men dess betydelse som en viktig militärhamn bestod. Det gick fortfarande snabbast och smidigast att flytta de i Finland samlade stridstrupperna med fartyg till Europas stridsfält och till det erövrade Livlands kaserner via Helsingfors. Sålunda kunde tusentals män som skulle skickas till Tyskland samtidigt forslas genom Helsingfors. I slutet på 1630-talet väntade till och med 25 holländska fartyg på dem. Betydelsen av krigstransporterna återspeglas även i att Helsingfors på nytt blev ett administrativt centrum, när residenset för Nylands och Tavastehus läns landshövding förlades till staden år 1634.

För att trygga krigsmaskineriets friktionsfria funktion försökte kronan med alla medel främja Helsingfors ekonomiska uppsving. År 1617 beviljade kung Gustav II Adolf staden fulla rättigheter till utrikeshandel, som i Sverige vanligtvis endast beviljades starka och stora städer. Det regressiva Helsingfors skulle inte i någon händelse ha hört till denna grupp.

Kronans stöd hindrade en total kollaps av helsingforsarnas ekonomi. Den förbättrades dock inte enligt förväntningarna, för Tallinn fick på 1620-talet ett övertag på Helsingfors handel och förkvävde den ytterligare.

Således bekymrade sig maktrådet för det otillfredsställande läget i de nyländska städerna och handeln över Finska viken. Rådet beslöt år 1638 att grunda en ny stark handels-, administrations- och befästningsstad i Nyland, dit borgare från Helsingfors och Borgå tvingades flytta. En viktig orsak för behovet av en ny stad var att Helsingfors stads vik blev grundare och förvandlades med år-

nen vuosikymmenten saatossa "liejukkaaksi lahdenpoukamaksi". Joukkojen siirtyminen laivoihin hankaloitui monella tapaa, kun suuret kuljetusalukset eivät enää voineet purjehtia turvallisesti kaupungin kylkeen, vaan ne jouduttiin ankkuroimaan Töölön kylän tai Santahaminan edustalle.

Uusi Helsinki oli tarkoitus rakentaa ensin Santahaminaan, mutta se osoittautui virhearvioinniksi kuten myös Sörnäinen. Lopulta kaupungin paikaksi määrättiin Vironniemi. Porvoolaiset eivät sinne muuttaneet ja Vanhakaupunkikin tyhjени vasta 1640-luvun puolivälissä porvareiden sitkeän vastarinnan osoittautuessa taisteluksi tuulimyllyjä vastaan.

Kansainvälinen sotakaupunki

Helsingin Vanhakaupungin historia on värikäs ja täynnä tapahtumia, nousuja, laskuja ja äkillisiä käännteitä. Helsinki ei todellakaan ollut karun Pohjolan syrjäinen puutalokaupunki, jossa ei tapahtunut mitään ja jonne vain lähiseudun talonpojat tekivät kauppamatkoja. Vanhassakaupungissa asui kaiken lisäksi harvalukuinen, rikas kauppiaseliitti, joka erosi selkeästi jopa hyviin toimeentulevista perusporvareista.

Helsinki oli myös kansainvälinen kaupunki. Sinne tuli vapaaehtoisesti tai pakolla, käymään tai asumaan kirjava joukko väkeä Itämeren alueen joka kolkasta ja myös Juutinrauman tuolta puolen. Ennen kaikkia Helsinki oli syntyhetkistään lähtien kuninkaan kaupunki, jonka kohtaloihin hallitsijan myönteisyydellä tai välinpitämättömyydellä oli suuri vaikutus.

Vanhakaupungin merkityksen ja aseman omana aikanaan saa selville vasta, kun sitä tarkastellaan koko Itämeren alueen kaupallista ja poliittista taustaa vasten. Vanhakaupungin historia vääristyy, jos etenkin Liivinmaalla vuosikymmenet käyty sota ja Tallinnan vaikutus kaupunkiin jätetään ainoastaan muutaman maininnan varaan, sillä niin voimakkaasti ne vaikuttivat Helsingin luonteeseen ja asukkaiden arkipäivän elämään.

tiondens lopp till en "lerig bukt". Förflyttningen av trupperna till fartygen försvarades på många sätt, när de stora transportfartygen inte längre kunde segla tryggt in i staden, utan tvingades ankra på redde utanför Tölö by eller Sandhamn.

Avsikten var först att bygga det nya Helsingfors till Sandhamn, men det visade sig vara en felbedömning så som också Sörnäs. Till slut beslöt man att staden skulle byggas i Estnäs. Borgåborna vägrade flytta dit och även Gammelstaden tömdes först i medlet av 1640-talet, när borgarnas sega motstånd visade sig vara en kamp mot väderkvarnar.

En internationell krigsstad

Helsingfors Gammelstads historia är färggrann och full av händelser, uppgångar, nedgångar och snabba vändningar. Helsingfors var verkligen inte en avsides trähusstad i det karga Norden, där ingenting hände och dit enbart bönderna från närbelägna trakter företog handelsresor. I Gammelstaden bodde dessutom en fåtalig, rik köpmannaelit som klart skilde sig till och med från de välbärgade borgarna.

Helsingfors var även en internationell stad. En brokig grupp från alla hörn av Östersjöområdet och även bortom Öresund kom dit frivilligt eller under tvång, på besök eller för att bo där. Framför allt var Helsingfors från sin födelse kungens stad, för vars öden härskarens gunst eller likgiltighet hade en stor påverkan.

Gammelstadens betydelse och ställning i sin tid framträder först, när man betraktar den emot hela Östersjöområdets kommersiella och politiska bakgrund. Gammelstadens historia förvrängs, om det tiotal år långa kriget i Livland och Tallinns inverkan på staden endast omnämns ett fåtal gånger, så starkt påverkade de Helsingfors karaktär och invånarnas dagliga liv.

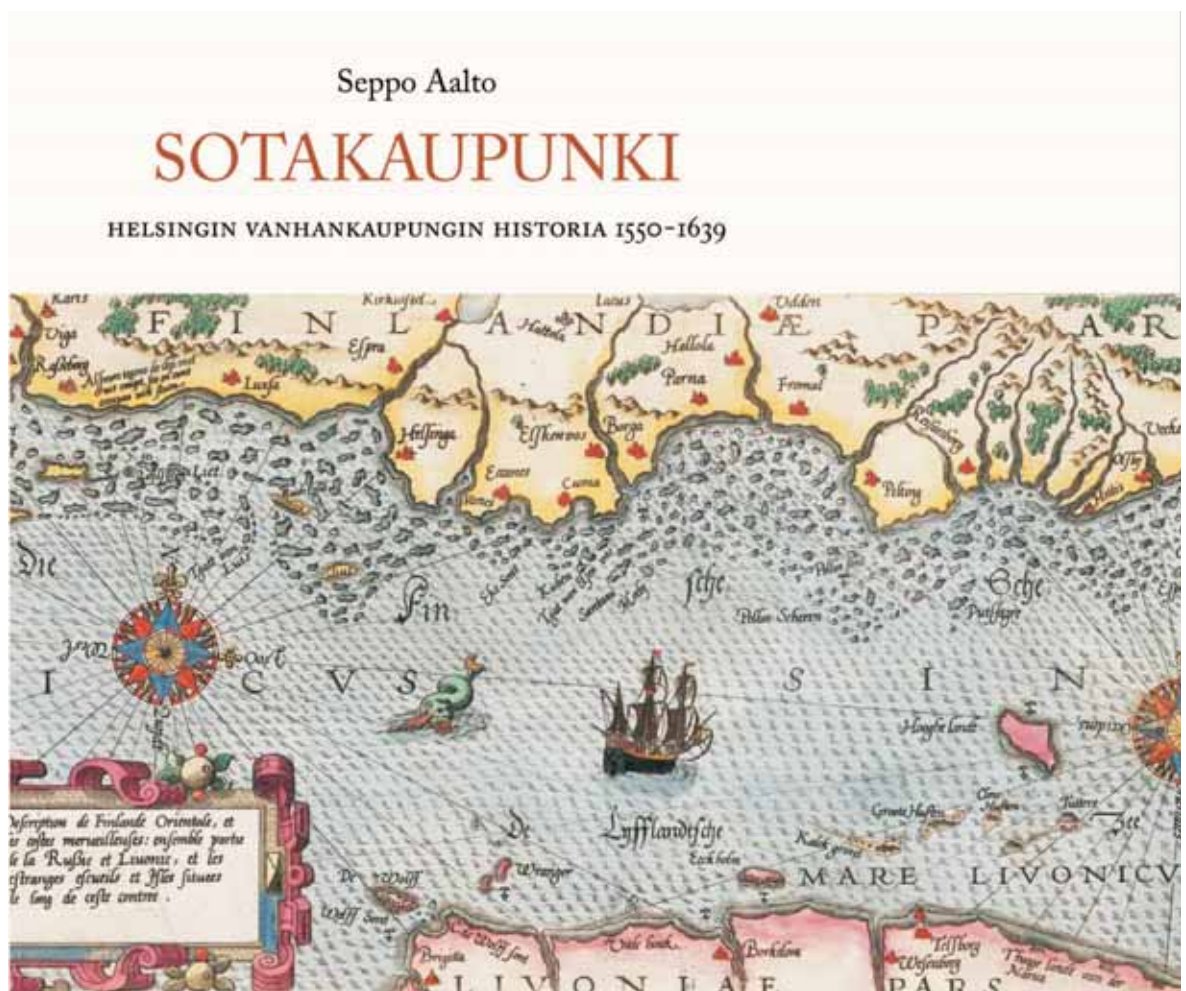
Ofta glömmar man även att Sverige var i krig under Gammelstadens hela livscykel, bortsett från några undantagsår. Tack vare sitt geografiska läge blev Helsingfors ett livsviktigt kuggjul i kronans krigsmaskineri i Finland. Fastän stadens liv-

Usein myös unohtuu, että Vanhankaupungin elinkaaren aikana Ruotsi kävi muutamaa poikkeusvuotta lukuun ottamatta koko ajan sotaa. Maantieteellisen asemansa vuoksi Helsingistä tuli kruunun sotakoneiston elintärkeä ratas Suomessa. Vaikka kaupungin vireä kauppa hiipui pyysvästi 1600-luvun aikana, niin sen luonne ja merkitys sotakaupunkina voimistuivat.

Seppo Aalto; Helsingin yliopiston Suomen ja Skandinavian historian dosentti, kirjoittaa parhaillaan toista osaa Helsingin kaupungin ruotsinajan historiasta Vironniemen Helsinki 1640–1747

liga handel tynade bort helt under 1600-talets lopp, förstärktes dess karaktär och betydelse som krigsstad.

Seppo Aalto; Docent i Finlands och Skandinavien historia, Helsingfors universitet, skriver som bäst andra delen av Helsingfors stads historia under svenska tiden, Estnässkatans Helsingfors 1640–1747

Seppo Aalto, Sotakaupunki – Helsingin Vanhankaupungin historia 1550–1639. Otava 2012.
Seppo Aalto, Sotakaupunki – Helsingin Vanhankaupungin historia 1550–1639. Otava 2012

Kahdeksan näkökulmaa sodan jälkeisen Helsingin historiaan

1757 sivua ja kuusi kiloa tutkimustietoa

Helsingfors efterkrigshistoria ur åtta synvinklar 1 757 sidor och sex kilogram forskning

Helsingin kaupungin historiatoimikunta julkaisee tänä vuonna yhden uuden niteen Helsingin sodan jälkeisestä historiasta ja kaksi vanhempia aikoja koskevaa nidettä. Tästä syystä on hyvä hetki katsoa myös vähän taaksepäin ja nostaa esiin myös vuosituhannen vaihteessa julkaistut sodan jälkeisen historian kolme ensimmäistä nidettä. Tässä artikkelissa tarkastellaan näiden kolmen niteen sisältämiä kahdeksaa erityistutkimusta ja mietitään, miltä ne näyttävät 2010-luvun lukijoiden näkökulmasta.

Helsingin kaupungilla on vahva perinne laadukkaiden paikallishistorioiden teettäjänä. Kaupungin historiatoimikunnan teettämän historian ensimmäinen, yhdeksän nidettä käsittävä sarja julkaistiin vuosikymmenien valmistelujen jälkeen 1950- ja 1960-luvuilla. Erilaisten vaiheiden jälkeen päädyttiin formaattiin, jota historiatoimikunta on menestyksellä jatkanut meidän päiviimme saakka: kronologisten monografioiden tai kymmenien pikkuartikkelien sijaan Helsingin historiaa on kirjoitettu laajoina tutkimusartikke-

Helsingfors stads historiekommitté publicerar i år en ny volym om Helsingfors efterkrigshistoria och två volymer om äldre tider. Därför är det rätt tid att blicka tillbaka på närhistorian och lyfta fram de tre första volymerna om efterkrigstidens historia. Dessa publicerades vid millennieskiftet. I denna artikel granskas de åtta specialundersökningarna som dessa tre volymer innehåller och dryftas hur läsare på 2010-talet uppfattar dem.

Helsingfors stad har en stark tradition som beställare av högklassiga lokalhistoriska verk. Det av stadens historiekommitté beställda historieverkets första serie, som omfattar nio volymer, publicerades på 1950- och 1960-talet efter förberedelser som tog flera årtionden. Efter olika skeden kom man fram till ett format som historiekommittén med framgång har hållit fast vid ända fram till våra dagar: i stället för kronologiska monografier eller tiotals små artiklar har Helsingfors historia nedtecknats som omfattande forskningsartiklar. De har skrivits av utvalda historieforska-

leina, joita kirjoittamaan on valittu aihealueeseen perehtyneitä historiantutkijoita ja yhteiskuntatieteilijöitä. Historiikkien sijaan on kirjoitettu teollisen tarkastelun kestäviä historiateoksia.

Ensimmäisen, niin sanotun Sinisen sarjan kirjoittajat olivat oman aikansa meritoituneita tutkijoita ja myös heidän työtänsä ohjannut historia-toimikunta oli nimekäs. Toimikunnan työskentelyyn osallistui muun muassa professorit Eino Jutikkala, Väinö Voionmaa ja Heikki Waris sekä presidenttikauttaan ennen J. K. Paasikivi. Parhaimmat sinisen sarjan artikkelit ovat kestäneet aikaa hyvin, etenkin suomalaisen kaupunkihistorian klassikkoihin lukeutuvat, aikanaan uutta kaupunkisosiologiaa edustaneet Sven-Erik Åströmin ”Kaupunkiyhteiskunta murrosvaiheessa” ja Heikki Wariksen ”Helsinkiläisyhteiskunta”. Muista artikkeleista monet toimivat hyvinä lähdejulkaisuuksina tutkijoille.

Uuden tutkimussarjan käynnistäminen tuli ajankohtaiseksi vuonna 1989. Tuolloin historia-toimikunta päätti puheenjohtaja Matti Klingen johdolla aloittaa uusien tutkimuksien teettämisen. Aiemman sarjan viimeiset tutkimukset olivat päättyneet sota-aikaan tai 1950-luvun alkuun eli ne olivat ulottuneet kirjojen julkaisuajankohtaan saakka. Näin ollen oli luontevaa, että uuden sarjan lähtökohdaksi otettiin sota-ajan päättyminen ja vuosi 1945. Kuten aiemman sinisen sarjan yhteydessä, myös nyt tavoitteeksi asetettiin useista erityistutkimuksista koottu tutkimussarja. Kolme ensimmäistä nidettä julkaistiin vuosina 1997, 2000 ja 2002 (ruotsinnokset 2002, 2003 ja 2004). Tänä vuonna sodan jälkeisiä vuosia käsittelevä sarja tulee täydentymään uudella niteellä ja myöhemmin on tarkoitus julkaista vielä ainakin kaksi nidettä.

Kolme nidettä ja kahdeksan tutkimusta

I Helsinkiläiset, lähiörakentamisen kronologia ja talouselämä

Helsingin historia vuodesta 1945 -tutkimussarjan aloitti vuonna 1997 julkaistu kolmesta osasta koostuva nide, joka käsittelee väestöä, kaupun-

re och samhällsvetare, förtrogna med ämnesområdet. I stället för historiker har man skrivit historiska verk som tål vetenskaplig granskning.

Författarna till den första, den så kallade Blå serien, var meriterade forskare under sin tid och även historiekommittén som ledde deras arbete var namnkunnig. I kommitténs arbete deltog bland annat professorerna Eino Jutikkala, Väinö Voionmaa och Heikki Waris samt J. K. Paasikivi före sin presidentperiod. De bästa artiklarna i den blå serien har stått sig väl genom åren, särskilt Sven-Erik Åströms ”Stadssamhällets omdaning” och Heikki Waris ”Huvudstadssamhället”, som hör till klassikerna inom den finländska stadshistorian och under sin tid representerade den nya stadssociologin. Bland de övriga artiklarna finns det många som fungerar som bra källpublikationer för forskare.

År 1989 blev det aktuellt att inleda en ny forskningsserie. Då beslutade historiekommittén under ledning av ordförande Matti Klinge att låta utföra nya undersökningar. De sista undersökningarna i den tidigare serien hade slutat med krigstiden eller början av 1950-talet. Med andra ord hade de sträckt sig till böckernas publiceringstidpunkt. Därför tedde det sig naturligt att utgångspunkten för den nya serien skulle vara slutet av krigstiden och år 1945. Liksom med den blå serien var också nu målet en forskningsserie bestående av flera specialundersökningar. De tre första volymerna publicerades år 1997, 2000 och 2002 (översattes till svenska 2002, 2003 och 2004). I år kommer serien som behandlar efterkrigsåren att kompletteras med en ny volym och avsikten är att senare publicera åtminstone ännu två volymer till.

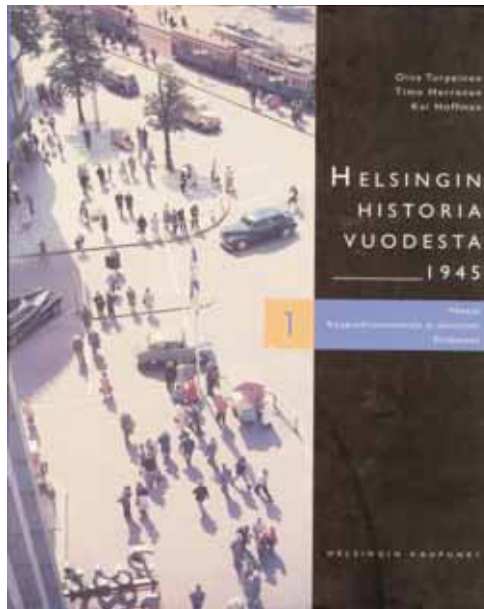
Tre volymer och åtta undersökningar

I Helsingforsbor, förortsbyggandets kronologi och näringslivet

Forskningsserien Helsingfors stads historia efter 1945 inleddes med en volym bestående av tre delar som publicerades år 1997. Den behandlar befolkningen, stadsplaneringen och boendet samt

kisuunnittelua ja asumista sekä Helsingin elinkeinoja. Ensimmäinen tutkimusartikkeli on perusteellinen tilastoa-ineistoihin perustuva analyysi Helsingin väestöhistoriasta ja sen alueellisista muutoksista. Oiva Turpeinen käy artikkelissaan väestötieteestä tutuin käsittein systemaattisesti läpi perherakenteissa sekä syntyneisyydessä, hedelmällisyydessä, kuolleisuudessa ja muuttoliikenteessä tapahtuneita muutoksia. Helsingin sodanjälkeisen väestömuutoksen suuri linja kiteytyy toisaalta suureen maaltamuuttoon, ja toisaalta kaupungin sisällä alueellisesti kantakaupungin väestömäärän vähenemiseen ja liitosalueiden uusien kaupunginosien väestömäärän valtavaan kasvuun. Tärkeä osa kaupungin väestöhistoriaa on myös siirtoväen, joka oli suurilta osin Viipurin läänistä kotoisin, asuttaminen Helsinkiin. Artikkelia täydentää runsas taulukko, diagrammi ja kartta-aineisto, mikä tekee siitä helposti lähestyttävän referenssilähteen kenelle tahansa Helsingin historiaa tutkivalle. Turpeinen tekee myös paikoitellen vertailuja muihin pääkaupunkiseudun kuntiin, ja omistaa yhden kappaleen, vaikkakin lyhyen, pohjoismaiden pääkaupunkien vertailulle. Turpeisen artikkeli pohjautuu pitkälti v. 1985 päättyviin väestötilastoihin, joten valitettavasti 1990-luvulla kasvanutta maahanmuuttoa ja tämän suhteen monikulttuuristuvaa Helsinkiä ei lainkaan käsitellä.

Toisessa osiossa Timo Herranen analysoi Helsingin historiaa kaupunkisuunnittelun ja asumisen näkökulmasta. Lähiöteorian mukainen asuinalueiden rakentaminen viheralueiden keskelle muuttui 1960- ja 1970-luvun vaihteessa tiiviimmän rakentamisen ideologiaksi. Uusien asuinalueiden rakentamista ohjanneet teoriat ja

Helsingfors näringar. Den första forskningsartikeln är en noggrann analys som utgår från statistiskt material om Helsingfors befolkningshistoria och dess regionala förändringar. Oiva Turpeinen behandlar i sin artikel systematiskt med demografiska begrepp ändringar som skett i familjestrukturer samt nativitet, fertilitet, dödlighet och migration. Helsingfors efterkrigstida befolkningsförändring kan å ena sidan i stora drag sammanfattas i en stor urbaniseringsvåg

och å andra sidan som en regional företeelse i staden, där befolkningsmängden i innerstaden minskade och befolkningsmängden i de införlivade områdenas nya stadsdelar ökade enormt. En viktig del av stadens befolkningshistoria var även bosättningen av emigranterna, som främst kom från Viborgs län, i Helsingfors. Artikeln kompletteras med omfattande material i tabeller, diagram och kartor som gör den till en lättillgänglig referensälla för vem som helst som forskar i Helsingfors historia. Turpeinen gör även jämförelser med de andra kommunerna i huvudstadsregionen och tillägnar ett, om dock kort, stycke för en jämförelse av de nordiska huvudstäderna. Eftersom Turpeinens artikel i stor omfattning baserar sig på befolkningsstatistik som upphör år 1985 behandlas den på 1990-talet tilltagande immigrationen och i detta avseende allt mer mångkulturella Helsingfors inte alls.

I det andra avsnittet analyserar Timo Herranen Helsingfors historia ur stadsplaneringens och boendets synvinkel. Byggandet av bostadsområden i enlighet med förortsteorin mitt i grönområden övergick i skiftet mellan 1960- och 1970-talet till det tätare byggandets ideologi. Teorierna som hade styrkt byggandet av de nya bo-

kaupungin kaavoituspolitiikka antavat taustarun-
gon artikkelille, joka tarjoaa asuntoalueiden ra-
kentamisen kronologian läpi sodanjälkeisten
vuosikymmenien aina 1970- ja 1980-luvun vaih-
teeseen saakka. Herrasen esimerkit alkavat aina
vuoden 1945 maanhankintalain mukaisesti
muun muassa soteleskille luovutetuista pientalo-
alueista, aina 1960-luvulla alkaneeseen Itä-Hel-
singin elementtitekniikan siivittämään aluera-
kentamiseen ja 1970-luvun tiiviimpään ruutu-
kaavarakentamiseen esimerkiksi Haaga-Vantaa
-projektissa, jonka Helsingin kaupungin puolei-
siin hankkeisiin kuului muun muassa Poh-
jois-Haagan lisärakentaminen. Artikkelin loppu-
osasta löytyvät myös lyhyet erilliskatsaukset vi-
heralueiden ja teollisuus- ja satama-alueiden kaa-
voitukseen ja rakentamiseen, mitkä jäävät hie-
man irralleen tutkimusartikkelin kokonaisuudes-
ta. Herrasen perusteellista esitystä asuinalueiden
rakentumisesta olisi voinut täydentää ottamalla
mukaan konkreettisia esimerkkejä Espoon ja
Vantaan puolelle rakennetuista lähiöistä. Tämä
olisi täydentänyt tutkimussarjan muita artikke-
leita (esim. Schulman ja Turpeinen), jotka kes-
kustelevat artikkeleissaan laajemmin pääkaupun-
kiseudun kaavoituksesta ja väestönkasvusta.

Ensimmäisen niteen kolmantena artikkelina
on Kai Hoffmanin Helsingin elinkeinoelämää kä-
sittelevä tutkimus. Kokeneena taloushistorioitsi-
jana Hoffman esittelee selkeästi miten teollisuus-
kaupunki muuttuu vuosisadan loppua kohden
palvelualojen kaupungiksi. Hoffman on valinnut
esitystavaksi toimialakohtaisen esittelyn, joka
tarjoaa lukijoille nostalgiamatkan sodanjälkeisiin
vuosiin. Toimialojen esittelyyn yhdistetyt pie-
noishistoriikit kertovat kaupungin elinkeinoelä-
mästä HK:n sinisestä jäänmurtajiin ja Arabiasta
Marimekkoon. Parhaimmillaan Hoffman on
aiemminkin tutkimaansa vähittäiskauppaa kuva-
tessaan. Valitun esitystavan ongelmana on, että
se jättää Helsingin talousalueen sisäisen dyna-
miikan vähäiselle käsittelylle. Mitä tapahtuu, kun
suuri tehdas muuttaa pois kaupungista? Mitä
muutto tarkoittaa alueen palveluille tai kaupun-

stadsområdena och stadens planläggningspolitik
ger artikeln dess stomme. Artikeln presenterar en
kronologi över byggandet av bostadsområden
från årtiondena efter kriget ända fram till 1970-
och 1980-talsskiftet. Herranens exempel sträcker
sig från småhusområdena som i enlighet med
jordanskaffningslagen från år 1945 överläts till
krigsänkor, ända till det av elementtekniken be-
vingade områdesbyggandet som började i Östra
Helsingfors på 1960-talet och det tätare rutplans-
byggandet på 1970-talet, t.ex. i projektet
Haga-Vanda där bland annat utbyggandet av
Norra Haga hörde till Helsingfors stads projekt. I
slutet av artikeln finns även korta separata över-
sikter om planläggning och byggande av grö-
nområden samt industri- och hamnområden.
Dessa är något lösryckta ur forskningsartikelns
helhet. Herranens grundliga presentation om
byggandet av bostadsområden skulle ha kunnat
kompletteras genom att ta med konkreta exem-
pel på förorter som byggts i Esbo och Vanda.
Detta skulle ha kompletterat de andra artiklarna i
forskningsserien (t.ex. Schulman och Turpei-
nen), som behandlar huvudstadsregionens plan-
läggning och befolkningsökning i ett vidare pers-
pektiv.

Den tredje artikeln i den första volymen är Kai
Hoffmans undersökning om Helsingfors när-
ingsliv. Den erfarne ekonomihistorikern Hoff-
man beskriver tydligt hur industristaden mot år-
hundradets slut förvandlas till en stad med servi-
cebranscher. Hoffman har valt en branschvis pre-
sentation som erbjuder läsarna en nostalgisk resa
till efterkrigsåren. Små historiker i anslutning till
presentationen av branscherna berättar om sta-
dens näringsliv från HK:s blå till isbrytare och
från Arabia till Marimekko. Som bäst är Hoffman
när han beskriver detaljhandeln som han redan
tidigare forskat i. Problemet med presentations-
sättet som han valt är att det bara i någon mån be-
handlar den interna dynamiken i Helsingfors
ekonomiska region. Vad händer när en stor indu-
stri lämnar staden? Vad innebär flytten för servi-
cen i området eller småföretagen i staden? Hur

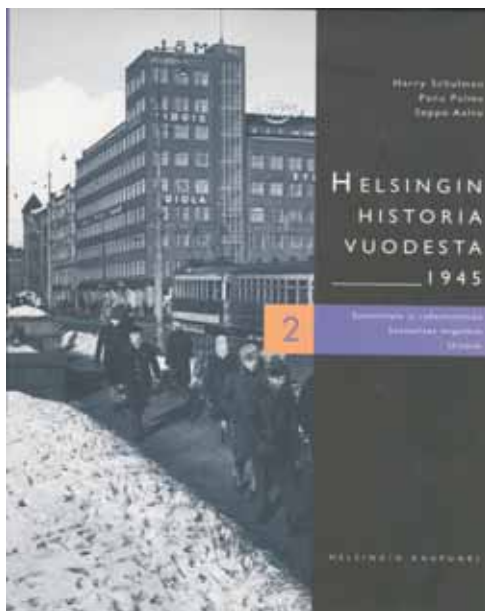
gin pienyryyksille? Miten elinkeinorakenteen muutokset vaikuttavat talousalueen dynamiikkaan? Suuren talousalueen sisäisten verkostojen ja yhteyksien avaaminen olisi monipuolistanut elinkeinorakenteen muutoksien kuvaamista – nyt muutokset sidotaan lähinnä yleisen tason talouskehitykseen.

II Kaupungin alueelliset rakenteet ja kaupunkielämän ilot ja surut

Toinen Helsingin historia-teos alkaa Harry Schulmanin Helsingin suunnittelua ja rakentamista käsittelevällä tutkimuksella, josta löytyy monia yhtymäkohtia Timo Herrasen asuinalueita koskevaan osioon. Schulman käsittelee tosin suunnittelu- ja rakentamistieteellisen otteella Helsingin kehitystä huomattavasti laajemmasta näkökulmasta, jossa on otettu huomioon asuinalueiden lisäksi rakenteelliset muutokset teollisuustuotannossa, liikenneinfrastruktuurissa sekä työpaikkojen ja palvelujen sijainnissa. Kuten Oiva Turpeinenkin väestöstä tarkastelevassa artikkelissaan, Schulman tekee myös reippaita rajanylityksiä Helsinkiä ympäröiviin kuntiin, eikä unohda Helsingin kehityksen seudullisia ulottuvuuksia. Osion värikkäät kartat tuovat lisäinformaatiota Helsingin seudun aluerakenteen muutoksista tai esimerkiksi pääkaupunkialueen kuntien asuinalueiden sosiaalisesta erilaistumisesta. Schulmanin mukaan Helsingin seutua on kehitetty aluekeskusjärjestelmä-mallin oppien mukaan, jossa keskustatoimintoja on levinnyt asutuksen kasvun myötä rajojen ulkopuolelle Vantaan Tikkurilaan sekä Espoon Leppävaaraan ja Tapiolaan. Schulmanin tutkimusartikkeli tarjoaa välineitä ymmärtää pääkaupunkiseudun kuntien yhteis-

päverkar ändringar i näringsstrukturen den ekonomiska regionens dynamik? Skildringen av ändringarna i näringslivsstrukturen skulle ha blivit mångsidigare om skribenten hade valt att belysa den stora ekonomiska regionens interna nätverk och förbindelser. Nu knyts förändringarna främst till den allmänna ekonomiska utvecklingen.

II Stadens regionala strukturer och stadslivets glädje- och sorgeämnen

Det andra verket om Helsingfors historia börjar med Harry Schulmans undersökning om planeringen och byggandet av Helsingfors. I undersökningen finns många beröringspunkter till avsnittet om bostadsområden av Timo Herranen. Schulman behandlar Helsingfors utveckling emellertid med en planeringsgeografiskt grepp ur ett betydligt bredare perspektiv, där han utöver bostadsområdena har beaktat strukturella ändringar inom industriproduktionen, trafikinfrastrukturen samt i placeringen av

arbetsplatser och tjänster. Liksom även Oiva Turpeinen i sin artikel om befolkningen, tar Schulman med de kringliggande kommunerna och glömmar inte de regionala dimensionerna i Helsingfors utveckling. De färggranna kartorna ger ytterligare information om ändringarna i Helsingforsregionens områdesstruktur eller till exempel de sociala skillnaderna mellan bostadsområden i huvudstadsregionens kommuner. Enligt Schulman har Helsingforsregionen utvecklats i enlighet med modellen med områdescentra där centrumfunktionerna har i takt med bebyggelsen spridit sig ut över gränserna till Dickursby i Vanda samt Alberga och Hagalund i Esbo. Schulmans forskningsartikel erbjuder verktyg för att

työn kipupisteitä, ja tuo ajallista ulottuvuutta 2010-luvulla jatkuvalla keskustelulle kuntaliitokista.

Niteen toisessa tutkimusartikkelissa Panu Pulma keskittyy Helsingin sosiaalisiin ongelmiin ja kaupungin sosiaalipalvelujen kehittämiseen aina köyhäinhuollosta vuokra-asuntojen tarjoamiseen ja lasten päivähuollon järjestämiseen. Miten köyhyyden määrittelyt ovat muuttuneet ja miten köyhyys on näyttäytynyt alueellisesti Helsingissä, ovat myös keskeisiä kysymyksiä artikkelissa, jossa sivutaan myös lyhyesti 1990-luvun alun lamavuolia. Pulma aloittaa tarkastelunsa sodanjälkeisestä akuutista asuntopulasta, jota jouduttiin ratkaisemaan jopa ottamalla väestösuojat väliaikaiseen asumiskäyttöön. Kaupungin asuntojonoista ei sittemminkään ole täysin päästy eroon, mutta asunnon jonottajissa ja toimeentulon hakijoissa on vuosikymmenien mittaan tapahtunut suuriakin muutoksia. Artikkelissaan Pulma tarkastelee sosiaalisia kysymyksiä myös eri kaupunkilaisryhmistä käsin; nuorten, lasten, ja vanhusten näkökulmasta. Naisten asemaa kaupunkiyhteiskunnan murroksessa artikkeli sivuaa lähinnä osana lasten päivähoito- ja yksinhuoltajuuskysymyksiä. Marginaalissa olevia etnisiä vähemmistöjä käsitellään romanikysymyksen kautta. Artikkelin mielekkyyttä lukukokemuksena lisää siinä monipuolisesti käytetyt aikalaisten omat sitaatit

Seppo Aallon Helsingin urheiluelämää tarkasteleva tutkimusartikkeli päättää toisen historiateoksen. Artikkelia on mielenkiintoista lukea Panu Pulman tutkimuksen perään, koska kuten Aalto hyvin osoittaa, sodanjälkeisessä Helsingissä asuinalueiden sosiaalinen rakenne peilautui selkeästi vapaa-ajan vietossa kuten urheiluseurojen toiminnassa. Etenkin ennen 1960- ja 1970-lukuja kantakaupungin kortteleiden tai uusien lähiöiden asukkaiden kiinnittyivät asuinalueidensa sosiaaliseen verkostoon urheiluseurojen kautta. Helsingin liitosalueiden yleisseuroissa urheilusuoritukset eivät olleet avainasemassa vaan sen sijaan painotettiin sosiaalista kanssakäymis-

förstå smärtpunkterna i samarbetet mellan kommunerna i huvudstadsregionen och ger diskussionen om kommunsammanslagningarna som fortsätter på 2010-talet en tidslig dimension.

I den andra forskningsartikeln i volymen fokuserar Panu Pulma på sociala problem i Helsingfors och utvecklingen av stadens socialservice från fattigvården till tillhandahållande av hyresbostäder och barndagvård. Hur definitionerna av fattigdom har förändrats och hur fattigdomen har synts regionalt i Helsingfors är också centrala frågor i artikeln som även tangerar lågkonjunkturåren i början av 1990-talet. Pulma börjar sin granskning med den akuta bostadsbristen under efterkrigstiden då man var tvungen att ta till och med skyddsrum i tillfälligt bostadsbruk. Man har inte heller därefter blivit helt kvitt bostadsköerna men det har under årtiondena skett stora förändringar hos dem som köar efter bostad och ansöker om utkomststöd. I sin artikel granskar Pulma sociala frågor även sett ur olika stadsinvånargrupperns perspektiv; ungas, barns och åldringars. Kvinnornas ställning i stadssamhällets brytning berör artikeln främst som en del av barndagvårds- och ensamförsörjarfrågor. Etniska marginella minoriteter behandlas genom romfrågan. Artikeln blir mer läsvärd tack vare de mångsidigt använda citaten av samtida.

Seppo Aaltos forskningsartikel om idrottslivet i Helsingfors avslutar det andra historieverket. Artikeln utgör ett intressant inslag efter Panu Pulmas forskning eftersom, så som Aalto väl påvisar, speglade sig bostadsområdenas sociala struktur i det efterkrigstida Helsingfors tydligt i fritidsverksamheten såsom i idrottsföreningarnas verksamhet. Särskilt före 1960- och 1970-talet anslöts invånarna i innerstadens kvarter eller de i de nya förorterna till det sociala nätverket i sina bostadsområden genom idrottsföreningarna. I de allmänna idrottsföreningarna i de till Helsingfors införlivade områdena prioriterades inte idrottsresultaten, utan i stället det sociala umgänget, ordnandet av barns och ungdomars fritid samt talkoarbetet för att renovera idrottsplatserna.

tä, lasten ja nuorison vapaa-ajanvieton järjestämistä sekä talkootöitä urheilupaikkojen kunnostamiseksi. Helsingin kesäolympialaiset 1952 Aalto käy nopeasti läpi, ja keskittyy kuvaamaan Helsingin urheilua ja liikuntaelämää eri urheilumuotojen ja niitä kannattaneiden seurojen kautta. Artikkelin valokuvat tuovat lisäinformaatiota urheilun ja liikkumisen eri ympäristöistä. Aalto argumentoi vakuuttavasti 1960-luvun yhteiskunnallisen murroksen vaikutuksista organisoituneeseen urheilukulttuuriin. Lisääntynyt vapaa-aika ja vaurastuminen ei merkinnyt laajempaa osallistumista urheiluseurojen tarjoamiin aktiviteetteihin. Sen sijaan urheiluseurojen erikoistuesssa tiettyihin lajeihin, keskiverto helsinkiläinen alkoi harrastaa yhä enemmän kuntoliikuntaa ei-organisoidusti kaupungin rakentamalla ulkoilupoluilla ja kevyen liikenteen väylillä sekä uusissa uimahalleissa.

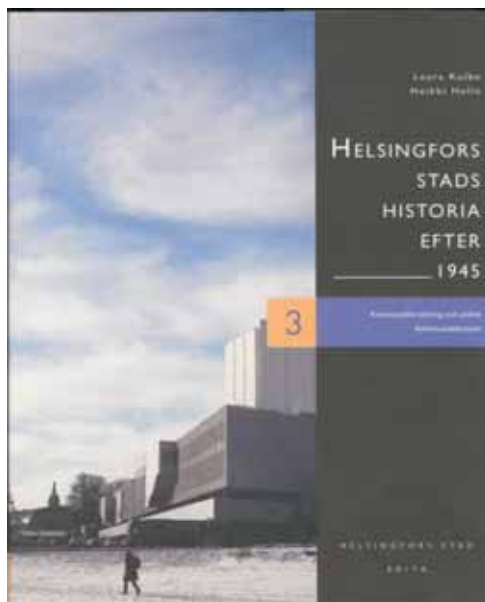
III Kunnallishallinto – miten se toimii?

Vuonna 2002 julkaistu kolmas nide sisälsi kaksi tutkimusta – Laura Kolben kunnallispolitiikka ja -hallintoa sekä Heikki Helinin kunnallistoloutta koskevat artikkelit. Kirjan keskeinen kysymys on, miten Suomen pääkaupungin kokoinen kunta toimii. Kirjan aloittava Kolben tutkimus on laaja ja dynaaminen esitys siitä, mitkä kaikki tekijät vaikuttavat kunnalliseen päätöksentekoon ja miten näiden painoarvo on vaihdellut eri aikoina. Samalla tutkimuksessa avataan kaupungin päätöksentekoon liittyviä traditioita ja käytäntöjä. Kolben tekstissä kaupunginhallinnon toimintaa seurataan toisaalta kansalaisyhteiskunnan toimijoiden – luottamushenkilöiden, puolueiden, kansanliikkeiden, paikallisaktiivien – sekä toi-

Aalto går snabbt igenom Helsingfors sommarolympiad 1952 och fokuserar på att skildra idrotten och motionslivet i Helsingfors genom olika idrottsformer och föreningar som understödde dem. Bilderna i artikeln ger tilläggsinformation om olika idrotts- och motionsmiljöer. Aalto argumenterar övertygande om hur den samhällliga brytningstiden på 1960-talet påverkade den organiserade idrottskulturen. Den ökade fritiden och välfärden innebar inte ett ökat deltagande i aktiviteterna som idrottsföreningarna ordnade. Då idrottsföreningarna specialiserade sig på vissa grenar började däremot Helsingforsbon i genomsnitt att idka allt mer icke-organiserad motion på friluftsstigar och leder för gång- och cykeltrafik samt i nya simhallar som staden lät bygga.

III Kommunalförvaltningen – hur fungerar den?

Den tredje volymen som publicerades år 2002 innehöll två undersökningar – Laura Kolbes artikel som behandlar kommunalpolitik och kommunförvaltning och Heikki Helins artikel om kommunal ekonomi. Bokens centrala fråga är hur en kommun i storlek av Finlands huvudstad fungerar. Kolbes undersökning som inleder boken är en omfattande och dynamisk presentation om vilka alla faktorer som påverkar det kommunala beslutsfattandet och hur vikten av de olika faktorerna har varierat under olika tider. Samtidigt belyses traditioner och praxis gällande stadens beslutsfattande. I Kolbes text följs stadsförvaltningens verksamhet å ena sidan ur perspektivet för medborgarsamhällets aktörer – de förtroendevalda, partierna, folkrörelserna, lokalaktivister – och å andra sidan ur förvaltningsmaskineriets perspektiv. Un-

saalta virkakoneiston toiminnan näkökulmasta. Tutkimus etenee eri aikojen keskeisten kunnallispoliittisten kysymyksiä ja toisaalta kunnallishallinnon voimasuhteissa tapahtuneiden muutoksien kautta. Kotimaisen paikallishistorian traditioista poiketen Kolbe sitoo kehityksen tarkastelun eurooppalaiseen kaupunkihistorialliseen kontekstiin.

Kolmannen niteen toisessa artikkelissa Heikki Helin esittelee Helsingin kunnallistalouden keskeisiä kehityslinjoja sotien jälkeen. Myös Helinin tutkimus on hyvä ja selkeä kuvaus siitä, mistä kunnallistaloudessa oikeastaan on kyse sekä miten sen kehitystä voi tutkia ja arvioida. Aihe on toki sellainen, ettei monenlaisia lukusuoria ja matemaattista hahmotuskykyä vaativia esitystapoja voida välttää. Helin käsittelee tutkimuksessaan Helsingin kunnallistalouden peruslinjojen kehitystä, eikä suoraan sido sitä kunnallispoliittiseen päätöksentekoon. Tutkimuksesta käy hyvin ilmi, mitkä tekijät ohjaavat Helsingin taloutta sekä miten ongelmallinen suhde valtioon ja pääkaupungin välillä on talousasioissa kaikkina sodan jälkeisinä vuosina vallinnut. Samalla kunnallistalouden kehitys viedään säännöstely- ja pulavuosista vapautuvan kulutusyhteiskunnan alkuvuosille saakka.

Kumpikaan niteen aiheista ei kuulu historiaeoksien myyntilistojen kärkisijoille, mutta hyvin kirjoitetuina ja lähestymistavoiltaan tuoreina ne tarjoavat helposti lähestyttävän tavan tutustua siihen, miten kaupunki oikeastaan toimii. Ainakin jokaisen nykyisen kunnallispoliitikon – ja sellaiseksi tulevaisuudessa haluavan kannattaa tutkimuksiin tutustua.

Helsingin historiasta metropolialueen historiaan?

Helsingin historia vuodesta 1945 -tutkimussarjan kolme nidettä tarjoavat laadukasta tutkimuskirjallisuutta tarkkoine lähdeviitteineen ja kirjallisuusluetteloineen. Toisaalta niiden ulkoasuun on aikanaan panostettu runsaalla kuvituksella päämääränä laajempien lukijakuntien tavoitta-

kersökningen framskrider dels via centrala kommunalpolitiska frågor under olika tidsperioder, dels via förändringar som har skett i kommunalförvaltningens maktförhållanden. I motsats till den nationella lokalhistoriska traditionen förenar Kolbe granskningen av utvecklingen till den europeiska stadshistoriska kontexten.

I den andra artikeln i den tredje volymen presenterar Heikki Helin centrala efterkrigstida utvecklingslinjer i Helsingfors kommunala ekonomi. Även Helins undersökning är en bra och tydlig beskrivning av vad kommunal ekonomi egentligen går ut på och hur dess utveckling kan undersökas och bedömas. Ämnet i sig gör emellertid att man inte kan undvika många slags talföljder och presentationssätt som kräver matematisk gestaltningens förmåga. Helin behandlar i sin undersökning utvecklingen av grundlinjerna för Helsingfors kommunal ekonomi men sammanbinder den inte direkt med det kommunalpolitiska beslutsfattandet. Av undersökningen framgår väl vilka faktorer som styr Helsingfors ekonomi och hur problematiskt förhållandet mellan staten och huvudstaden har varit i ekonomiska frågor under hela efterkrigstiden. Samtidigt beskrivs den kommunala ekonomins utveckling från ransonerings- och nödåren ända till de första åren av det fria konsumtionssamhället.

Ingetdera av volymens teman når topplatser på försäljningslistor för historieverk men tack vare sin välskrivna och sina nya betraktelsesätt erbjuder de ett lättillgängligt sätt att bekanta sig med hur staden egentligen fungerar. Åtminstone alla nuvarande kommunalpolitiker – och de som i framtiden vill bli det – bör bekanta sig med undersökningarna.

Från Helsingfors historia till metropolområdets historia?

De tre volymerna i forskningsserien Helsingfors historia efter 1945 erbjuder högklassig forskningslitteratur med exakta källhänvisningar och litteraturförteckningar. Å andra sidan har man satsat på deras layout genom riklig illustrering i

minen. Tutkimussarjan voisi kuvitellakin palvelevan edelleen Helsingin sodanjälkeisestä historiasta kiinnostuneita opiskelijoita, tutkijoita, virkamiehiä, kuin myös niinkutsuttua suurta yleisöä. Teoksien kuvituksen etsimisessä on tehty suuri työ ja valokuvat ovat oivasti valittuja. Miellenkiintoinen kuvitus elävöittää teoksia ja tarjoaa hyviä muistiavaimia kaupunkilaisten yhteiseen historiaan. Vaikka teoksien visuaalinen ulkoasu on vuosituhannen vaihteessa epäilemättä edustanut modernia lähestymistapaa kaupunkihistoriaan, näyttävät teokset tämän päivän lukijan silmissä ehkä aavistuksen virastomaisilta ja harmailta. Kovakantisina paksuina yhteisteoksina julkaisut sopivat hyvin kansallisen paikallishistorian tutkimustraditioon ja ovat arvokkaan oloisia. Formaatti on monella tapaa perusteltu, mutta samalla voidaan miettiä, olisivatko tutkimukset tavoittaneet laajemman lukijakunnan kevyempinä erillisjulkaisuihin tai ainakin selkeämpiin temaatisiin kokonaisuuksiin koottuina. Samalla voisi miettiä tarvittaisiinko laajojen erityistutkimuksien lisäksi suppeampaa yleisesitystä, johon olisi keskitetyksi koottu erillistutkimuksien keskeiset tulokset.

Laaja-alaisuudestaan ja perusteellisuudesta huolimatta kahdeksan osiota ovat myös jättäneet tiettyjä teemoja vähemmälle huomiolle. Yhtenä suurena puutteena mainittakoon Helsingin viheralueiden käytön ja ympäristöhistorian näkökulman puuttuminen. Viheralueita ovat toki länän monessa artikkelissa. Kai Hoffmanin käsittelee Helsingin metsiä elinkeinojen kontekstissa, Timo Herranen yleispiirteisesti kaavoituksen kohteina ja Seppo Aalto kaupunkilaisten liikunnan ja urheilun paikkojen näyttämöinä. Systemaattisempi tutkimusnäkökulma viheralueiden käytön muutoksista ja täydennysrakentamisen vaikutuksista niihin artikkeleista kuitenkin puuttuu.

Tutkimussarjan kahdeksan osiota kuvaavat Helsingin historiaa lisäksi laajalti kaupungin virkamiesten, poliitikkojen ja suunnittelijoiden näkökulmasta. Tutkimukset pohjautuvat pitkälti vi-

avsikt att nå bredare läsekretsar. Forskningsserien kan också fortfarande tänkas tjäna studerande, forskare, tjänstemän och den så kallade stora allmänheten som är intresserad av Helsingfors efterkrigstida historia. Man har gjort ett stort arbete med verkets illustrering och fotografierna är utmärkt valda. De intressanta illustreringarna ger liv åt verken och erbjuder goda minnesnycklar till stadsbornas gemensamma historia. Även om verkets visuella layout i millennieskiftet utan tvekan presenterade ett modernt betraktelsesätt av stadshistorien, ter sig kanske verken i dagens läsares ögon aningen byråkratiska och grå. Tjocka inbundna sammilverk som de är lämpar sig publikationerna väl för den nationella lokalhistoriens forskningstradition och ger ett värdefullt intryck. Formatet kan på många sätt motiveras men samtidigt kan man undra om undersökningarna kanske skulle ha nått en bredare läsekrets om de skulle ha varit tunnare separata publikationer eller åtminstone sammanställda i tydligare tematiska helheter. Samtidigt kan man fundera på om det utöver de breda specialundersökningarna även skulle behövas en mer kortfattad, allmän översikt där centrala resultat från de separata undersökningarna skulle ha sammanfattats.

Trots sitt vidsträckta och djupgående innehåll har de åtta delarna ändå ägnat vissa teman mindre uppmärksamhet. Som en stor brist kan man nämna avsaknaden av användningen av Helsingfors grönområden och det miljöhistoriska perspektivet. Grönområdena nämns dock i många artiklar. Kai Hoffman behandlar Helsingfors skogar ur näringsperspektivet, Timo Herranen i allmänna drag som planläggningsobjekt och Seppo Aalto som stadsbornas motions- och idrottsplatser. En mer systematisk forskningssynvinkel om ändringar i användningen av grönområdena och om hur utbyggandet har påverkat dem fattas ändå i artiklarna.

Forskningsseriens åtta avsnitt beskriver Helsingfors historia dessutom på ett omfattande sätt ur stadens tjänstemäns, politikernas och planerarens

rallisiin kaupungin eri hallintosektoreiden asiakirjoihin, suunnitelmiin ja tilastoihin. Kaupunkilaiset ovat läsnä usein tilastollisina määreinä, tosin moni kirjoittajista nostaa kaupunkilaisten äänen kuuluviin aikalaislainauksin. Seppo Aallon artikkeli keskittyy vahvimmin kaupunkilaisten omaehtoiseen toimintaan urheiluseurojen näkökulmasta. Tänä syksynä ja ensi vuonna julkaistavat uudet tutkimusartikkelit tulevatkin täydentämään aiempia tutkimussarjan näkökulmia antamalla vahvemmin eri kaupunkilaisten äänten kuulua ja huomioimalla laajemmin eri toimijoita kaupunkitilan muotoutumisessa ja käytöissä (Laura Kolbe), kaupunkirakentamisessa (Anja Kervanto Nevanlinna) sekä täysin arkipäiväisessä kaupunkielämässä (Anna-Maria Åström). Helsingin asettaminen laajempaan vertailevaan asemaan toisi myös tutkimuksellista lisäarvoa. Useimmat artikkelit tekevät viittauksia muihin pohjoismaisiin kaupunkeihin tai laajemmin länsimaisten kaupunkien kehitykseen. Lisäksi voidaan kysyä olisiko Helsingin historian lisäksi tarvetta Helsingin metropolialueen historian kirjoitukselle? Yksittäiset kunnat ovat toki olleet aktiivisia kirjoittaessaan omia tutkimuksia ja luomalla siten omaa historiaidentiteettiään osana laajempaa kokonaisuutta, mutta kuntarajat elävät silti valitettavan vahvoina myös historian tutkimuksessa. Metropolialueen kuntien elinkeinojen, teollisuuden, palvelujen, asuinalueiden ja viheralueiden ja kehittyminen on kuitenkin tapahtunut dynaamisessa vuorovaikutuksessa. Kaupunkilaisten arkielämän liikkuminen työpaikkojen, palvelujen, asumisen ja vapaa-ajan palvelujen välillä ei ole rajoittunut kuntarajojen sisälle. Historiantutkimuksen näkökulmalla on vaikutuksensa myös yhteistä metropolialueen identiteettiä etsiessä.

Helsingin lisäksi moni muu suomalainen kaupunki on julkaissut vuosituhatvuotisen molemmin puolin uusia tutkimuksia menneisyydestään. Tarjolla on paljon uutta, tämän päivän kaupunkihistoriaan sitoutunutta tutkimusta. Sen sijaan uusien suomalaisten kaupunkien historian yleiste-

synvinkel. Undersökningarna baserar sig i hög grad på officiella dokument, planer och statistiker från stadens olika förvaltningssektorer. Stadsinvånarna är ofta närvarande som statistik, även om många av författarna gör stadsbornas röst hörd genom samtida citat. Seppo Aaltonens artikel fokuserar tydligast på stadsbornas frivilliga verksamhet ur idrottsföreningarnas perspektiv. De nya forskningsartiklarna som publiceras i höst och nästa år kommer därför att komplettera de tidigare synvinklarna i forskningsserien genom att lyfta fram stadsinvånarna mer än tidigare och genom att mer omfattande beakta olika aktörer i utformandet och användningen av stadsrummet (Laura Kolbe), stadsbyggandet (Anja Kervanto Nevanlinna) samt i det vardagliga stadslivet (Anna-Maria Åström). Det skulle också ge forskningen mervärde att jämföra Helsingfors ur ett bredare perspektiv. I de flesta artiklarna finns hänvisningar till andra nordiska städer eller i vidare bemärkelse till utvecklingen i västerländska städer. Dessutom är frågan om det utöver Helsingfors historia även skulle finnas ett behov av historieskrivning för Helsingfors metropolområde. Enstaka kommuner har dock aktivt skrivit egna forskningar och på så sätt skapat sin egen historiska identitet som en del av en större helhet, men kommungränserna är trots det beklagligt starka även inom historieforskningen. Näringsarna, industrin, tjänsterna, bostadsområdena och grönområdena i metropolområdets kommuner har ändå utvecklats i dynamisk växelverkan. Stadsbornas rörlighet i vardagslivet mellan arbetsplatser, tjänster, boende och fridtidstjänster har inte begränsats till kommungränserna. Historieforskningens perspektiv har sin betydelse även då man söker en gemensam identitet för metropolområdet.

Utöver Helsingfors har även många andra finländska städer i millennieskiftet publicerat nya forskningar om sitt förflutna. Det finns mycket ny forskning med anknytning till dagens stadshistoria. Det nyaste generella verket om finländska städers historia, serien ”Stadsväsendets historia i

os on kaupunkiliiton 1980-luvulla julkaisema ”Suomen Kaupunkilaitoksen historia”-sarja, joka ei enää mitenkään vastaa uusien julkaisujen asettamaan haasteeseen. Jatkuvasti kaupungistuvassa suomalaisessa yhteiskunnassa olisi epäilemättä tilausta tämän päivän näkökulmia tarjoavalle kotimaisen kaupunkihistorian yleisesitykselle. Helsingin sodan jälkeistä historiaa käsittävän sarjan teokset toimisivat hyvinä peruskivinä myös laajemmille tutkimushankkeille – niin fyysisen kokonsa kuin monipuolisen sisältönsäkin puolesta.

Samu Nyström, FM, on kirjoittanut useita teoksia ja artikkeleja Helsingin historiasta. Tällä hetkellä hän viimeistelee Helsingin ja helsinkiläisten elämää ensimmäisen maailmansodan ja sisällissodan aikana käsittelevää väitöskirjaa.

Samu Nyström; FM, har skrivit flera verk och artiklar om Helsingfors historia. Han slutför som bäst sin avhandling i allmän historia om Helsingfors och helsingforsarnas liv under första världskriget och inbördeskriget.

Finland”, som Finlands kommunförbund publicerade på 1980-talet, svarar däremot inte längre på de utmaningar som nya publikationer ställer. I det finländska samhället som ständigt urbaniseras skulle det utan tvekan finnas efterfrågan på en allmän presentation om den nationella stadshistorian med nya synvinklar. Verken i serien om Helsingfors efterkrigstida historia skulle fungera som bra grundstenar även för mer omfattande forskningsprojekt – både tack vare sin fysiska storlek och sitt mångsidiga innehåll.

Suvi Talja, FM, on valmistunut Helsingin yliopiston geotieteiden ja maantieteen laitokselta v. 2006. Hän valmistelee tällä hetkellä yleisen historian oppiaineessa väitöskirjaa urheilu- ja liikuntapaikoista Helsingissä ja Dublinissa toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä.

Suvi Talja, FM, har avlagt examen vid institutionen för geovetenskaper och geografi vid Helsingfors universitet år 2006. Hon slutför som bäst sin avhandling i allmän historia om idrotts- och sportanläggningar i Helsingfors och Dublin efter andra världskriget.

Kaupunginarkisto verkossa

Stadsarkivet på webben

Helsingin kaupunginarkisto johtaa kaupungin arkistointia ja toimii kaupungin keskusarkistona. Keskusarkistona kaupunginarkisto ottaa vastaan ja ylläpitää kaupungin julkisen toiminnan tuloksena syntyneen yli 20 vuotta vanhan, pysyvästi säilytettävän asiakirja-aineiston sekä hoitaa siihen liittyvän tieto- ja tutkijapalvelun. Lisäksi kaupunginarkiston lähes 14 hyllykilometrin kokoelmiin kuuluu Helsinkiin liittyviä yksityisarkistoja, joita ovat luovuttaneet esimerkiksi yksityishenkilöt, yhdistykset ja taloyhtiöt.

SINETTI-arkistotietokanta

SINETTI-arkistotietokanta sisältää viitetiedot Helsingin kaupunginarkistossa säilytettävästä aineistosta eli tiedot siitä, millaisia aineistoja Helsingin kaupunginarkistossa voi tutkia. SINETTI vastaa arkistoluetteloita, mutta antaa lisäksi monipuolisemmat hakumahdollisuudet. Perinteisten luettelotietojen lisäksi Sinettiin on viety PDF-muodossa arkiston- γ muodostajien eli aineistoja luovuttaneiden tahojen historiikkeja sekä lisähakemistoja, esim. pöytäkirjojen sisällysluetteloita, tiedonhakua helpottamaan.

Kokoelmatietokantaan ei ole vielä liitetty sähköisessä muodossa kuvia itse asiakirjoista. SINETTI-arkistotietokantaa täydennetään jatkuvasti, jotta se pysyisi ajan tasalla aineistomäärän kasvaessa.

Helsingfors stadsarkiv leder stadens arkivväsende och verkar som stadens centralarkiv. I sistnämnda egenskap tar Stadsarkivet emot och förvarar över 20 år gammalt arkivmaterial som uppstått som följd av stadens offentliga verksamhet och som skall förvaras varaktigt, samt sköter den informations- och forskarservice som därtill anknyter. Därutöver innehåller stadsarkivets nästan 14 hyllkilometer samlingar även privata arkiv med anknytning till Helsingfors donerade av t.ex. privatpersoner, föreningar och husbolag.

Arkivdatabasen SINETTI

Arkivdatabasen SINETTI innehåller referensuppgifterna till de material som förvaras i Helsingfors stadsarkiv, dvs. uppgifter om hurdana material man kan utforska vid arkivet. SINETTI är en motsvarighet till arkivförteckningar men ger dessutom möjligheter till mångsidigare sökning. För att underlätta faktaletningen har man i SINETTI som komplement till de traditionella förteckningarna infört historiker i pdf-form samt tilläggsförteckningar, t.ex. protokollsinnehållsförteckningar, från arkivbildarna, alias de instanser vars material arkivet förvarar.

Till samlingsdatabasen har ännu inte lagts bilder i elektronisk form av själva handlingarna (dokumenten). SINETTI kompletteras kontinuerligt för att hållas à jour då materialmängden växer.

Digitoidut aineistot

Kaupunginarkiston tieto- ja tutkijapalvelu pyrkii tarjoamaan asiakkailleen monipuolisia ja helpposti käytettäviä apuvälineitä laajan aineistonsa käyttämiseen. Asiakaspalvelua kehitetään jatkuvasti ja asiakkaille tarjotaan sähköisiä palveluita. Digitoimalla alkuperäisiä asiakirjoja, niitä suojellaan käytön aiheuttamalta rasiutukselta. Digitoituidut aineistot on tuotettu vain jakelua varten, joten niitä ei ole digitoitu pysyvässä säilytyksessä tarkoitettuun muodossa, vaan digitointi on suoritettu PDF häviöllisellä kuvapakkauksella.

Kaupunginarkiston digitointia varten on laadittu digitointisuunnitelma, jota toteutetaan vuosittain. Aluksi on tarkoitus keskittyä erilaisten hakemistojen digitointiin. Tällaisia hakemistoja ovat erikseen laaditut hakukortistot sekä virastojen ja laitosten diaarikortistot. Hakemistojen digitoinnilla lisätään hakumahdollisuuksia kaupunginarkiston varsinaisiin asiakirja-aineistoihin. Digitoitavien aineistojen valintakriteereissä on painotettu ennen kaikkea käytetyimpiä aineistoja. Koska digitoinnilla on haettu asiakirjojen käytön edistämisen lisäksi hyötyä, on arvioitu myös sitä, minkä aineiston digitoinnilla voidaan vähentää tieto- ja tutkijapalvelun työkuormaa.

Mitään sellaista aineistoa, jota rajoittavat tietosuoja- tai tekijänoikeuskysymykset tai käytösopimukset, ei digitoida.

SINETTI-karttarekisteri

SINETTI-karttarekisterissä ovat kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston ja kiinteistöviraston kaupunkimittausosaston sekä Pohjois-Helsingin alueella toimineen Ab Parkstad-Vanda-Puistokylä Oy:n arkistoihin kuuluvat kartat viitetietoineen. Osa yhteensä noin 2 500 historiallisesta kartasta on toteutumattomia suunnitelmia. Hakua voi rajata esimerkiksi ajan, kartan laatijan tai kaupunginosan mukaan.

Digitaliserade material

Stadsarkivets informations- och forskarservice vill ge sina kunder mångsidiga och behändiga hjälpmedel för att bäst kunna dra nytta av det stora arkivmaterialet. Man utvecklar kundtjänsten hela tiden, och service ges även elektroniskt. Genom att digitalisera ursprungliga handlingar skyddar man dem mot slitage. De digitaliserade materialen har uppgjorts enbart för distribution, så de har inte digitaliserats i ett format lämpat för varaktig förvaring, utan digitaliseringen har utförts med bildkomprimerad PDF.

En digitaliseringsplan har uppgjorts för stadsarkivet, och den genomförs i årstapper. Till en början är det meningen att fokus ligger på digitalisering av olika förteckningar, t.ex. skilt uppgjorda kartotek samt verkens och inrättningarnas diarietkartotek. Digitaliseringen av förteckningarna utökar möjligheterna att söka i Stadsarkivets egentliga dokumentmaterial. Urvalskriterierna för digitaliseringen ger förtur framför allt åt förteckningar över de mest använda materialen. Och eftersom man med digitaliseringen eftersträvat både lättare användning och rationellare rutiner har man också genom prioritering försökt digitalisera material med tanke på att minska informations- och forskarservicens arbetsbörda.

Material digitaliseras inte om dess användning begränsas av datasekretess, upphovsmannarätt eller användningsavtal.

SINETTIS kartregister

SINETTIS kartregister innehåller de kartor jämte referensdata som ingår i arkivmaterialen från Helsingfors stads stadsplaneringskontors detaljplaneavdelning och Helsingfors stads fastighetskontors stadsmättningsavdelning samt det i norra Helsingfors tidigare verksamma bolaget Ab Parkstad-Vanda-Puistokylä Oy. En del av de ca. 2 500 historiska kartorna är planer som inte förverkligats. Sökningen kan avgränsas med avseende å t.ex. tid, kartuppgörare eller stadsdel.

SINETTI-piirustusrekisteri

SINETTI-piirustusrekisteri käsittää Helsingin historiallisia rakennuspiirustuksia ja kiinteistöviraston arkistoon kuuluvat puutarhasuunnitelmat viitetietoineen.

Maistraatin arkiston rakennuspiirustukset ovat pääosin nykyisen kantakaupungin alueelta 1820-luvulta 1900-luvun alkupuoliskolle. Lisäksi piirustuksia on myös Kulosaaren huvilakaupungin sekä Haagan kauppalan ja Munkkiniemen yhdyskunnan alueilta ennen näiden liittämistä osaksi Helsingin kaupunkia vuonna 1946. Yhteensä rakennuspiirustuksia on yli 15 000 kappaletta. Lisäksi rakennuspiirustusten tietoja täydennetään kiinteistökorteilla, josta selviävät tontin omistussuhteet ja tietoja paikalla sijainneista ja sijaitsevista rakennuksista.

Kiinteistöviraston siirtolapuutarhatoimiston arkiston istutus- ja puutarhasuunnitelmat on laadittu pääosin sodan jälkeisinä vuosina uusille liitosalueille, mutta uusimmat piirustukset ovat 1980-luvulta. Suunnitelmia ovat laatineet tunnetut suomalaiset maisema-arkkitehdit, kuten Elisabeth Koch.

Rakennuspiirustuksia tai istutussuunnitelmia etsittäessä valitaan ensin sopiva arkisto. Tämän jälkeen haun voi kohdistaa esimerkiksi kaupunginosan, suunnittelijan tai katuosoitteen mukaan.

Kertomus Helsingin kunnallishallinnosta

Kertomuksissa Helsingin kunnallishallinnosta 1875–1974 on kerrottu vuosittain keskushallintoelimien ja lauta- ja johtokuntien tärkeimmät päätökset, ja ne sisältävät myös kaupungin virastojen ja laitosten vuosikertomukset. Sarja on aivanlaatuisen lähdekokonaisuus Helsingin historiasta kiinnostuneille. Ne tarjoavat hyvän lähtökohdan monenlaiseen Helsingin historiaa käsittelevään tutkimukseen, sillä niihin on laadittu vuosittaisten hakemistojen lisäksi pitkien aikavälien hakemistoja. Kunnalliskertomukset sisältävät myös tilastotietoa, sillä se toimi myös tilastollisen vuosikirjan edeltäjänä ennen vuotta 1905.

SINETTI:n ritningsregister

SINETTI:n ritningsregister omfattar historiska byggnadsritningar från Helsingfors samt trädgårdsplaner jämte referensdata som ingår i stadens fastighetskontors arkiv.

Byggnadsritningarna vid magistratens arkiv gäller i huvudsak nuvarande innerstaden allt från 1820-talet till första hälften av 1900-talet. Dessutom finns ritningar från bl.a. Brändö villastad, Haga köping och Munksnäs samhälle före dessa anslöts till Helsingfors år 1946. Sammanlagt finns det över 15 000 byggnadsritningar. Dessutom kompletteras byggnadsritningarnas data med fastighetskort, som preciserar tomtens ägare och vilka byggnader som stått eller står på den.

De planterings- och trädgårdsplaner som ingår i stadens fastighetskontors koloniträdgårdsverksamhets arkiv har uppgjorts i huvudsak under åren strax efter Andra världskriget för de anslutna områdena, men de nyaste ritningarna är från 1980-talet. Planerna är uppgjorda av kända finländska landskapsarkitekter, bl.a. Elisabeth Koch.

Vid sökning av byggnadsritningar eller planteringsplaner väljs först lämpligt arkiv. Därefter kan sökningen inriktas enligt t.ex. stadsdel, planerare eller gatuadress.

Berättelser angående Helsingfors stads kommunalförvaltning

I berättelser angående Helsingfors stads kommunalförvaltning 1875–1974 redogörs årligen för de viktigaste besluten fattade av centralförvaltningen samt nämnderna och direktionerna, och de innehåller även årsberättelserna från stadens verk och inrättningar. Serien är en unik samling källmaterial för alla som intresserar sig för Helsingfors historia. De innehåller register både för enskilda år och längre tidsspänn och ger goda utgångspunkter för många slags forskning om Helsingfors historia. Kommunalberättelserna innehåller även statistik: de var fram till år 1905 föregångare till Statistiska årsboken.

Kertomuksissa on suoraan viitattu kaupunginvaltuuston ja -hallituksen pöytäkirjoihin tai muihin lähteisiin. Näin lisätietojen hakeminen alkuperäislähteistä helpottuu.

Hakua helpottamaan on laadittu erillisiä yleishakemistoja kunnalliskertomuksiin sekä jokaisen julkaisun loppuun laaja asiarekisteri mitä kertomus pitää sisällään.

Uudet aineistot

Uusina digitoitavina aineistoina ovat kaupunginvaltuuston painetut asiakirjat vuosilta 1875–1918 sekä Yrjö Harvian vuonna 1936 laatimat selvitykset esikaupunkiliitoksesta. Nämä selvitykset sisältävät tietoja Helsinkiin vuonna 1946 liitetyistä ja liitetyiksi suunnitelluista alueista. Kaupunginvaltuuston painetut asiakirjat sisältävät noin 35 000 sivua ja esikaupunkiselvitykset noin 1 000 sivua. Tämä työ on käynnissä ja valmistuu syksyn 2012 aikana.

Panu Haavisto
tutkija
forskare

Berättelserna innehåller direkta hänvisningar till stadsfullmäktiges och -styrelsens protokoll eller övriga källor. Därmed underlättas faktaletningen i originalkällorna.

För att underlätta sökningen har man för kommunalberättelserna uppgjort skilda allmänregister. I slutet av varje publikation finns en omfattande sakförteckning.

Nytt material

Bland nytt material som skall digitaliseras finns stadsfullmäktiges tryckta handlingar från åren 1875–1918 samt de utredningar om inkorporening av förstäder som Yrjö Harvia gjorde år 1936. Dessa utredningar innehåller uppgifter om de områden som anslöts till Helsingfors år 1946 och sådana som man planerade ansluta. Stadsfullmäktiges tryckta handlingar omfattar ca. 35 000 sidor och utredningarna om förstäder ca. 1 000 sidor. Detta arbete är på gång och blir klart under hösten 2012.

Merja Aartolahti
erikoistutkija
specialforskare

Helsingin kaupungin virastojen ja liikelaitosten julkaisemia historiikkeja

Historieböcker / historiker som ämbetsverken och affärsinrättningarna i helsingfors stad utgivit

Helsingin kaupungin virastot ja liikelaitokset ovat kautta aikain juhlavuosiensa kunniaksi julkaisseet historiajulkaisuja omasta toiminnastaan, jotkut virastot jopa useampia kirjoja. Viime vuosina kun virastoille on tullut enemmän ikää, on kiinnostus lisääntynyt kirjoittaa historiakirjoja, historiikkeja tai juhla-kirjoja. Vanhimmat virastot kuten kaupunginkirjasto ja pelastuslaitos ovat äskettäin julkaisseet 150-juhluvuotensa kunniaksi historiateoksen. Vuonna 2014 tulee Helsingin suomalainen työväenopisto ja ruotsalainen työväenopisto (arbis) julkaisemaan 100-vuotismerkivuotensa kunniaksi oman juhla-kirjansa. Oheisessa luettelossa on eri virastojen ja liikelaitosten toiminnasta kertovia juhla-julkaisuja.

Kaupunginvaltuusto | Stadsfullmäktige
Kaupunginvaltuuston vaalit Helsingissä 1874–1918: katkelma kaupunginvaltuuston historiasta
Jussi Kuusanmäki
Helsinki: Helsingin kaupunki, 1975. – 80 s.
Helsingin kaupungin julkaisuja; No 27
ISBN 751-771-013-5

Helsingin kaupunginvaltuuston historia: Ensimmäinen osa 1875–1918
Jussi Kuusanmäki; Juhani Piilonen
Helsinki, 1987. – 388 s.
Helsingin kaupungin julkaisuja; 37
Helsingfors stadsfullmäktiges historia: Första delen 1875–1918
Jussi Kuusanmäki, Juhani Piilonen
Helsinki, 1990. – 389 s.

Helsingfors stads ämbetsverk och affärsinrättningar har under tidernas lopp under jubileum-sår utgett historiepublikationer om den egna verksamheten, en del verk t.o.m. flera böcker. Under de senaste åren har, med ökad ålder, ämbetsverkens intresse att skriva historieböcker, historiker eller festskrifter ökat. Några av de äldsta ämbetsverken, såsom stadsbiblioteket och räddningsverket, har nyligen i samband med sitt 150-årsjubileum utgett en historiebok. År 2014 fyller finska och svenska arbetarinstitutionen 100 år. Till jubileet utger bägge verken en egen festpublikation. Bifogade förteckning omfattar olika ämbetsverks och affärsinrättningars jubileum-skrifter, som beskriver deras verksamhet.

Helsingin kaupungin julkaisuja; 37
ISBN 951-771-660-5

Helsingin kaupunginvaltuuston historia:
Toinen osa 1919–1976
Jaakko Paavolainen
Helsinki, 1989. – 349 sivua
Helsingin kaupungin julkaisuja; 38

Kaupunkisuunnittelu | Stadsplanering
Kaupungin sielua etsimässä. Kertomus Helsingin kaupunkisuunnittelusta Bertel Jungista nykyaikaan
Pertti Mustponen
Helsinki: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, 2010. – 527 s.
ISBN 978-951-37-5793-9

Liikelaitokset – Affärsverk

Helsingfors stads elektricitetsverk 1909–1934
Helsingfors: Kustannusosakeyhtiö Otava, 1935.
– 119 s. kuv.
Helsingin kaupungin sähkölaitos 1909–1934
Helsinki : Helsingin kaupungin sähkölaitos,
1935. – 127 s.
Helsingfors stads gasverk 1860–1935
B. Wuolle
Helsingfors, Helsingfors stads gasverk, 1936. –
135 s. kuv.

Helsingin kaupungin kaasulaitos 1860–1935
B. Wuolle
Helsinki: Helsingin kaasulaitos, 1936. – 147 s.
kuv.

Helsingfors stads vattenledningsverk
1876–1936
John L.W. Lillja
Helsingfors: Helsingfors stad, 1938. – 312 s.

Helsingin kaupungin vesijohtolaitos 1876–1936
John L.W. Lillja
Helsinki: Otava, 1938. – 318 s. + karttaliite
Helsingfors stads vattenverk 100 år
Jukka Erävuori
Helsinki: Helsingin kaupunki, 1976. – 160
Helsingin kaupungin julkaisuja ; 28
ISBN 951-771-028-3

Energiaa pääkaupungille – Sähkölaitostoimintaa
Helsingissä 1984–1984
Oiva Turpeinen
Helsinki: Helsingin kaupungin energialaitos,
1984. – 398 s.
ISBN 951-771-436-X

Kaasulaitostoimintaa Helsingissä 1860–1985
Timo Herranen
Helsinki: Helsingin kaupungin energialaitos,
1985. – 243 s.
ISBN 951-771-528-5

Kaupunkikuva: 100 vuotta energiarakentamista
Helsingissä
Laura Aalto
Helsinki: Helsingin energia, 2008. – 71 s.
ISBN 952-473-536-9

Liikenne | Trafik

Helsingin sataman ja satamahallinnon historia
Jukka Erävuori
Helsinki: Helsingin kaupunki, 1981. – 414 s. +
liitt.
Helsingin kaupungin julkaisuja; 33
ISBN 951-771-285-5

Helsingin kaupungin liikennelaitoksen 40
toiminnan vuotta 1945–1984
Helsinki: Helsingin kaupungin liikennelaitos,
1984. – 22 s.

Hevosomnibusseista metroon –
Vuosisata Helsingin joukkoliikennettä
Timo Herranen
Helsinki: Helsingin kaupungin liikennelaitos,
1988. – 357 s.
Helsingin kaupungin julkaisuja ; 39

25 vuotta kunnallista pysäköinninvalvontaa
Helsingissä
Helsinki: Helsingin kaupungin kiinteistövirasto,
1996. – 19 s.

Mutkatonta matkaa vuodesta 1982
Helsinki: Helsingin kaupungin liikennelaitos,
2002. – 55 s.
ISBN 951-8926-84-0

Satama: Sitkeä taistelu yhteishyvän puolesta
Pertti Mustonen
Helsinki: Helsingin satama, 2009. – 252 s.
ISBN 978-952-223-187-1

Pelastuslaitos | Räddningsverket

Helsingin palotoimen historiikki

G. Brotherus

Helsinki: Otava, 1940. – 109 S.

Historik över brandväsendet i Helsingfors

G. Brotherus

Helsingfors: Kustannusosakeyhtiö Otava, 1941.
– 108 s.

Helsingin palotoimen historia

Nils Härkäpää

Helsinki: Helsingin kaupunki, 1961. – 347 s.
Helsingin kaupungin julkaisuja ; N:o 11

Helsingfors brandväsens historia

Nils Härkäpää

Helsingfors: Helsingfors stad, 1964. – 345
Helsingin kaupungin julkaisuja; 11

Palokunnasta palo- ja pelastuskunnaksi.

Helsingin palotoimi 1961–1965

Nils Härkäpää

Helsinki: Helsingin kaupunki, 1986. – 152 s.
Helsingin kaupungin julkaisuja; 36
ISBN 951-771-620-6

Helsingin väestön suojele: Väestönsuojelun
taustaa, toimintaa ja tapahtumia 1927–1989

Jukka Knuutila

Helsinki: Helsingin kaupungin väestönsuojelu-
keskus, 1990. – 176 s.

Helsingin kaupungin julkaisuja; 40

ISBN 951-771-903-5

Helsingin pelastuslaitoksen meritoiminta
1904–2004

Teemu Tumelius

Helsinki: Helsingin kaupungin pelastuslaitos,
[Helsinki]. – 77 s.

ISBN 952-473-371-4

Sammakkomiehestä pelastussukeltajaksi.

Helsingin pelastuslaitoksen vesisukellustoiminta
1955–2005

Teemu Tumelius

[Helsinki]: Helsingin kaupungin pelastuslaitos,
2005. – 83 s.

ISBN 952-473-511-3

Stadin tabis sata vuotta. Helsingin pelastus-
laitoksen ensihoito ja sairaankuljetustoiminta
1905–2005

Samu Nyström

Helsinki: Helsingin kaupungin pelastuslaitos,
2005. – 240 s.

ISBN 952-473-484-2

Kun jotain sattuu. Palo ja pelastustoimi

Helsingissä 150 vuotta

Outi Ampuja (toim.)

Helsinki: Helsingin kaupungin pelastuslaitos,
2011. – 464 s.

ISBN 978-952-223-890-0

Rakennustoimi | Byggnadsväsen

Helsingin kaupungin rakennusviraston katura-
kennusosasto 50 v. 1919–1969

Helsingin kaupungin rakennusvirasto. – 48 s

Helsingin kaupungin asuntotuotanto-

toimikuntaa 1948–1973: Asuntotuotanto-

toimikunnan 25-vuotisjuhlajulkaisu

Helsinki: Helsingin kaupungin asuntotuotanto-
toimikunta, 1973. – 93 s.

Helsingin kaupungin julkaisuja ; 25

ISBN 951-771-003-8

Rakennusvalvonta Helsingissä

Sirkka Impola

Helsinki: Helsingin kaupungin rakennusvalvon-
tavirasto, 1987. – 24 s.

Helsingin kaupunkimittauksen vaiheita: 100
vuotta ensimmäisestä kaupungingeodeetista
1892–1992

Juhani Kostet

Helsinki: Helsingin kaupungin kiinteistövirasto.
Kaupunkimittausosasto, 1992. – 253 s.
ISBN 951-772-184-6

Katto päälle: Helsingin kaupungin asunto-
tuotantotoimisto 1948–1998

Esko Nurmi

Helsinki: Helsingin kaupungin asuntotuotanto-
toimisto, 1998. – 107 s.

ISBN 951-718-165-5

Näkyvää työtä ja ... vähän näkymätöntäkin

Pertti Mustonen

Helsinki: Helsingin kaupungin rakennusvirasto,
2003. – 199 s.

ISBN 952-473-141-X

Sivistys | Bildning

Helsingin kaupungin Suomenkielisen
kansakoulun ensi vuodet

J. Länkelä

Jyväskylä: Jyväskylän kirjapaino, 1903. – 39 s.

Helsingfors orkesterföretag 1882–1932

Nils-Eric Ringbom

Helsinki, Helsingfors Orkesterförening ; Filhar-
moniska Sällskapet ; Helsingfors stadsorkester,
1932. – 126 s. :

Helsingin orkesteri 1882–1932

Nils-Eric Ringbom

Helsinki: Helsingin Orkesteriyhdistys; Filhar-
mooninen seura ; Helsingin kaupungin-
orkesteri, 1932. – 128 s. : kuv.

Helsingfors stads svenska arbetarinstitut: 50 år i
vuxenutbildningens tjänst

Gunnar Bäck

Helsinki : Helsingin kaupunki, 1968. – 133 s.

Helsingfors stads publikationer ; 20

Lukuseurasta kansankirjastoon: Helsingin
kirjastotoiminta 1800-luvulla

Mauri K. Närhi

Helsinki: Helsingin kaupunki, 1963. – 337 s., kuv.
Helsingin kaupungin julkaisuja ; N:o 18

Helsingin kaupungin urheilu- ja ulkoiluvirasto
1919–1969

Teemu Aalto

Helsinki: Helsingin kaupunki, 1969. – 88 s. :
kartt.

Helsingin kaupungin julkaisuja ; 22

Helsingin kansakoulun historia

Urho Somerkivi

Helsinki: Helsingin kaupunki, 1977. – 485 s.

Helsingin kaupungin julkaisuja; 29

ISBN 951-771-042-9

Helsingfors folkskolors historia

Urho Somerkivi

Helsinki: Helsingin kaupunki, 1979. – 493 s.

ISBN 951-771-125-5

Helsingin kaupungin museo 1911–1986

Helsinki: Helsingin kaupungin museo, 1986. –
22 s.

Helsingin kaupunginorkesteri 1882–1982

Einari Martia, Matti Vainio

Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö
(WSOY), 1993. – 796 s.

ISBN 951-0-18312-1

Stadi ja sen nuoret: Nuorisotyötä Helsingissä
1948–1997

Kirsi Ilves

Helsinki: Edita; Helsingin kaupungin nuoriso-
asiainkeskus, 1998. – 232 s.

ISBN 951-37-2388

Neljännensuosisata Helsingin opetustoimen
kehitystä: Pääkaupunhin koululaitos peruskou-
lun alkamisesta 2000-luvulle

Jouko Kauranne

Helsinki: Helsingin kaupungin opetusvirasto,
2003. – 592 s.

ISBN 951-718-812-9

Kansanvalistajasta kansalaisten olohuoneeksi.
Helsingin kaupunginkirjasto 1940–2005
Mikko Laakso
Helsinki: Helsingin kaupunginkirjasto, 2010. –
431 s.
ISBN 978-952-223-530-5

Helsinki tiedon kohteena : Helsingin kaupungin
tietokeskus 100 vuotta
Toim. Timo Cantell & Tero Lahti. Helsingin
kaupungin tietokeskus. Helsinki 2011.

Sosiaali- ja terveystoimi |

Social- och hälsovårdsväsen

Helsingin kaupungin vanhusten huoltolaitokset
– Helsingfors stads anstalter för åldringsvård
1559–1962
Helsinki: Helsingin kaupunki, 1962. – 39 s.kuv.
Helsingin kaupungin julkaisuja; 16

Helsingin kaupungin työnvälitystoimisto
1903–1960: työnvälityksen teoriaa ja käytäntöä
koonnut Yrjö Vuorjoki
Helsinki: Helsingin kaupungin työnvälitys-
toimisto, 1962. – 87 s.
Helsingin kaupungin julkaisuja; N:o 15

Helsingin kaupungin sairaalalaitoksen historia
Ragnar Rosén, Paavo Heiniö, Gunnar Soininen,
Enni Unkila (toim.)
Helsinki: Helsingin kaupunki, 1968. – 709 s.
Helsingin kaupungin julkaisuja ; 19

Carl-Magnus Roos
erikoistutkija
specialforskare

Historik över Helsingfors stads kommunala
sjukhusväsen
Helsingfors: Helsingfors stad, 1970. – 719 s. :
kuv.
Helsingfors stads publikationer ; Nr. 19

Helsingin kaupungin sosiaalitoimen historia
Aimo Halila
Helsinki: Helsingin kaupunki, 1977. – 248 s.
Helsingin kaupungin julkaisuja; 30
ISBN 951-771-054-2

Helsingin kunnallinen kodinhoitotoiminta
1951–1981
Ritva Tuominen
Helsinki: Helsingin kaupungin huoltovirasto,
1981. – 27 s.

100 vuotta lasten päivähoitoa Helsingissä
Siiri Valli
Helsinki: Helsingin kaupunki, 1988. – 64 s.
ISBN 951-771-809-8

Kotisairaanhoidtoa Helsingissä 1896–1996
Helsinki : Helsingin kaupungin terveystoimisto,
1996. – 61 s.
ISBN 951-772-724-0

Muu | Övrigt

Helsingfors stads revisionskontor 1912–1987
Helsinki: Helsingin kaupungin revisiovirasto,
1987. – 14 s.

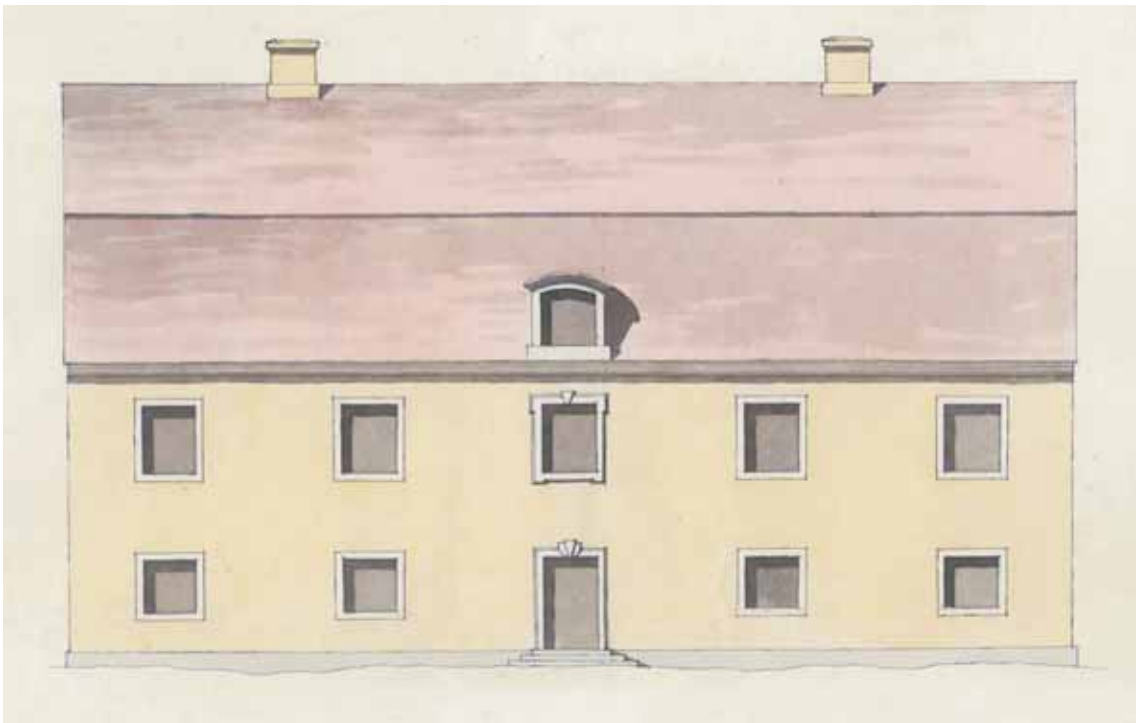
Helsingin kaupungin revisiovirasto 1911–1971
Helsinki: Helsingin kaupungin revisiovirasto,
1971. – 96 s.

Helsingin historiallinen kartasto Historic Towns Atlas

Helsingfors historiska atlas

HELSINKI, Historiallinen kaupunkikartasto – Historic Towns Atlas julkaistiin vuonna 2009. Se kuuluu vuonna 1955 perustetun Kansainvälisen kaupunkihistoriallisen komission (Commission Internationale pour l'Histoire des Villes, The International Commission for the History of Towns) aloittamaan eurooppalaiseen historiallisten kartastojen projektiin. Pyrkimyksenä on auttaa historiallisten kartastojen ja topografian

HELSINKI - Helsingfors Historiallinen kaupunkikartasto – Historic Towns Atlas (Helsingfors Historisk Stadsatlas) utgavs år 2009. Helsingfors historiska atlas hör till projektet för europeiska historiska atlaser som inleddes av Internationella stadshistoriska kommissionen år 1955 (Commission Internationale pour l'Histoire des Villes, The International Commission for the History of Towns). Syftet med atlasprojektet är att ge dju-

Helsingin kaupunginarkiston kokoelmassa on ainoastaan muutama rakennuspiirustus 1700-luvulta. Helsingin koulutalon piirustus vuodelta 1755 kuuluu näihin harvinaisuuksiin.

Helsingfors i slutet av den svenska tiden år 1801. Skolhuset märkt på kartan med bokstaven e. På hösten 1808 förstörde en eldsvåda en tredjedel av staden.

Helsingin koulut vuonna 1875. Kartta 1878, Kjerström.
Skolorna i Helsingfors år 1875.

Helsinki Ruotsin vallan loppuvuosina, vuonna 1801. Koulutalo merkitty karttaan e-kirjaimella. Vuoden 1808 syksyllä tulipalo tuhosi kolmasosan kaupungista. Kartta: Uppsalan yliopiston kirjasto.

Helsingfors i slutet av den svenska tiden år 1801. Skolhuset märkt på kartan med bokstaven e. På hösten 1808 förstörde en eldsvåda en tredjedel av staden. Karta: Uppsala universitets bibliotek.

avulla ymmärtämään eurooppalaisen kaupungin juuria. Kartastoja on ilmestynyt Euroopan eri maissa jo lähes 350. Varsinkin Irlannista on lukuisien kaupunkien kartastoja. Suomesta ennen Helsinkiä on laadittu historiallinen kaupunkikartasto Turusta, Porvoosta ja Kokkolasta.

Jotta Euroopan kaupunkien vertailu on helppompaa lukijalle, on näissä kartastoissa kartat julkaistu tiettyssä mittakaavassa, 1800-luvun puoliväli 1:2500 ja nykyinen kaupunki 1:5000.

Kartastossa on analysoitu kaupungin fyysisen rakenteen kehityksestä, kasvusta ja eri toimintojen sijoittumisesta pitkällä aikavälillä. Näistä nk. teemakartoista voimme löytää, kuten Helsingin

parempaa ymmärtämistä rötteristä av den europeiska staden med hjälp av historiska atlaser och topografi. I de olika europeiska länderna har redan nästan 350 atlaser utgetts. Speciellt många stadsatlaser finns det från Irland. I Finland har man före Helsingfors upprättat en historisk stadsatlas för Åbo, Borgå och Karleby.

För att underlätta jämförelse av de olika europeiska städerna för läsaren har kartorna i dessa atlaser publicerats i en viss skala; kartorna från 1800-talets mitt i skalan 1:2500 och staden idag i skalan 1:5000.

Atlasen innehåller analyser om utvecklingen av stadens fysiska struktur, tillväxt och placering

kartastosta, yksityisten lääkärien vastaanottojen keskittymisen, yksityisten sairashuoneiden ja sairaaloiden sijainnit sekä lastentarhojen, yksityisten valmistavien ja kaupungin muiden koulujen sijoittumisen eri poikkileikkausvuosina. Tiedot esimerkiksi Helsingin kouluista ovat vuosilta 1875, 1900 ja 1950.

Helsingin historiallisten karttojen joukossa on useita suurelle yleisölle ennen näkemättömiä kaupungin karttoja. Osa on peräisin Ruotsin arkistoista.

Eletty historia välittyy karttoihin asti

Pohjoismaisiin historiallisiin kaupunkikartastoihin on olennaisena kuulunut sosiotopografinen analyysi eli kaupungin eri osien sosiaalista jakautumaa kuvaavat kartat. Helsingin kartastossa tämä analyysi on tehty kahden korttelin asukkaiden sosiaalisesta rakenteesta vuodelta 1910. Toinen esimerkkikortteli on Punavuoresta ja toinen Kaartinkaupungista, Esplanadin varrelta. Myös Aleksanterinkadun asukkaista viimeisten 150 vuoden ajalta on tehty analyysi. Kadun historia ulottuu peräti 1600-luvulle, jolloin se jo oli asemakaavassa, silloin nimellä Suurkatu.

Ei ollut sattuma, mihin vallan monumentit sijoitettiin kaupungissa. Voimme tutkia esimerkiksi sitä, miten kolonialismin perintö näkyy kaupunkitilassa, mihin ja minkälaisille strategisille paikoille vaikkapa kasarmit tai kirkot on sijoitettu.

Monisatavuotisesta Ruotsin ajasta kertovat merilinnoitukset Helsingin edustalla. Sen sijaan Venäjän valtakausi näkyy edelleen monin tavoin itse kaupungissa. Venäläisyyttä edustaa näyttävästi Uspenskin katedraali, valmistunut vuonna 1868. Entinen venäläinen Aleksanterin kymnaasi (nykyinen Luonnontieteellinen museo) sekä monet kadunnimet muistuttavat liki 110 vuotta kestäneestä suuriruhtinaskunnan ajasta osana Venäjän mahtavaa keisarikuntaa. Vuonna 1820 vahvistetun asemakaavan venäläisnimiä ovat vaikkapa keisariperheen jäsenten nimikkokadut Maria, Helena ja Katariina.

en av olika funktioner under en lång tidsperiod. På dessa så kallade temakartor ser man, precis som i atlasen över Helsingfors, en koncentration av privata läkarmottagningar, placeringen av privata sjukhem och sjukhus samt barnträdgårdar, placeringen av privata förberedande läroverk och övriga kommunala skolor under olika tvärsnitt-sår. Uppgifterna om till exempel Helsingfors skolor är från åren 1875, 1900 och 1950.

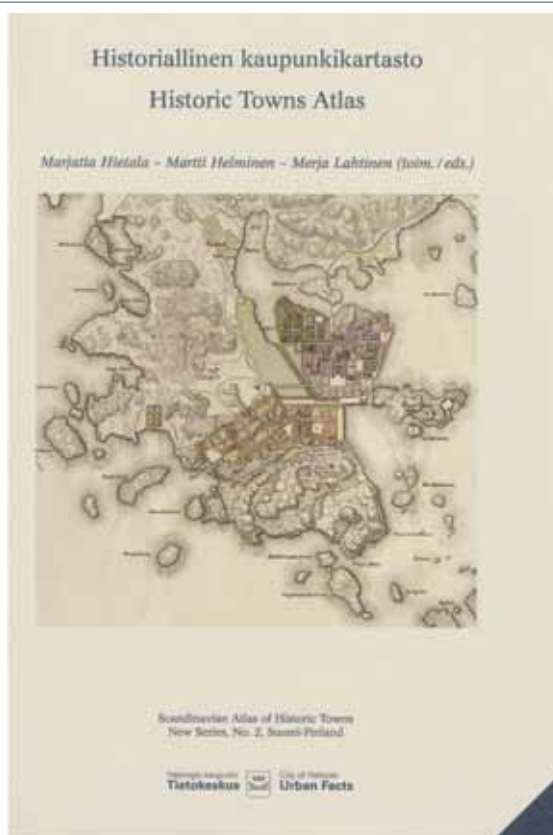
Bland Helsingfors historiska kartor finns ett flertal stadskartor som den stora allmänheten aldrig har sett förut. En del kommer från arkiv i Sverige.

Den levda historien syns i kartorna

En socialtopografisk analys, d.v.s. kartor som illustrerar den sociala fördelningen i de olika delarna av staden har varit en väsentlig del av nordiska historiska stadskartor. I Helsingfors atlas har denna typ av analys gjorts av den sociala strukturen bland invånarna i två olika kvarter år 1910. Det ena exempelkvarteret ligger i Rödbergen och det andra i Gardesstaden, längs Esplanaden. Också invånarna på Alexandersgatan under de senaste 150 åren har analyserats. Gatans historia sträcker sig ända till 1600-talet, då gatan redan fanns i detaljplanen under namnet Storgatan.

Placeringen av maktens monument i staden var inte slumpmässig. Vi kan exempelvis utforska hur kolonialismens arv syns i stadsrummet, var och på hurdana strategiska platser till exempel kaserner eller kyrkor placerades.

Sjöfästningarna framför Helsingfors vittnar om den flera hundra år långa tiden som Finland var en del av Sverige. Rysslands tid vid makten däremot syns fortfarande på många sätt i själva staden. Ett imponerande monument från den ryska tiden är Uspenskijkatedralen, som stod klar år 1868. Före detta ryska Alexandersgymnasiet (nuvarande Naturhistoriska centralmuseet) samt många gatunamn påminner om landets nästan 110 år långa period som storfurstendöme och en del av det mäktiga ryska kejsardömet. I 1820 års detaljplan finns ryska till exempel i gatunam-

Professori *Marjatta Hietala* on kaupunkihistoriallisen komission, eli International Commission for the History of Towns, hallituksen jäsen ja myös nk. Atlas-ryhmän jäsen. Tämä kaupunkihistoriallinen komissio kuuluu Historiantutkijoiden maailmanjärjestön (International Committee for Historical Sciences), alaisuuteen. *Marjatta Hietala* on tämän järjestön presidentti vuoteen 2015. Professor emerita *Marjatta Hietala* är styrelsemedlem i den internationella stadshistoriska kommissionen och medlem av den s.k. Atlas-gruppen. Denna stadshistoriska kommission hör till historieforskarnas världsorganisation (International Committee for Historical Sciences). *Marjatta Hietala* är organisationens president till år 2015.

Helsingin historiallinen kaupunkikartasto on kokonaan kaksikielinen, suomeksi ja englanniksi.

Martti Helminen
erikoistutkija

nen som uppkallats efter medlemmar av tsarfamiljen, Maria, Helena och Katarina.

Helsingfors historiska stadsatlas finns som en tvåspråkig version med finska och engelska samt som en enspråkigt svensk version .

Martti Helminen
specialforskare

Lähde: | Källa:

Marjatta Hietala – Martti Helminen – Merja Lahtinen (toim. /eds.): Helsinki – Helsingfors Historiallinen kaupunkikartasto – Historic Towns Atlas. Helsingin kaupungin tietokeskus / Kaupunginarkisto (208 s.). | Helsinki – Helsingfors Historiallinen kaupunkikartasto – Historisk stadsatlas – Historic Towns Atlas. Helsingin stads faktacentral/Stadsarkivet (208 s.).

kvartti

KVARTTI on Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaisema Helsinkiä ja Helsingin seutua koskevaa ajankohtaista tutkimus- ja tilastotietoa esittelevä lehti. Kvartti on suunnattu paitsi päätöksenteon tueksi Helsingin päättäjille ja suunnittelijoille, myös kaikille muille, jotka haluavat tarkemmin perehtyä kaupunki-ilmiöitä koskevaan tietoon. Lehti on alusta saakka ollut kokonaan kaksikielinen (suomi/ruotsi). Nykyisin yksi numero vuodessa on englanninkielinen. Quarterly pyrkii palvelemaan lukijoita ja yhteistyökumppaneita kansainvälisesti.

Ohjeita kirjoittajille

Aineisto lähetetään mieluiten sähköpostin liitetiedostona ja tekstit voivat olla suomen-, ruotsin- tai englanninkielisiä. Artikkelin alkuun tulee lyhyt sisältöä kuvaava ingressi. Artikkelin toivotaan painottuvan tulosten/tulkintojen esittelyyn. Otsikkojen tulee olla kertovia eivätkä johdanto, lopuksi, keskustelua – tyyppisiä. Tekstin maksimipituus on 4–5 sivua eli n. 1 700 sanaa / 15 000 merkkiä. Tekstejä kirjoitettaessa on otettava huomioon, että

- Teksti aloitetaan vasemmasta reunasta ilman sisennyksiä, tasaus ainoastaan vasempaan reunaan.
- Pakollista rivinvaihtoa käytetään vain kappaleiden lopussa. Kappaleiden väliin jätetään yksi tyhjä rivi. Tavutusta ei käytetä.
- Lähdeviitteet sijoitetaan tekstissä sulkeisiin siten, että ensiksi tulee kirjoittajan nimi, sitten lähteen julkaisuvuosi ja lopuksi mahdollinen viittauksen sivunumero (esim. Karisto & Montén 1996, 25). Alaviitteitä tulee välttää.
- Kuvien, taulukkojen ja karttojen numeroaineisto toimitetaan mieluiten Excel- tiedostona. Niiden otsikot kirjoitetaan tekstiin ja niitä tehtäessä tulee huomioida, että otsikot ja selitteet tulevat lopulliseen tekstiin kahdella kielellä (poikkeuksena Quarterly).
- Valokuvat ovat suotavia, niiden minimiresoluutio on 300 dpi. Tiedostomuoto on jpg tai tiff.
- Lähdeluettelo liitetään kirjoituksen loppuun otsikolla Kirjallisuus.

Julkaistusta artikkelista maksetaan 200 euron kirjoittajapalkkio.

Kvartin aineisto- ja ilmestymispäivät ovat vuonna 2012 seuraavat:

Kvartti	Aineisto toimitukseen	Lehti ilmestyy
4/12	16.11.2012	21.12.2012

kvartti -lehden toimitus

Päätoimittaja Asta Manninen
puh. 09 310 36400
etunimi.sukunimi@hel.fi

Toimittaja Vesa Keskinen
puh. 09 310 36296
etunimi.sukunimi@hel.fi

Osoite: Tietokeskus, PL 5500, 00099 Helsingin kaupunki

Käyntiosoite: Ympyrätalo, Siltasaarenkatu 18–20 A, 5 krs.

kvartti 3/2012

- * **ASTA MANNINEN**
Helsingin historian tutkimusta
Forskning om Helsingfors historia
- * **MATTI KLINGE**
Helsinki pääkaupunkina
Helsingfors som huvudstad
- * **MARTTI HÄIKIÖ**
Tiedon rajat Helsingin historiassa
Informationsgränser i Helsingfors historia
- * **PETER CLARK**
Helsinki eurooppalaisena pääkaupunkina
Helsingfors som en europeisk huvudstad
- * **ANJA KERVANTO NEVANLINNA**
Helsingin kaupunkirakentamisen suuri kaari 1945–2010
Den stora linjen i Helsingfors stadsbyggande 1945–2010
- * **SEPPO AALTO**
Vanha Helsinki, kansainvälinen sotakaupunki?
Gamla Helsingfors, en internationell krigsstad?
- * **SAMU NYSTRÖM & SUVI TALJA**
Kahdeksan näkökulmaa sodan jälkeisen Helsingin historiaan
1757 sivua ja kuusi kiloa tutkimustietoa
Helsingfors efterkrigshistoria ur åtta synvinklar
1 757 sidor och sex kilogram forskning
- * **PANU HAAVISTO & MERJA AARTOLAHTI**
Kaupunginarkisto verkossa
Stadsarkivet på webben
- * **CARL-MAGNUS ROOS**
Helsingin kaupungin virastojen ja liikelaitosten julkaisemia historiakirjoja
Historieböcker som ämbetsverken och affärsinrättningarna
i helsingfors stad utgivit
- * **MARTTI HELMINEN**
Helsingin historiallinen kartasto
Helsingfors historiska atlas

